

ORANGE RAPPORT 2016

Pensionssystemets årsredovisning

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Vad är Orange rapport?

Orange rapport 2016 beskriver den *allmänna* inkomstgrundade pensionens finansiella ställning vid utgången av 2016, utvecklingen under 2016 samt tre scenarier för framtiden.

Utöver den allmänna pensionens inkomst- och premiepension finns också tjänstepension och pensioner som betalas ut från privata pensionsförsäkringar. För dessa finns än så länge bara uppgifter till och med 2015. Tabellen nedan visar avgiftsinkomster/premieinkomster och utbetalningar 2015 samt fonderat kapital vid utgången av 2015 för alla tre pensionslagen. Beloppen för tjänstepension och privat pension är dock ungefärliga. Förmånsbestämda tjänstepensioner kan tryggas på andra sätt än genom premieinbetalningar. Exempelvis kan arbetsgivaren redovisa tjänstepensionsrättigheter som en pensionskund i sin balansräkning. Dessutom finns medel avsatta för tjänstepension i ett stort antal pensionsstiftelser. Dessa medel ingår inte i tabellen nedan.

Totalt beräknas de årliga avgifterna och premierna till allmän pension, tjänstepension och privat pension till 463 miljarder kronor, varav den allmänna pensionens 284 miljarder kronor utgör 61 procent. Lönesumman i Sverige uppgick till ungefär 1 630 miljarder kronor 2015 (inklusive egenföretagarnas förvärvsinkomster). Det innebär att vi avsätter ett belopp som motsvarar 28 procent av våra löner till olika pensioner.

Det fonderade kapitalet i den allmänna pensionen uppgick till 2 127 miljarder kronor den 31 december 2015. Det motsvarar ungefär 43 procent av det totala fonderade pensionskapitalet i Sverige. Pensionsmyndigheten betalade ut 270 miljarder kronor i inkomst- och premiepension år 2015. Det motsvarar 69 procent av totalt utbetalda pensioner samma år enligt tabellen nedan.

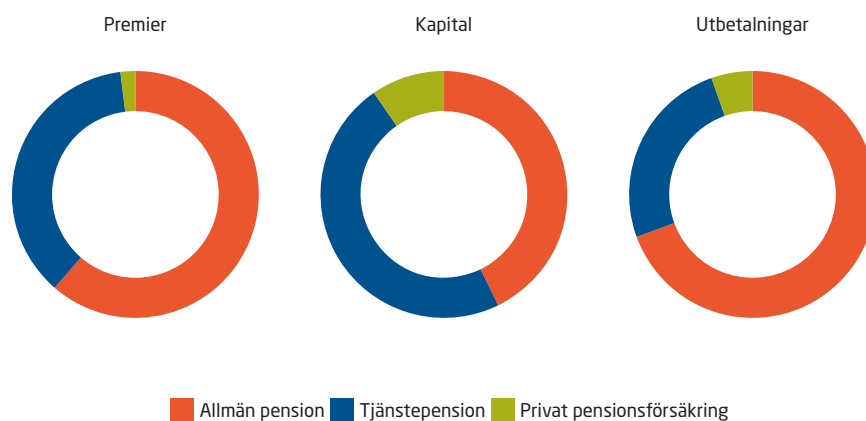
Utöver inkomstpension och premiepension betalade Pensionsmyndigheten 2015 ut garantipension med 16 miljarder kronor. Andra pensionsrelaterade förmåner som betalas ut till äldre personer är inkomstgrundad änkepension med 12 miljarder kronor, bostadstillägg med 9 miljarder kronor och äldre försörjningsstöd med 0,8 miljarder kronor. De förmånerna finansieras från statsbudgeten och ingår inte i redovisningen i Orange rapport.

Orange rapport handlar om betydligt mer än hälften av Sveriges pensionsverksamhet vad gäller inbetalningar och utbetalningar men en något lägre andel vad gäller fonderat kapital. Det beror på att inkomstpensionen är ett fördelningssystem med buffertfond och inte ett fullfonderat pensionssystem.

Sveriges pensioner 2015* miljarder kronor

	Premier	Kapital	Utbetalningar
Allmän pension	284 (61 %)	2 127 (43 %)	270 (69 %)
Tjänstepension	170 (37 %)	2 369 (48 %)	98 (25 %)
Privat pensionsförsäkring	9 (2 %)	478 (10 %)	21 (5 %)
Summa	463 (100 %)	4 974 (100 %)	389 (100 %)

* Utbetalningar för tjänstepension och privat pension avser endast personer 65 år och äldre.

ORANGE RAPPORT

Pensionssystemets årsredovisning 2016

Pensionsmyndigheten

Stockholm 2017

Mer information om pensionssystemet finns på Pensionsmyndighetens webbplats www.pensionsmyndigheten.se.

För information om AP-fonderna – se respektive fonds webbplats www.ap1.se, www.ap2.se, www.ap3.se, www.ap4.se, www.ap6.se samt www.ap7.se (premiepension)

Vi på Pensionsmyndigheten tackar de läsare som med sina frågor och synpunkter bidragit till att förbättra Orange rapport.

Utgivare: Pensionsmyndigheten
Redaktör: Ole Settergren
Projektledare: Estrella Zarate
Teknisk projektledare: Karl Birkholz

Databearbetningar och analyser: Birgit Axelsson, Karl Birkholz, Anders Carlsson, Sten Eriksson, Stefan Granbom, Erik Granseth, Inger Johannisson, Hans Karlsson, Hanna Karlsson Ruiz, Tommy Lowén, Danne Mikula, Bengt Norrby, Niklas Näsström och Estrella Zarate
Medverkat har även: Anna Sköld och Sten Eriksson

Grafisk produktion: Karl Birkholz, Pensionsmyndigheten
Fotograf sid 5: Magnus Glans
Tryckeri: DanagårdLiTHO AB, Ödeshög
Papper: Arctic Volume 250 gr (omslag), 115 gr (inlaga)

Omslag: Bengt Norrby och Anna Sköld
Framsidan är komponerad av ett urval av pensionssparare födda under åren 1965–1975. Varje pensionssparare är representerad med en individuell prick, orange prickar är pensionssparare som har en egen portfölj och röda prickar är pensionssparare med AP7 Såfa. Prickarna är placerade utifrån värdeutveckling och kontovärde, värdeutvecklingen visas på bredden och kontovärdet visas på höjden i bilden.

Pensionsmyndigheten
Box 38190
100 64 Stockholm
Telefon: 0771-771 771
E-post: registrator@pensionsmyndigheten.se

ISSN 1654-126X

Innehåll

1	Pensionssystemets resultat i korthet	7
2	Resultat- och balansräkning	10
3	Redovisningsprinciper	13
4	Så fungerar den allmänna pensionen	19
5	Administrations- och kapitalförvaltningskostnader	35
6	Pensionssystemets värdeförändringar	43
7	Pensionssystemets framtid i tre scenarier	51
8	Noter och kommentarer	71
A	Beräkningsfaktorer	95
B	Matematisk beskrivning av balanstalet	106
C	Ordlista	111

Fakta istället för alternativa

Under det senaste året har det blivit ännu tydligare att fakta och kunskap är viktigt. Fakta och kunskap utmanas allt mer av så kallad alternativ fakta, högröstad polemik från olika håll där enbart information som stödjer den egna ståndpunkten redovisas, anekdotiska belägg för förutbestämda föreställningar i kanaler där likasinnade bekräftar varandras fördomar, samt förenklingar som i debatten förvandlar alla gråskalor till en svartvit bild eftersom konflikter anses mer underhållande än nyansering av problem.

Orange rapport är ärligt talat ingen sträckläsning för de flesta. Men det är ett uppslagsverk för alla som vill ha fakta och kunskap om vårt pensionssystem. Som bekant är pensionssystemet under debatt. En diskussion gäller jämställdhet, och hur kvinnors lägre inkomster och deltidsarbete leder till lägre pensioner då systemet huvudsakligen bygger på individens inkomster – Orange rapport visar att kvinnors förvärvsinkomster är 78 procent av männens, att deras pensionsgrundande inkomster är 85 procent av männens och att deras intjänade pensionsrätt är 92 procent av männens. Kvinnors allmänna pension är 77 procent av männens. I Orange rapport kan man också se att den allmänna pensionen i princip skulle jämnas ut mellan könen om män överlät sina premiepensionsrätter till kvinnor.

En annan mycket aktuell diskussion har följt i fotspåren av det som vi betraktar som bedrägerierna inom premiepensionen, där spararna i Falcon i värsta fall kan ha förlorat en stor del av sin premiepension. Vi har valt att avsluta samarbetet med en del fonder där vi bedömt att det finns risker för att fonden inte agerat för spararnas bästa och där vi anser att bolagen brutit mot vårt avtal. Detta har lett till krav på förändring av systemet, och i vissa fall till och med ett avskaffande av premiepensionen. När det gäller premiepensionens vara eller inte vara kan det vara bra att notera i Orange rapport att premiepensionen givit 6,7 procent i värdeökning av människors pensioner per år i genomsnitt sedan starten, medan den vanliga ålderspensionen räknas upp med löneutvecklingen, cirka 2-3 procent per år. Premiepensionsdelen för en person född på 80-talet kan innebära så mycket som 20-25 procent av den allmänna pensionen. Men hög avkastning på kapitalet är inget argument för att vare sig behålla eller avskaffa det öppna fondtorg vi har i dag.

En fråga vi ofta får när vi träffar människor i köpcentrum, på stationer och gallerior är ”hur länge måste jag jobba?” Frågan är berättigad, då vi lever allt längre och pensionen ska räcka till fler år i pension. Orange rapport visar att utträdesåldern, den ålder vi slutar jobba, ökar. Men den ålder där vi tar ut pensionen minskar svagt. I Orange rapport kan man läsa om hur länge varje årskull väntas leva i genomsnitt och vad det betyder för hur många år man egentligen behöver jobba för att kompensera den livslängdsökningen.

Det finns också myter om pensionen – t.ex. kan man höra yngre människor säga att pensionspengarna inte räcker till dem. Så länge det finns jobb i Sverige kommer det att kunna betalas ut pension, och framtidsscenarierna i Orange rapport visar att pengarna väntas räcka, även under pessimistiska antaganden om utvecklingen. En annan myt är att pensioner är ett lotteri, och att alla pengarna ändå ligger på börsen. Fakta är att bara 23 procent av tillgångarna i pensionssystem-

et finns i AP-fonderna och inom premiepensionssystemet, och allt av detta ligger heller inte på ”börsen”, om man med det menar i aktier. Men andelen kommer att öka i takt med att premiepensionskapitalet ökar.

Vi har en debatt om fattigpensionärer i Sverige, där det i bland sägs att nästan 700 000 lever på garantipension. Det stämmer att nästan 700 000 har någon del av sin pension som garantipension, men de allra flesta av dessa har också inkomstpension och tjänstepension. Den som studerar Orange rapport ser hur avtrappningen av garantipensionen ser ut vid högre nivåer av inkomstpension.

Inkomstpensionssystemets resultat år 2016 ger ett balanstal som innebär att den år 2010 inleda balanseringsperioden avslutas efter 2017. Det innebär att inkomstpensionerna nu efter åtta år kommer att vara tillbaka på den nivå de skulle ha varit utan balansering. Den rena inkomst- och följsamhetsindexeringen gäller därmed från och med 2018 och fortsätter såvida inte en ny balanseringsperiod startar.

Det är sådana här saker som Orange rapport bidrar med. Fakta, som är oftast bättre än alternativet. Till sist, Riksrevisionen publicerade i april i år en bra granskning av Orange rapport, eller pensionssystemets årsredovisning som det formellt är. Riksrevisionen anser sammanfattningsvis att redovisningen av pensionssystemet i stort är ändamålsenlig, men att riskanalyserna bör förbättras. Jag tycker det är bra att vårt arbete granskas, det är ett bra kvitto på vårt arbete med Orange rapport, och vi kommer att utveckla de riskanalyser som revisionen efterfrågar.

Katrin Westling Palm
Generaldirektör Pensionsmyndigheten

1 Pensionssystemets resultat i korthet

Sveriges inkomstgrundade allmänna pensionssystem består av inkomst- och premiepension. Med inkomstpensionen avses i denna rapport även den tilläggspension som är under långsam utfasning. Inkomst- och premiepensionen är avgiftsbestämda, finansiellt stabila pensionssystem. Vanligen innebär en sådan utformning att skulder och tillgångar årligen förändras lika mycket, det vill säga varje års resultat är mer eller mindre noll. Detta gäller i princip helt för premiepensionen, medan inkomstpensionen tillåter stora årliga skillnader mellan skuldernas och tillgångarnas utveckling. Dock med den begränsningen att ackumulerade underskott inte tillåts kvarstå i systemet.

Inkomstpension

Inkomstpensionssystemet är ett fördelningssystem och inbetalda pensionsavgifter används för att betala samma års pensioner. De över- eller underskott som uppstår när pensionsavgifterna är större eller mindre än pensionsutbetalningarna hanteras av buffertfonden.

Tillgångarna i systemet är värdet av framtida pensionsavgifter, kallad avgiftstillgången, och buffertfonden. Avgiftstillgången beräknas genom att avgiftsinkomsten multipliceras med den tid som en krona i genomsnitt förväntas ligga i pensionssystemet, omsättningstiden.

Pensionsskulden består dels av en skuld till förvärvsaktiva, dels av en skuld till pensionerade. Skulden till aktiva är, till största del, summan av samtligas pensionsbehållning (slutraden i kontobeskedet i samtliga orange kuvert). Pensionsskulden till de pensionerade är summan av de pensioner som förväntas betalas ut till dagens pensionärer under återstoden av deras liv. Skulden förändras i huvudsak med den årliga indexeringen av pensionskontonas saldon och pensionerna. Indexeringen bestäms av förändringen av genomsnittsinkomsten i Sverige i kombination med balanstalet de år balanseringen är aktiverad.

Inkomstpensionssystemets resultat påverkas av ett stort antal samhällsekonomiska och demografiska faktorer. Kortsiktigt är sysselsättningens utveckling den viktigaste faktorn, men aktie- och obligationsmarknadernas påverkan på buffertfonden har också betydelse, framför allt vid stora förändringar. På lång sikt är demografiska faktorer viktigast.

Balanstalet mäter systemets finansiella ställning och beräknas som systemets tillgångar dividerat med pensionsskulden. Om balanstalet understiger 1,0000, det vill säga om pensionssystemets skulder överstiger tillgångarna, aktiveras den så kallade balanseringen för att säkerställa systemets långsiktiga finansiella balans. Balanseringen är en del av indexeringen och innebär att indexeringen av pensionerna och pensionsbehållningarna minskas. Pensionsskulden räknas därmed upp i långsammare takt och pensionssystemet stärks. Eventuella överskott som uppstår efter att balanseringen har aktiverats används direkt för att öka indexeringen och på så vis återställa pensionernas värde.

Årets resultat 2016 uppgick till 173 miljarder kronor. Tillsammans med ett kapitalöverskott på 171 miljarder kronor från 2015 ger resultatet ett kapitalöverskott om 344 miljarder kronor vid utgången av 2016. Årets positiva resultat beror på att tillgångarna ökade mer än skulderna 2016. Tillgångarna överstiger skulderna med knappt 4 procent. Systemets balanstal beräknas till 1,0395 och det dämpade balanstalet till 1,0132. Det dämpade balanstalet kommer att påverka omräkningen av pensionsbehållningarna och pensionsutbetalningarna årsskiftet 2017/2018. Balanseringens

positiva påverkan på indexeringen 2017/2018 är sådan att den år 2010 inledda balanseringsperioden avslutas vid det årsskiftet.

Tillgångarna 2016 har under året ökat med 4,3 procent. Avgiftstillgången ökade med 279 miljarder kronor, eller 3,7 procent. Omsättningstidens värde förändrades med -59 miljarder kronor och värdet av avgiftsinkomsten med 339 miljarder kronor. Buffertfonden, det vill säga Första-Fjärde och Sjätte AP-fonden, ökade med 91 miljarder kronor, eller 7,4 procent. Avkastningen var 119 miljarder kronor, eller 9,6 procent i förhållande till ingående fondvärde. År 2016 blev precis som 2015 ett år då fondernas utgifter, pensionsutbetalningar och administrationskostnader, översteg inbetalda pensionsavgifter till inkomstpensionssystemet. Skillnaden gav ett negativt bidrag på 27 miljarder kronor. Totalt ökade inkomstpensionens tillgångar med 371 miljarder kronor.

Pensionsskulden 2016 ökade under året med 197 miljarder kronor, eller 2,3 procent. Skuldombalkningen, indexeringen, ökade skulden till de aktiva med 141 miljarder kronor och omräkningen av skulden till pensionärerna med 79 miljarder kronor. Totalt gav det en ökning av pensionsskulden med 219 miljarder kronor. Årets pensionsutbetalningar översteg årets intjänade pensionsrätter och ATP-poäng, inklusive vissa justeringar, vilket bidrog till en minskning av skulden på 16 miljarder kronor. Skulden till pensionerade påverkas av medellivslängdens förändring. Jämfört med 2015 har en 65-åringens genomsnittliga förväntade utbetalningstid (den ekonomiska medellivslängden) minskat med 3 dagar. Den lägre förväntade utbetalningstiden medförde en skuldminskning på 7 miljarder kronor. Att den ekonomiska livslängden sjönk är inte ett trenderbrott utan beror på en förändring i framtagandet av det underlag som ligger till grund för beräkningen av de ekonomiska delningstalen, för mer detaljer se rapporten "VER 2016-390 Utbetalningsålder och ekonomiska delningstal".

Flerårsöversikt

miljarder kronor

Beräkningsår	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Balanseringsår	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Buffertfonden, medelvärde ¹	865	908	963	1 067		
Buffertfonden	873	958	1 058	1 185	1 230	1 321
Avgiftstillgång	6 828	6 915	7 123	7 380	7 457	7 737
Tillgångar	7 700	7 873	8 180	8 565	8 688	9 058
Pensionsskuld	7 543	7 952	8 053	8 141	8 517	8 714
Över-/Underskott	157	-80	127	423	171	344
Balanstal ²	1,0198	0,9837	1,0040	1,0375		
Balanstal ³	1,0208	0,9900	1,0158	1,0520	1,0201	1,0395
Dämpat balanstal					1,0067	1,0132

1 Medelvärde av fondvärdet 31/12 de senaste tre åren.

2 Föregående definition av balanstal (räknat på treårigt medelvärde av buffertfondens marknadsvärde per 31 december respektive år)

3 Balanstal (enbart räknat på buffertfondens marknadsvärde per 31 december respektive år, tidigare kallat finansiell ställning)

Premiepension

Premiepensionssystemet är ett fonderat system där pensionsspararna och pensionärerna själva kan välja hur premiepensionspengarna ska placeras. Pensionen betalas ut genom att det ackumulerade kapitalet säljs av. Tillgångarna utgörs av pensionsspararnas och pensionärernas placeringar i

fonder. Pensionsskulden till aktiva och pensionerade för fondförsäkring är i huvudsak knuten till fondandelar. Förändringar i fondandelarnas värden påverkar pensionsspararnas och pensionärernas tillgångar direkt och lika mycket i systemet. Pensionsskulden för den traditionella försäkringen är värdet av återstående garanterade utbetalningar. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, livslängder och driftskostnader. I premiepensionssystemet har i princip all in- och utbetalning till och från systemet och all värdeförändring samma påverkan på systemets tillgångar och skulder. Systemets positiva resultat tillhör pensionsspararna och pensionärerna och läggs i konsolideringsfonden i eget kapital. Medel i konsolideringsfonden, traditionell försäkring, utbetalas som återbäring i samband med pensionsutbetalningarna. Medel i konsolideringsfonden, fondförsäkring, avräknas mot nästkommande års avgiftsuttag för driftskostnader.

Värdet av pensionsspararnas och pensionärernas premiepensionstillgångar uppgick den 31 december 2015 till 896 376 miljoner kronor. Värdeutvecklingen för fondförsäkring var 6,4 procent.

Årets resultat 2016 uppgick till 2 686 miljoner kronor. Resultatet för hela försäkringsrörelsen förbättrades med 1 740,3 miljoner kronor och uppgick till 2 714,4 (974,1) miljoner kronor. Det förklaras främst av att värdet på övriga placeringstillgångar inom den traditionella försäkringen förbättrades med 3 653,1 miljoner kronor, från en kraftig minskning på -1 393,6 miljoner kronor till en värdeökning på hela 2 259,6 miljoner kronor samt att premieinkomsten i den traditionella försäkringen ökade från (4 061,8) till 4 448,7 miljoner kronor. Kapitalavkastningen inom den traditionella försäkringen sjönk med 1 143,1 miljoner kronor till 45,9 (1 189,0) miljoner kronor.

Från och med 2016 har Pensionsmyndigheten beslutat att en tredjedel av handelslagrets ackumulerade resultat ska tillföras alternativt belasta pensionsspararna i form av ett minskat eller förhöjt avgiftsuttag. Förfarandet innebär att år 2016 har 46 125 000 kronor återförs till pensionsspararna i form av ett minskat avgiftsuttag.

Tillgångarna 2016 har under året ökat med 128 miljarder kronor. Förändringen av försäkringstillgångar avser i princip nyintjänade pensionsrätter, positiv värdeförändring, tilldelade förvaltningsavgifter och utbetalningar av pensioner som nämnts ovan.

Pensionsskulden 2016 ökade med 128 miljarder kronor. Förändringen av pensionsskulden avser i princip samma nyintjänade pensionsrätter, positiv värdeförändring, tilldelade förvaltningsavgifter och utbetalning av pensioner som nämnts ovan.

Flerårsöversikt miljoner kronor

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Fondförsäkring	394 468	472 437	603 540	761 156	841 332	962 304
Traditionell försäkring	8 870	10 868	12 907	18 091	20 784	26 029
Tillfällig förvaltning	30 191	31 455	32 039	32 899	34 260	36 034
Försäkringstillgångar	433 529	514 760	648 486	812 146	896 376	1 024 367
Pensionsskuld	431 144	511 522	643 889	805 187	889 386	1 015 464
Årets resultat	1 018	1 052	1 684	2 491	1 003	2 686

2 Resultat- och balansräkning

Inkomstpension, resultat- och balansräkning

Resultaträkning

miljoner kronor

	Not	2015	2016	Förändring
Förändring av fondtillgångar		45 840	91 196	45 356
Pensionsavgifter	1	245 503	256 700	11 197
Pensionsutbetalningar	2	-264 577	-282 384	-17 807
Avkastning på fonderat kapital	3	66 531	118 633	52 102
Administrationskostnader	4	-1 617	-1 753	-136
Förändring av avgiftstillgång		77 028	279 326	202 298
Värdet av förändring i avgiftsinkomst	5	333 006	338 787	5 781
Värdet av förändring i omsättningstid	6	-255 978	-59 461	196 517
Förändring av pensionsskuld ¹		-375 286	-197 409	177 877
Nya pensionsrätter	7	-245 745	-266 840	-21 095
Pensionsutbetalningar	2	264 565	282 379	17 814
Indexering	8	-378 484	-219 440	159 044
Värdet av förändringen i livslängd	9	-14 907	7 324	22 231
Uppkomna arvsvinster	10	11 996	12 452	456
Fördelade arvsvinster	10	-14 141	-14 875	-734
Avdrag för administrationskostnader	11	1 430	1 591	161
Årets resultat		-252 418	173 113	425 531

1. Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar och positiv post () innebär att pensionsskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning

miljoner kronor

	Not	2015	2016	Förändring
Tillgångar				
Fondtillgångar	12	1 230 294	1 321 490	91 196
Avgiftstillgångar	13	7 457 227	7 736 553	279 326
Summa Tillgångar		8 687 521	9 058 043	370 522
Skulder och resultat				
Utgående balanserat resultat		170 958	344 071	173 113
Ingående balanserat resultat		423 376	170 958	-252 418
Årets resultat		-252 418	173 113	425 531
Pensionsskuld	14	8 516 563	8 713 972	197 409
Summa Skulder och resultat		8 687 521	9 058 043	370 522

Premiepension, resultat- och balansräkning

Resultaträkning

miljoner kronor

	Not	2015	2016	Förändring
Förändring av fondtillgångar		86 335	131 439	45 104
Pensionsavgifter	1	38 700	39 855	1 155
Pensionsutbetalningar	15	-5 557	-6 962	-1 405
Avkastning på fonderat kapital	16	53 559	98 958	45 399
Administrationskostnader	17	-367	-412	-45
Förändring av pensionsskuld ¹		-85 332	-128 753	-43 421
Nya pensionsrätter	18	-38 700	-39 855	-1 155
Pensionsutbetalningar	15	5 557	6 962	1 405
Värdeförändring	16	-52 757	-96 402	-43 645
Uppkomna arvsvinster	19	1 879	2 346	467
Fördelade arvsvinster	19	-1 879	-2 346	-467
Avdrag för administrationskostnader	20	568	542	-26
Årets resultat		1 003	2 686	1 683

1 Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar och positiv post () innebär att pensionsskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning

miljoner kronor

	Not	2015	2016	Förändring
Tillgångar				
Försäkringstillgångar	21	896 376	1 024 366	127 990
Fondförsäkring		841 332	962 303	120 971
Traditionell försäkring		20 784	26 029	5 245
Tillfällig förvaltning		34 260	36 034	1 774
Övriga tillgångar	22	4 352	5 614	1 262
Summa Tillgångar		900 728	1 029 980	129 252
Skulder och resultat				
Utgående balanserat resultat	23	6 471	8 522	2 051
Ingående balanserat resultat ¹		5 468	5 836	368
Årets resultat		1 003	2 686	1 683
Skulder		894 257	1 021 458	127 201
Pensionsskuld	24	889 386	1 015 464	126 078
Övriga skulder	25	4 871	5 994	1 123
Summa Skulder och resultat		900 728	1 029 980	129 252

1 Ingående balanserat resultat skiljer sig mot utgående balanserat resultat föregående år, se not 23.

Inkomst- och premiepension, resultat- och balansräkning

Resultaträkning

miljoner kronor

	2015	2016	Förändring
Förändring av fondtillgångar	132 175	222 635	90 460
Pensionsavgifter	284 203	296 555	12 352
Pensionsutbetalningar	-270 134	-289 346	-19 212
Avkastning på fonderat kapital	120 090	217 591	97 501
Administrationskostnader	-1 984	-2 165	-181
Förändring av avgiftstillgång	77 028	279 326	202 298
Värdet av förändring i avgiftsinkomst	333 006	338 787	5 781
Värdet av förändring i omsättningstid	-255 978	-59 461	196 517
Förändring av pensionssskuld ¹	-460 618	-326 162	134 456
Nya pensionsrätter	-284 445	-306 695	-22 250
Pensionsutbetalningar	270 122	289 341	19 219
Indexering/värdeförändring	-431 241	-315 842	115 399
Värdet av förändringen i livslängd	-14 907	7 324	22 231
Uppkomna arvsvinster	13 875	14 798	923
Fördelade arvsvinster	-16 020	-17 221	-1 201
Avdrag för administrationskostnader	1 998	2 133	135
Årets resultat	-251 415	175 799	427 214

1. Negativ post (-) innebär att pensionssskulden ökar och positiv post () innebär att pensionssskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning

miljoner kronor

	2015	2016	Förändring
Tillgångar			
Fondtillgångar	1 230 294	1 321 490	91 196
Försäkringstillgångar	896 376	1 024 366	127 990
Övriga tillgångar	4 352	5 614	1 262
Avgiftstillgångar	7 457 227	7 736 553	279 326
Summa Tillgångar	9 588 249	10 088 023	499 774
Skulder och resultat			
Utgående balanserat resultat	177 429	352 593	175 164
Ingående balanserat resultat ¹	428 844	176 794	-252 050
Årets resultat	-251 415	175 799	427 214
Skulder	9 410 820	9 735 430	324 610
Pensionssskuld	9 405 949	9 729 436	323 487
Övriga skulder	4 871	5 994	1 123
Summa Skulder och resultat	9 588 249	10 088 023	499 774

1. Ingående balanserat resultat skiljer sig mot utgående balanserat resultat föregående år, se not 23.

3 Redovisningsprinciper

Uppgifter avseende inkomstpensionens finansiella ställning har tidigare presenterats i Pensionsmyndighetens årsredovisning. Revisionen av uppgifterna i balans- och resultaträkningen görs i samband med fastställandet av Pensionsmyndighetens årsredovisning. Även uppgifter rörande premiepensionen har tidigare presenterats i Pensionsmyndighetens årsredovisning. Dock har vissa omarbetningar och förenklingar gjorts här av premiepensionens uppgifter för att underlätta jämförbarheten mellan de båda systemen.

Bestämmelser och riktlinjer

Pensionssystemets årsredovisning har upprättats i enlighet med 55 kap. 4 § socialförsäkringsbalken (2010:110) (SFB) och förordning (2002:135) om årlig redovisning av det inkomstgrundade ålderspensionssystemets finansiella ställning och utveckling.

Det inkomstgrundade ålderspensionssystemet omfattar förmånerna inkomst-, tillägs- och premiepension.¹

Inkomst- och tilläggspension är exempel på förmåner inom ett fördelningssystem. I fördelningssystem fonderas inte avgifterna utan dessa används i princip direkt för att finansiera pensionsutbetalningar. AP-fonderna är buffertfonder som hanterar skillnader mellan avgiftsinbetalningar och pensionsutbetalningar. Liksom på andra ställen i redovisningen används här benämningen inkomstpension för hela fördelningssystemet, det vill säga benämningen avser ofta också tilläggspension. Av 58 kap. 14 § SFB framgår att de redovisade tillgångarna i fördelningssystemet utgörs av avgiftstillgången och värdet av tillgångarna hos Första-Fjärde och Sjätte AP-fonderna. Formler för beräkning av inkomstpensionens avgiftstillgång och pensionsskuld återfinns i förordning (2002:780) om beräkning av balanstal. Dessa formler återges även i bilaga B.

Premiepensionen är ett fullfonderat system där avgifterna investeras och pensionen utbetalas genom att det ackumulerade kapitalet säljs av.

I enlighet med förordning (2002:135) om årlig redovisning ingår i redovisningen en framskrivning av systemets antagna långsiktiga utveckling, se avsnittet Pensionssystemets framtid i tre scenarier.

I AP-fondernas årsredovisningar anges de principer som använts vid redovisningen. Dessa beskrivs därför inte här. Varje AP-fonds årsredovisning finns tillgänglig på respektive fonds hemsida: www.ap1.se, www.ap2.se, www.ap3.se, www.ap4.se och www.ap6.se. I Pensionsmyndighetens årsredovisning beskrivs de principer som använts för redovisning av premiepension, varför dessa endast kortfattat återges här. Mer information finns på www.pensionsmyndigheten.se under fliken Mer om myndigheten.

¹Garantipensionen, som är en del av den allmänna pensionen, är inte inkomstgrundad och belastar statsbudgeten. Garantipensionen ingår därför inte i redovisningen.

Varifrån kommer siffrorna?

Redovisningen av inkomstpensionen bygger på data från Pensionsmyndighetens intjänande- respektive utbetalningsregister.

I pensionssystemets årsredovisning har uppgifter som avser Första–Fjärde och Sjätte AP-fondens verksamhet i huvudsak tagits in från respektive fonds årsredovisning.² Buffertfonderna upprättar sina redovisningar enligt lag (2000:192) om allmänna pensionsfonder. Vidare har fonderna utifrån gällande föreskrifter för jämförbara finansiella företag utarbetat gemensamma redovisnings- och värderingsprinciper.

I pensionssystemets årsredovisning har uppgifter rörande premiepensionen tagits in från Pensionsmyndighetens årsredovisning som upprättats enligt bestämmelserna i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Värdering av premiepensionssystemets placeringstillgångar (och motsvarande skulder) har skett enligt bestämmelserna i lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag och enligt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i försäkringsföretag. Premiepensionssystemets tillgångar och skulder ingår i Pensionsmyndighetens gemensamma balansräkning och premiepensionsverksamheten redovisas i ett separat avsnitt i resultaträkningen. Vissa omarbetningar, förenklingar och sammanslagningar av poster har gjorts här i syfte att göra sammanställningen mer jämförbar med sammanställningen för inkomstpensionen.

Tillgångar och skulder, som ingår i tillfällig förvaltning av inbetalda pensionsavgifter redovisas i Orange rapport som en försäkringstillgång och pensionsskuld. Detta är en avvikelse jämfört med Pensionsmyndighetens årsredovisning.

Redovisning av andel av Pensionsmyndighetens gemensamma tillgångar, skulder och resultat har förenklats genom att ett nettobelopp redovisas som ingår för att balansräkningen ska balansera.

Principer för värdering av tillgångar och skulder

Inkomstpensionens tillgångar och skulder värderas i stort sett endast utifrån verifierbara händelser och transaktioner som föreligger vid värderingstillfället. Att exempelvis avgiftsinkomsterna normalt förändras i takt med den ekonomiska tillväxten beaktas inte i beräkningen av avgiftstillgången. Att pensionsutgifterna, bland annat genom indexering, förändras i framtiden beaktas inte heller i värderingen av pensionsskulden. Principen att värdera tillgångar och skulder utan beaktande av framtiden har sin grund i att systemets finansiella ställning uteslutande bestäms av förhållandet mellan tillgångar och skulder, det vill säga den kvot som benämns balanstalet.

Genom inkomstpensionens konstruktion finns det en stark koppling mellan hur systemets tillgångar respektive skulder utvecklas. När balanseringen är aktiverad finns en i princip absolut koppling mellan skuldernas och tillgångarnas förändringstakt.³

Sättet att värdera inkomstpensionssystemets tillgångar och skulder utgår från att dessa förändras i samma takt från varje värderingstidpunkt. Samma sak annorlunda uttryckt: värderingsmetoden utgår från att systemets framtida internränta överensstämmer med pensionsskuldens framtida värdeförändring, trots att detta endast är säkert om balanseringen är aktiverad. När balanseringen inte är aktiverad kan internräntan både över- och understiga pensionsskuldens värdeförändring.

²Redovisningen av inkomstpensionssystemets finansiella ställning i Pensionsmyndighetens årsredovisning 2016 baserades på preliminära uppgifter avseende AP-fondernas verksamhet.

³Det sätt på vilket omsättningstiden beräknas innebär ett underförstått antagande om att den förvärvsaktiva befolkningens storlek kommer att vara konstant. Om befolkningen minskar finns därför en risk att redovisningen (något) överskattar systemets tillgångar i förhållande till dess skulder. Det är dock rimligt att utgå från att befolkningsminskningen vid någon tidpunkt upphör. Vid ett sådant förlopp kommer underskattningen, och det eventuella underskottet i buffertfonden som den medfört, att vara tillfällig. Buffertfonden kommer på sikt att återgå till en nivå om minst noll kronor.

Att värderingen av avgiftsflödet och pensionsskulden görs i stort sett enbart med utgångspunkt i de förhållanden som råder vid värderingstidpunkten är inte uttryck för en tro att alla dessa skulle vara helt beständiga. Utformningen av redovisningen innebär däremot att förändrade förhållanden införlivas i redovisningen först när förändringarna avspeglas i de händelser och transaktioner som redovisningen utgår från.

Så beräknas inkomstpensionens tillgångar

Avgiftstillgången värderas med utgångspunkt i hur stor pensionsskuld som bokslutsårets avgiftsinkomst, det vill säga inbetalade pensionsavgifter, skulle kunna finansiera om de förhållanden som råder vid tidpunkten för värderingen vore beständiga. De förhållanden som härvid avses är ekonomiska och demografiska samt pensionssystemets regler. De ekonomiska förhållandena utgörs av varje årskulls genomsnittliga pensionsgrundande inkomst och summan av dessa inkomster. De demografiska avser dödligheten i olika åldrar. De regler för pensionssystemet som avses är de som används för att beräkna och indexera inkomstpension, samt de som avgränsar avgifts- och pensionsunderlaget och som anger avgiften i procent. Avgiftstillgången beräknas genom att multiplicera bokslutsårets avgiftsinkomster med föregående års omsättningstid.⁴ Omsättningstiden visar hur lång tid det i genomsnitt förväntas ta från det att en krona i avgift betalas till systemet tills dess att den pensionsrätt som avgiften givit upphov till utbetalas i form av pension. Således speglar omsättningstiden den skillnad i ålder mellan den genomsnittlige avgiftsbetalaren och pensionären som skulle framkomma om bokslutsperiodens ekonomiska, demografiska och juridiska förhållanden vore konstanta.

Att värderingen av avgiftsflödet sker genom att multiplicera årets flöde med omsättningstiden är liktydigt med att avgiftsflödet värderas genom att en förmodad evig ström av avgifter, årligen lika stora som det gångna årets avgifter, diskonteras med en ränta som är ett (1) dividerat med omsättningstiden. Ökar omsättningstiden, sjunker diskonteringsräntan och värdet av avgiftsflödet ökar. Om omsättningstiden i stället sjunker, ökar diskonteringsräntan och värdet av avgiftsflödet sjunker.

Redovisningsår 2015 innebar ett flertal förändringar av hur inkomstpensionens tillgångar och skulder ska beräknas⁵. Dessa är i detalj beskrivna i proposition 2014/15:125, *en jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna*, se även bilaga B. Bakgrunden är att systemet på kort sikt och under vissa förhållanden riskerade att reagera med en viss fördröjning eller reagera onödigt kraftigt. Tidigare regler försökte minska volatiliteten genom att utjämna avgiftstillgången, omsättningstiden och marknadsvärdet av buffertfonden. Dessa utjämningar har tagits bort. De nya beräkningsreglerna åstadkommer istället en minskning av pensionernas volatilitet genom införandet av ett dämpat balanstal och ett aktuellare inkomstindex. Det dämpade balanstalet begränsar balanseringen till en tredjedel vilket medför mindre svängningar av pensionsbeloppen om balanseringen är aktiverad.

AP-fondernas tillgångar värderas till så kallat verkligt värde. Med det avses att tillgångarna i första hand värderas till den senaste betalkursen under årets sista handelsdag, i andra hand till den senaste köpkursen.

Så beräknas inkomstpensionens skulder

Inkomstpensionsskulden till personer som inte börjat ta ut ålderspension värderas till summan av alla försäkrades pensionsbehållningar. En förändring som infördes från och med redovisningsår 2015 är att behållningarna inte ska innehålla den indexering med inkomstindex för nästföljande år som gjorts innan avläsningen, därför beräknas pensionsskulden till förvärvsaktiva genom att

⁴Hur omsättningstiden räknas beskrivs av formel B.3.1 i bilaga B.

⁵Förordning om ändring i förordningen (2002:780) om beräkning av balanstal, SFS 2015:795

dividera pensionsbehållningarna med förändringen av inkomstindex mellan år t och $t + 1$ (2016 och 2017). Behållningarna påverkas dock fortfarande av balansstalet för år $t + 1$ (2017) under balanseringsperioder.

Inkomster intjänade det år redovisningen avser har inte hunnit fastställas när redovisningen görs. Till summan av de försäkrades pensionsbehållningar läggs därför en uppskattning av den pensionsrätt för inkomstpension som tjänats in samma år som redovisningen avser. Detta belopp utgör mindre än tre procent av den totala pensionsskulden. Skillnaden mellan skattad och fastställd pensionsrätt avräknas i följande årsredovisning.⁶

Pensionsskulden till pensionerade beräknas genom att multiplicera beviljade pensioner (årsbelopp) med det antal år som beloppet förväntas betalas ut. Antalet år diskonteras för att beakta att indexeringen av utbetalda belopp sker med ökningen i inkomstindex eller balansindex med ett avdrag på 1,6 procentenheter.⁷ Förväntat antal år med utbetalningar beräknas med utgångspunkt från mätningar av hur länge pensionsbeloppen i Pensionsmyndighetens register betalas ut, så kallade ekonomiska delningstal.⁸ I de ekonomiska delningstalen beaktas eventuella samband mellan pensionsbeloppens storlek och hur länge de betalas ut. Framtagningen av det underlag som används vid beräkningen av de ekonomiska delningstalen har ändrats i samband med årets redovisning. Ändringen innebär att enbart dödsfall ligger till grund för den förväntade utbetalningstiden, tidigare påverkade även återkallande av pension mättet. Ytterligare en skillnad är att risktiden ändrats till att bli ett helt år, tidigare var den ungefär 11 månader. Ett genomsnitt av de tre senaste årens ekonomiska delningstal används vid beräkningen, föregående års värden är oförändrade och därmed blir det en gradvis inverkan. För mer detaljer se rapporten "VER 2016-390 Utbetalningsålder och ekonomiska delningstal". Under de år som det har fastställts ett balansindex multipliceras pensionsskulden till pensionerade med det dämpade balanstal som fastställts för år $t + 1$.

En princip för redovisningen är att endast inträffade och registrerade händelser eller transaktioner ska ligga till grund för den. I och med att tilläggspension kommer att tjänas in till och med år 2017 kan denna redovisningsprincip ännu inte tillämpas fullt ut. Det beror på att tilläggspensionsskulden till personer som inte börjat ta ut ålderspension inte kan beräknas utan antaganden om framtida ekonomisk och demografisk utveckling. Enligt förordning (2002:135) om årlig redovisning får skulden avseende tilläggspension för förvärvsaktiva därför beräknas utifrån vissa antaganden om framtida utveckling. Tilläggspensionsskulden avseende förvärvsaktiva beräknas enligt de grunder som är angivna i propositionen (2000/01:70) Automatisk balansering av ålderspensionssystemet. Dessa innebär att skulden till aktiva beräknas med samma medellivslängd som används för beräkningen av inkomstpensionsskulden och med ett antagande om två procents årlig tillväxt i inkomstindex.

Med dessa förutsättningar beräknas tilläggspensionsskulden per den 31 december redovisningsåret genom att skatta hur stor tilläggspension varje årskull kommer att få det år de fyller 65 år. Detta belopp multipliceras med redovisningsårets fastställda ekonomiska delningstal för 65-åringar. Personer äldre än 65 år som vid beräkningstidpunkten ännu inte tagit ut hela sin pension antas göra det nästföljande år. Därefter beräknas nuvärdet av de framtida pensionsbeloppen genom att de diskonteras med den antagna förändringen i inkomstindex om två procent per år från pensioneringsåret till redovisningsåret. Beloppet reduceras med det på samma sätt diskonterade värdet av individernas egna förväntade avgiftsinbetalningar fram tills de fyller 64 år. Inkomster intjänade efter denna ålder ger i sin helhet pensionsrätt enligt reglerna för inkomstpension.

⁶Se not 14, tabell A.

⁷Omräkningen av inkomstpension sker med kvoten mellan det nya och gamla inkomstindexet dividerat med 1,016. De år balanseringen är aktiverad ersätts inkomstindex med balansindex.

⁸Se formel B.7.5 i bilaga B.

Riksdagen har beslutat att pensionsrätter ska nedjusteras under balanseringsperioder (SFS 2014:1548). Därför är värdet av pensionsrätten som avser intjänandeåret 2015 nedjusterat med kvoten av det fastställda balansindexet för 2016 och det fastställda inkomstindexet för 2016. Den skattade pensionsrätten för intjänandeår 2016 är även den nedjusterad på motsvarande sätt men för indexvärden avseende år 2017.

Värdering av premiepensionens tillgångar och skulder

Premiepensionens tillgångar värderas till verkligt värde eller upplupet anskaffningsvärde enligt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2009:12) om årsredovisning i försäkringsföretag. Tillgångar som värderas till verkligt värde värderas till balansdagens kurs under årets sista handelsdag. Värdering av tillgångar till upplupet anskaffningsvärde innebär att skillnaden mellan anskaffningsvärde och inlösenpris periodiseras såsom ränteintäkt under resterande löptid.

Tillfällig förvaltning utgörs av pensionsavgifter som betalas in successivt under intjänandeåret och överförs till premiepensionssystemet när årets pensionsrätt har fastställts. Tillgångarna i den tillfälliga förvaltningen värderas till upplupet anskaffningsvärde.

Fondförsäkringstillgångarna utgörs av pensionsspararnas placeringar i fonder och avser inlösenpris för fondandelar. Pensionsskulden i fondförsäkring utgörs av fondförsäkringstillgångarna och likvida medel som ännu inte omvandlats till fondandelar. Försäkringstillgångar i traditionell försäkring är placerade i aktie- och räntefonder och värderas till verkligt värde.

Pensionsskulden för den traditionella försäkringen bestäms för varje försäkring som kapitalvärde av återstående garanterade utbetalningar. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, livslängder och driftskostnader. Avkastningen utgörs av marknadsräntan på statsobligationer med olika löptid. Marknadsräntan väljs med utgångspunkt från löptiden på garanterade utbetalningar. Marknadsvärdering av skulden innebär att livförsäkringsavsättningen påverkas av ränteförändringar. Inbetalda premier redovisas som engångspremier och höjer det garanterade beloppet. Antaganden om livslängder baseras på SCB:s befolkningsprognos från 2015. Driftskostnaden antas vara 0,1 procent av försäkringskapitalet. Detta sammantaget innebär att garanterade åtaganden i traditionell försäkring har värderats betryggande enligt vedertagna aktuariella metoder.

4 Så fungerar den allmänna pensionen

Principerna för inkomst- och premiepensionen är enkla. En del av din lön sätts varje år in på två olika konton. Pensionen beräknas utifrån hur mycket pengar du har på dina konton och hur många år du beräknas leva från det att du tagit ut pensionen. Detta avsnitt är till för den som vill ha en djupare kunskap än dessa enkla grunder.

Nästan som ett banksparande ...

Det allmänna pensionssystemet fungerar i stora stycken som ett vanligt banksparande. Det gäller systemets båda inkomstgrundade delar, inkomst- och premiepension. Varje år betalar de försäkrade, deras arbetsgivare och i vissa fall staten in pensionsavgifter. Avgifterna bokförs som pensionsrätter i den försäkrades "bankbok", det vill säga kontot för inkomst- respektive premiepension. Sparandet växer under åren i takt med avgiftsinbetalningarna och med den "ränta" som gäller. I det orange kuvertet kan den försäkrade följa hur de egna kontona för inkomst- och premiepension utvecklas år från år. När den försäkrade pensioneras vänds betalningsströmmarna och inkomst- respektive premiepension betalas ut till den försäkrade under återstoden av livet.

... men helt och hållet en pensionsförsäkring

I en pensionsförsäkring är sparandet låst. Man kan inte ta ut varken hela eller delar av sitt pensionsparande före den lägsta tillåtna åldern för uttag av pension. Inkomst- och premiepension kan tas ut först vid 61 års ålder.

Ett syfte med en pensionsförsäkring är att omfördela tillgångar från individer som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre än så. Avlidna personers pensionstillgångar fördelas varje år på de överlevande i samma årskull. Sådana pengar kallas för *arvsvinst* (se bilaga A). Även efter det att man har börjat ta ut sin pension fördelas tillgångar från dem som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre. Det sker genom att den månatliga pensionen beräknas med utgångspunkt från en genomsnittlig livslängd, men betalas ut så länge man lever. Följaktligen blir summan av pensionsutbetalningarna till dem som lever kort tid som pensionär mindre än vad de sparat till. De som lever längre än genomsnittligt får ut mer än de själva sparat till.

Saldot på det egna pensionskontot utgörs av summan av pensionsrätter (avgifter), förräntning och arvsvinster. Från kontot dras varje år en administrationsavgift.

En krona i avgift ger en krona i pensionsrätt

Pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Pensionsunderlaget består av pensionsgrundande inkomster och belopp. Förutom lön räknas ersättning från social- och arbetslöshetsförsäkringarna som inkomster. Pensionsgrundande belopp är beräkningsunderlag, inte några inkomster i egentlig mening. Pensionsrätt för pensionsgrundande belopp tillgodoräknas vid sjuk- och aktivitetsersättning, år med små barn (barnår) och studier. Fram till 2010 tillgodoräknades pensionsgrundande belopp även vid plikttjänst. Pensionsunderlaget är maximerat till 7,5 inkomstbasbelopp (444 750 kronor år 2016). Pensionsrätten för inkomstpension motsvarar 16 procent av pensionsunderlaget och pensionsrätten för premiepension motsvarar 2,5 procent.¹

¹Pensionsrätt för premiepension kan överföras mellan makar. Överfört kapital minskas med för närvarande 6 procent, eftersom det sker fler överföringar till kvinnor än till män och att kvinnor i medeltal lever längre än män.

Vem betalar avgiften?

Den försäkrade betalar allmän pensionsavgift till den allmänna pensionen på 7 procent av sin lön och av ersättningar från social- och arbetslöshetsförsäkringarna. Avgiften betalas för inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp.² Inbetalningen sker tillsammans med preliminärskatten. Den allmänna pensionsavgiften på 7 procent ingår inte i pensionsunderlaget. Årsinkomsten är pensionsgrundande när den överstiger gränsen för deklarationsskyldighet, som från 2003 är 42,3 procent av det gällande prisbasbeloppet.³ När inkomsten har passerat denna tröskel är den pensionsgrundande från första kronan.

För sina anställda betalar arbetsgivare en pensionsavgift på 10,21 procent av varje anställds lön till pensionssystemet.⁴ Avgiften betalas även för inkomster ovanför 8,07 inkomstbasbelopp. Eftersom inkomster som överstiger 8,07 inkomstbasbelopp inte ger pensionsrätt är de avgifterna i själva verket en skatt. De förs därför som en skatt till statsbudgeten och tillfaller inte pensionssystemet.⁵

För de personer som får pensionsgrundande ersättning från social- och arbetslöshetsförsäkringarna betalar staten en avgift på 10,21 procent av ersättningen till pensionssystemet. För personer som tillgodoräknas pensionsgrundande belopp betalar staten en avgift till pensionssystemet på 18,5 procent av det pensionsgrundande beloppet. Dessa statliga ålderspensionsavgifter finansieras med allmänna skattemedel.

Pensionsavgiften summerar således till 17,21 procent av avgiftsunderlaget, samtidigt som pensionsrätten och pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Skillnaden förklaras av att den allmänna pensionsavgiften, 7 procent, dras av från avgiftsunderlaget när pensionsrätten beräknas.⁶ Det innebär att maximalt pensionsunderlag är 93 procent av 8,07 inkomstbasbelopp, det vill säga 7,5 inkomstbasbelopp. Maximal pensionsrätt 2016 var 82 279 kronor.

Vart tar avgiften vägen?

Av pensionsavgiften på 18,5 procent går 16 procentenheter till inkomstpensionens fyra buffertfonder: Första, Andra, Tredje och Fjärde Allmänna Pensionsfonden.⁷ Varje fond får en fjärdedel av avgifterna och finansierar en fjärdedel av pensionsutbetalningarna. De inkomstpensioner som betalas ut varje månad kommer alltså från buffertfonderna. I princip är det samma pengar som betalades in under månaden som betalas ut i form av pension till pensionärerna.

De pengar som sätts av till premiepensionen, 2,5 procent av pensionsunderlaget, placeras i räntebärande tillgångar till dess att taxeringen är fastställd. Först då vet man hur mycket pensionsrätt för premiepension varje försäkrad har tjänat in. När pensionsrätterna är fastställda köps andelar i de fonder de försäkrade har valt. De som inte valt får sina pengar placerade i AP7 Såfa, Statens årskullsförvaltningsalternativ, som har en generationsfundsprofil. Vid årsskiftet 2016/2017 fanns inom premiepensionssystemet 844 fonder registrerade, förvaltade av 109 olika fondföretag. Vid varje pensionsutbetalning säljs fondandelar så att det räcker till månadsbeloppet.

²År 2016: $8,07 \times 59\,300 = 478\,551$ kronor

³År 2016: $0,423 \times 44\,300 = 18\,739$ kronor.

⁴Egenföretagare betalar allmän pensionsavgift om 7 procent och egenföretagaravgift om 10,21 procent.

⁵Denna skatt var 18,3 miljarder kronor 2016, se not 1.

⁶ $0,1721 / 0,93 \approx 0,185$

⁷Dessutom finns Sjätte AP-fonden som är en tillgång i inkomstpensionssystemet, men som inte tillförs några avgifter eller betalar ut några pensioner.

Antal fonder i premiepensionssystemet 2016 och förvaltad kapital 2012–2016 per den 31 december, miljarder kronor

	Antal registrerade fonder 2016	Förvaltad kapital				
		2012	2013	2014	2015	2016
Aktiefonder	573	193	240	295	347	388
Blandfonder	97	51	63	77	67	69
Generationsfonder	41	71	90	114	128	147
Räntefonder	132	24	27	27	25	127
AP7 Såfa/Premiesparfonden		132	182	246	272	328
Summa	843	471	602	759	839	959

Ränta på avgifterna som gav pensionsrätt

Den som sparar i bank får ränta på pengarna. Så fungerar även den allmänna pensionen. Röntan på inkomstpensionskontot bestäms som regel av genomsnittsinkomstens utveckling. Genomsnittsinkomsten mäts med *inkomstindex* (se bilaga A). Premiepensionskontots motsvarighet till ränta bestäms av värdetförändringen i de fonder den försäkrade valt.

Förräntningen av pensionsrätterna beror således på olika sidor av den ekonomiska utvecklingen. Inkomstpensionskontot förräntas med inkomstutvecklingen, priset på arbete om man så vill. Utvecklingen på premiepensionskontot följer av utvecklingen på de finansiella marknaderna som bland annat speglar priset på kapital. Ingen av räntorna är garanterade, de kan till och med vara negativa. Genom att fördela avgifterna till olika delsystem, vars ränta bestäms av delvis olika omständigheter, uppstår en viss riskspridning. Den genomsnittliga årsräntan i inkomstpensionssystemet (inkomst/balansindex) har sedan 1995 varit 3,0 procent.⁸ Premiepensionssystemet har under samma tid genererat en genomsnittlig årlig ränta på 6,7 procent.

Annan ränta än inkomstindex – balansering

Vid viss demografisk och ekonomisk utveckling är det inte möjligt att förränta inkomstpensionskontot och inkomstpensionen med genomsnittsinkomstens utveckling och samtidigt finansiera inkomstpensionerna med en fast avgift. För att kunna hålla avgiften fast vid nivå 16 procent måste i en sådan situation avsteg göras från inkomstindexeringen. Det sker genom att balanseringen aktiveras.

Systemets tillgångar dividerat med pensionskulden ger ett mått på dess finansiella ställning, en kvot som kallas balanstalet (BT). Om balanstalet är större än talet ett är tillgångarna större än skulderna. Om balanstalet är mindre än talet ett är skulderna större än tillgångarna och balanseringen aktiveras. När balanseringen aktiveras indexeras pensionsbehållningar och pensioner med förändringen i ett *balansindex* i stället för med förändringen i inkomstindex. Balansindexets förändring bestäms av förändringen i inkomstindex och balanstalets storlek.

Ett exempel: Om balanstalet faller under 1,0000 till 0,9900 samtidigt som inkomstindex ökar från 100,00 till 104,00 beräknas först det dämpade balanstalet enligt: $\frac{0,9900-1}{3} + 1 = 0,9967$.⁹

Genom att multiplicera inkomstindex (104,00) med det dämpade balanstalet (0,9967) fås balansindex till 103,66.¹⁰ Indexeringen av pensionsbehållningarna blir då 3,66 i stället för 4 procent. Även indexeringen av pensionerna minskas i samma utsträckning.

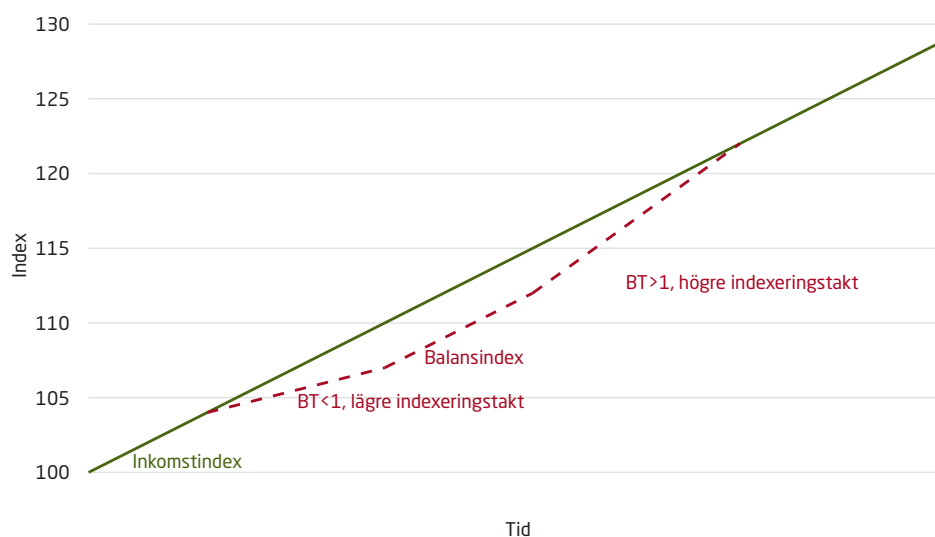
⁸Kapitalviktad avkastning. För mer information se kapitel Pensionssystemets värdetförändringar, avsnitt Mått på värdetförändringar inom premiepensionssystemet.

⁹balansindex för år 2017 och framåt beräknas med det dämpade balanstalet (SFS:676), se även Bilaga B.

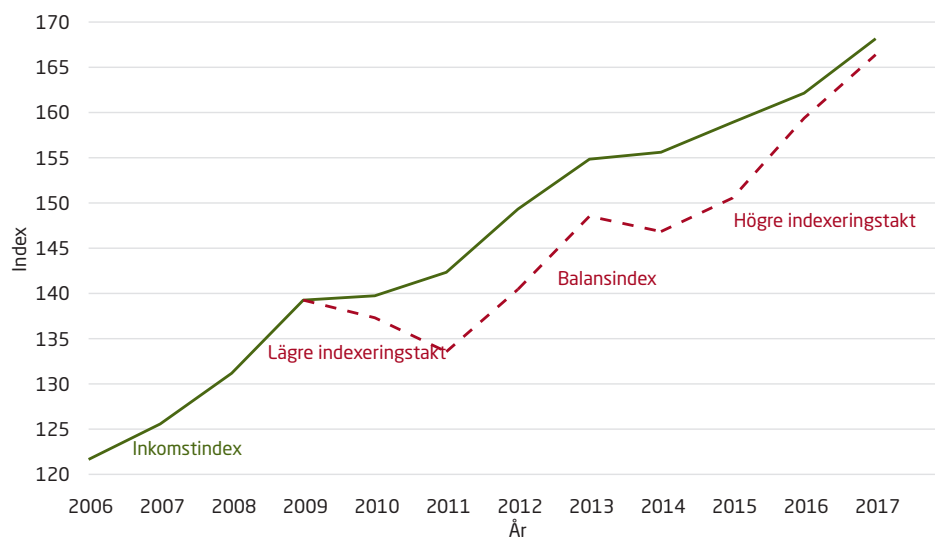
¹⁰Nästa års balansindex beräknas genom att multiplicera balansindex (103,66) med förändringen av inkomstindex, multiplicerat med det dämpade balanstalet, se bilaga A.

Om balanstalet under en period då balanseringen är aktiv överstiger 1,0000 indexerar pensionsbehållningar och pensioner snabbare än vad inkomstindex ökar. När balansindex når inkomstindexets nivå stängs balanseringen av. Pensionerna återfår då det värde de skulle ha haft om de enbart indexerats med inkomstindex. Systemet återgår till att indexera med enbart förändringen av inkomstindex. En schematisk beskrivning ges av figur 4.1 och den faktiska balanseringen visas i figur 4.2. Balansindex kommer att nå inkomstindex år 2018.

Figur 4.1 Balansering – principiell beskrivning

Figur 4.2 Faktisk balansering

Administrationskostnaderna minskar pensionen

Inkomstpensionens administrationskostnader dras varje år från pensionsbehållningen. Avdraget görs genom att pensionsbehållningarna multipliceras med en förvaltningskostnadsfaktor (se bilaga A). Kostnadsavdraget görs endast fram till det att pension börjar tas ut. Med nuvarande kostnadsnivå innebär kostnadsavdraget att inkomstpensionen blir cirka 1 procent lägre än om inget avdrag hade gjorts.

Premiepensionens administrations- och fondförvaltningskostnader dras på motsvarande sätt från premiepensionskapitalet. Här fortsätter dock avdraget även efter att pension har börjat tas ut. Nuvarande kostnadsavdrag är 0,28 procent av premiepensionskapitalet per år. Med denna kostnadsnivå blir premiepensionen cirka 8 procent lägre än om inget kostnadsavdrag hade gjorts. I syfte att sänka pensionsspararnas kostnader är de förvaltare som är anslutna till premiepensions-systemet förpliktade att lämna rabatt på fondernas ordinarie avgifter. De rabatter som återförts till fondspararna under 2016 motsvarar en sänkning av fondavgifterna med cirka 0,49 procentenheter. Utan rabatten skulle pensionerna bli cirka 15 procent lägre.

Hur beräknas inkomstpensionen?

Inkomstpensionen beräknas genom att beloppet på inkomstpensionskontot divideras med ett delningstal (se bilaga A) vid pensionstillfället. Delningstalen är specifika för varje årskull och speglar dels återstående livslängd vid den ålder pensionen tas ut, dels en förskottsränta om 1,6 procent. Den återstående livslängden avser ett genomsnitt för män och kvinnor. Förskottsräntan om 1,6 procent gör att delningstalet blir lägre än vad medellivslängden är och att begynnelsepensionen blir högre än vad den skulle ha varit utan ränta.

Ett exempel: En person som går i pension vid 65 års ålder har en förväntad återstående livslängd på cirka 20 år. Förskottsräntan om 1,6 procent gör att delningstalet sjunker till 16,78. Om personen har 2,5 miljoner på sitt inkomstpensionskonto får personen 148 987 kronor per år (2,5 mkr/16,78) i inkomstpension eller 12 416 kronor per månad.

Inkomstpensionen räknas årligen om med förändringen i inkomstindex med avdrag för den förskottsränta på 1,6 procentenheter som tillgodoräknas i delningstalet, så kallad följsamhetsindexering.¹¹ Det innebär att om inkomstindex ökar med exakt 1,6 procent *mer* än inflationen, mätt med konsumentprisindex, ökar pensionerna exakt med inflationen. Om inkomstindex ökar med mer än 1,6 procent utöver inflationen ökar pensionerna i fasta priser och tvärtom. När balanseringen är aktiverad ersätts inkomstindex med balansindex vid omräkningen av pensionerna.

Hur beräknas premiepensionen?

Premiepension kan tas ut antingen som traditionell försäkring eller fondförsäkring. I båda försäkringsformerna divideras beloppet på premiepensionskontot med ett delningstal på samma sätt som för inkomstpensionen för att få ut det årliga pensionsbeloppet. Premiepensionens delningstal bygger, till skillnad från inkomstpensionens delningstal, på prognostiserade framtida livslängder. Förskottsräntan är för närvarande 2,9 procent i fondförsäkring och 1,65 procent i den traditionella försäkringen, efter ett kostnadsavdrag om 0,1 procent.

Att ta ut premiepension i form av traditionell försäkring innebär att pensionen beräknas som ett livsvarigt garanterat nominellt månadsbelopp och ett tilläggsbelopp som varierar i storlek från år till år. Vid en övergång till traditionell försäkring säljs den försäkrades fondandelar och Pensionsmyndigheten tar över förvaltningen av tillgångarna.

Fondförsäkring innebär att den försäkrade behåller sitt sparande i valfria premiepensionsfonder. I fondförsäkring räknas premiepensionens storlek årligen om med utgångspunkt från fondandel-

¹¹Omräkningen av inkomstpension sker med kvoten mellan det nya och gamla inkomstindexet dividerat med 1,016. De år balanseringen är aktiverad ersätts inkomstindex med balansindex.

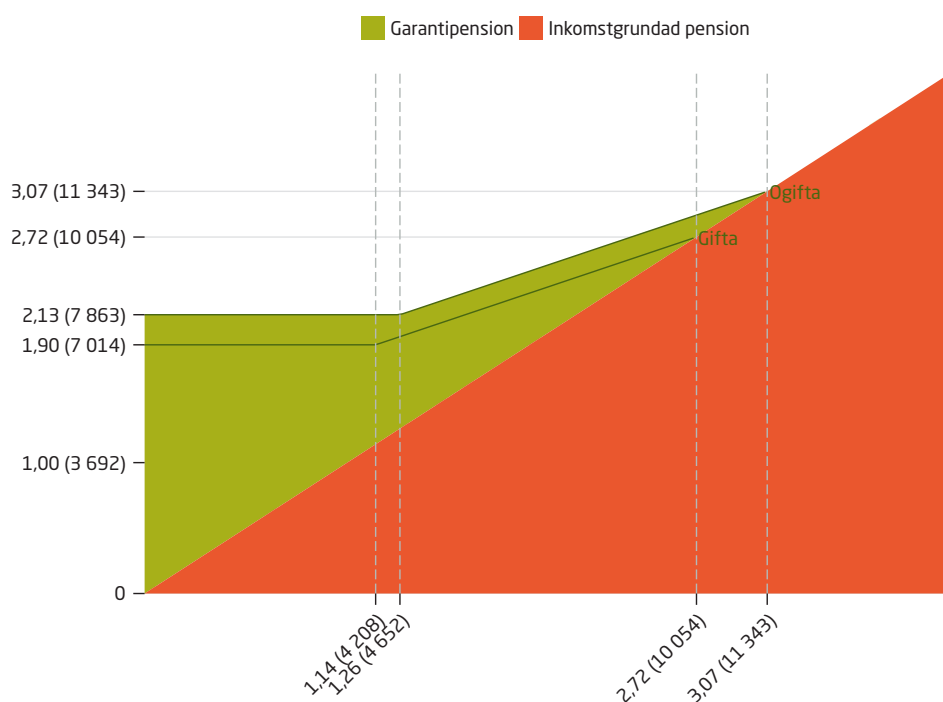
arnas värde i december. Varje månad säljs det antal fondandelar som krävs för att finansiera den beräknade premiepensionen. Ökar fondandelarnas värde säljs färre andelar, minskar fondandelarnas värde säljs fler andelar. Prisvariationerna påverkar värdet av följande års premiepension.

Premiepensionen kan tas ut med ett efterlevandeskydd under pensionstiden. Det innebär att premiepensionen betalas ut till endera av två makar eller sambor så länge någon av dem lever. Om man väljer att ha efterlevandeskydd blir månadspensionen lägre eftersom premiepensionsutbetalningen då förväntas betalas ut längre.

Garantipension¹²

Garantipensionen är ett grundskydd för den som haft låg eller ingen inkomst. Garantipension kan betalas ut från 65 års ålder till den som är bosatt i Sverige. För att ha rätt till full garantipension måste den försäkrade, i princip, ha bött 40 år i Sverige från 25 års ålder. Bosättning i annat EU/EES-land kan också ge rätt till garantipension.

Figur 4.3 Inkomstgrundad pension och garantipension

Årlig inkomstgrundad pension i prisbasbelopp (månadspension i kr, 2016)

År 2016 var den maximala garantipensionen för en ensamstående pensionär 7 863 kronor per månad (2,13 prisbasbelopp¹³) och för en gift pensionär 7 014 kronor per månad (1,90 prisbasbelopp). Garantipensionen minskar för den som har en inkomstgrundad pension. Minskningen görs i två steg. För låga inkomster görs en avräkning krona för krona, för högre inkomster är det endast

¹²Beskrivningen avser garantipension till personer födda 1938 eller senare. För äldre personer gäller andra regler.

¹³År 2016 var prisbasbeloppet 44 300 kronor.

48 procent som reducerar garantipensionen. Det innebär att till en ensamstående pensionär med en månatlig inkomstgrundad pension 2016 på 11 343 kronor eller mer utbetalades ingen garantipension. För en gift pensionär var motsvarande inkomstgräns 10 054 kronor.

Ett exempel: En ensamstående pensionär har en inkomstgrundad pension på motsvarande 2,26 prisbasbelopp. Garantipensionen avräknas först krona för krona mot inkomsten upp till 1,26 prisbasbelopp. Det återstående beloppet om 0,87 prisbasbelopp [= 2,13 – 1,26] minskas därefter med 48 procent av inkomsten utöver 1,26 prisbasbelopp, vilket i detta exempel ger en garantipension på 0,39 prisbasbelopp [= 0,87 – 0,48 · (2,26 – 1,26)]. Inkomst- och garantipension blir därmed för detta exempel 2,65 prisbasbelopp [0,39+2,26].

När garantipensionen beräknas bortses från premiepensionen. I stället beräknas inkomstpensionen som om den tjänats in med 18,5 procent i stället för 16 procent. Ett skäl för dessa regler är att de underlättar administrationen av garantipensionen.

Garantipensionen finansieras med allmänna skattemedel över statsbudgeten och ingår därför inte i pensionssystemets resultat- och balansräkning.

Tilläggs pension

Pensionärer födda före 1938 har inte tjänat in vare sig inkomst- eller premiepension. De får i stället tilläggs pension, som beräknas enligt äldre regler. Tilläggs pensionens nivå baseras på inkomsten för de 15 bästa åren och det krävs 30 inkomstår för oavkortad pension.

För personer som är födda 1938–1953 gäller särskilda övergångsregler. De får en viss del av sin inkomstgrundade ålderspension som tilläggs pension och resterande del som inkomst- och premiepension. Ju yngre personen är desto mindre del betalas ut som tilläggs pension. Pensionärer födda 1938 får 80 procent av tilläggs pensionen, pensionärer födda 1939 får 75 procent och så vidare. Det finns ett garantitillägg som garanterar att deras pension inte blir lägre än den tilläggs pension de tjänat in till och med 1994 – året då pensionsreformen principiellt beslutades. De som är födda 1954 och senare tjänar in hela sin pension enligt reglerna för inkomst- och premiepension.

Vid uttag före det år personen fyller 65 år prisindexeras tilläggs pensionen. Om balanseringen är aktiverad det år individen fyller 65 år räknas tilläggs pensionen om enligt särskilda regler. Omräkningen görs den månad personen fyller 65 år och innebär att tilläggs pensionsbeloppet multipliceras med samtliga tidigare fastställda balanstal under den aktuella balanseringsperioden. Från och med efterföljande årsskifte följsamhetsindexeras tilläggs pensionen på samma sätt som inkomstpensionen.

Andel som nybeviljats allmän pension i olika åldrar *

procent

Årskull	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71-	Sum- ma	Snitt- ålder
1938	3,6	2,3	2,3	2,1	77,3	4,1	3,2	0,8	0,3	0,3	0,6	97	64,9
1939	3,9	1,9	2,1	2,3	75,6	6,5	2,3	0,8	0,3	0,3	0,7	96,7	64,9
1940	3,0	2,1	2,5	3,1	75,8	5,0	2,6	0,8	0,4	0,5	0,6	96,5	64,9
1941	2,9	2,2	3,0	3,7	73,1	6,3	2,8	0,8	0,5	0,4	0,6	96,4	65
1942	3,4	2,9	3,4	3,9	70,8	6,2	3,4	1,2	0,5	0,4	0,7	96,6	64,9
1943	3,9	3,1	3,6	5,3	66,4	7,1	4,4	1,2	0,4	0,5	0,7	96,5	64,9
1944	4,7	3,4	4,7	5,9	63,1	7,9	4,0	1,1	0,5	0,5	0,7	96,5	64,8
1945	5,1	4,2	5,3	6,1	61,6	7,2	4,0	1,3	0,5	0,5	0,8	96,4	64,8
1946	6,0	4,8	5,4	6,7	59,2	6,7	4,2	1,2	0,5	0,6	0,9	96,2	64,7
1947	6,3	4,6	6,0	7,4	56,8	7,0	4,7	1,3	0,6	0,6	1	96,2	64,7
1948	6,0	4,9	6,7	7,9	54,7	7,4	5,1	1,5	0,6	0,6	1,1	96,3	64,7
1949	5,8	5,4	6,9	8,7	52,4	7,9	5,4	1,7	0,7	0,6	1,1	96,6	64,7
1950	5,9	5,5	7,8	9,2	50,3	8,6							
1951	6,6	6,4	8,1	9,4	48,1								
1952	6,9	6,9	8,5	10,5									
1953	7,8	6,6	9,5										
1954	7,5	7,1											
1955	7,5												

* Andelarna avser nya pensionärer i relation till möjliga pensionärer i december 2016. Åldrarna avser åldern 31 december aktuellt år som pensionären tog ut sin inkomstpension/garantipension. Prognos för de äldsta åldrarna, prognos kursiv stil.

Det allmänna pensionssystemet 2016 – i bilder och siffror

I detta avsnitt beskrivs pensionssystemet i figurer. Figurerna som visar intjänande av pension och pension, figur 4.4–4.8, har beräknats utgående från samtliga 5 657 000 individer som intjänade pensionsrätt 2015. Pensionsrätter som tillgodoräknades pensionskontona 2016 avser inkomster intjänade 2015.

Inkomster, pensionsrätter och utbetald pension

I figur 4.4 framgår att genomsnittsinkomsten stiger fram till omkring 45 års ålder, eller mer korrekt, fram till den årskull som år 2016 fyllde 45 år. För åldrar/årskullar därefter är genomsnittsinkomsten mer eller mindre densamma som för 45-åringarna, för att falla kraftigt från omkring 60 års ålder. En orsak till fallet är ökningen av andelen personer med sjukersättning (förtidspensionärer) i dessa åldrar och deras lägre genomsnittsinkomster. En annan orsak till fallet i genomsnittsinkomst är att vissa personer minskat sin arbetstid eller helt gått i pension under året.

Betydelsen av taket för intjänade av pensionsrätt framgår av figuren – den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten (PGI) skulle följa linjen *Otakade inkomster* om det inte funnits något tak.

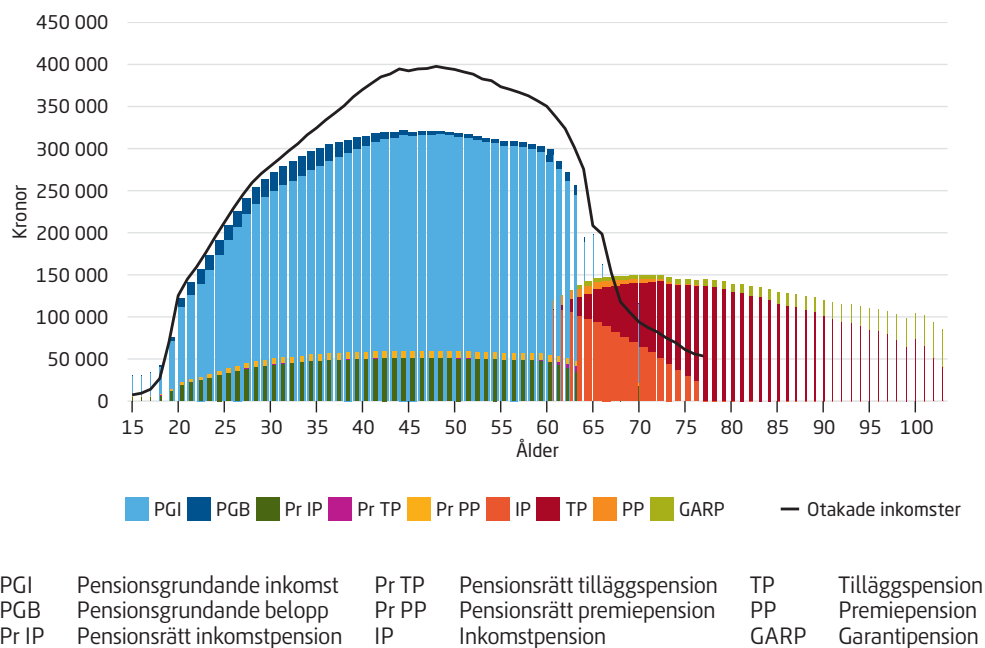
Den andel av löneutrymmet om 17,21 procent, som avgiften till inkomst- respektive premiepension tar i anspråk redovisas i staplarna.

Figuren ger en övergripande information om nivån på ersättningarna till de 2 174 000 personer som i december 2016 hade någon ersättning från det allmänna pensionssystemet. Vidare framgår

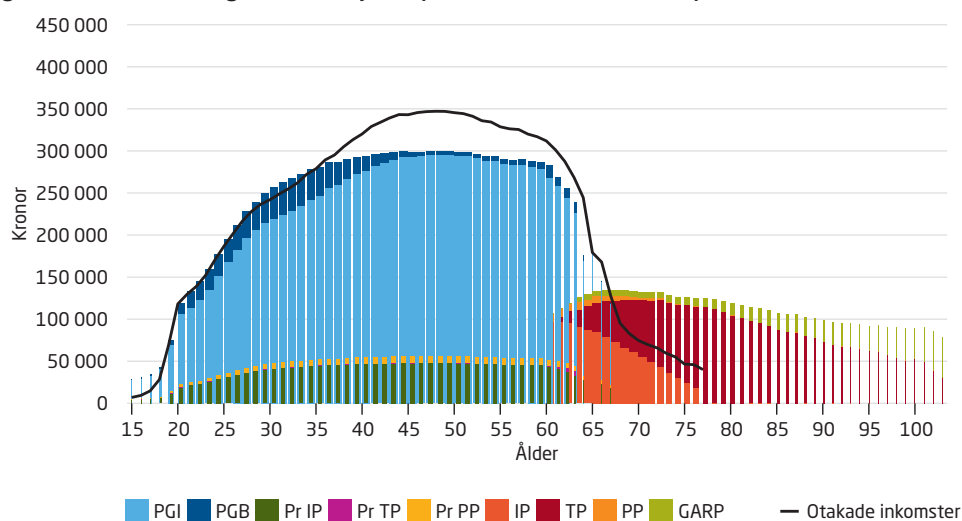
att nuvarande pensionärer i huvudsak fått sin pension beräknad enligt reglerna för tilläggspension. Samtidigt framgår garantipensionens stora betydelse – särskilt för de äldre årskillarna. Att inkomstpension börjar ersätta tilläggspension för årskillar födda 1938 och senare framgår. Premiépensionens likaledes växande betydelse framgår inte lika tydligt – men också den utvecklingen finns i bilden.

Staplarnas bredd speglar antalet personer i årskillen, varvid födda 1990 varit normerande.

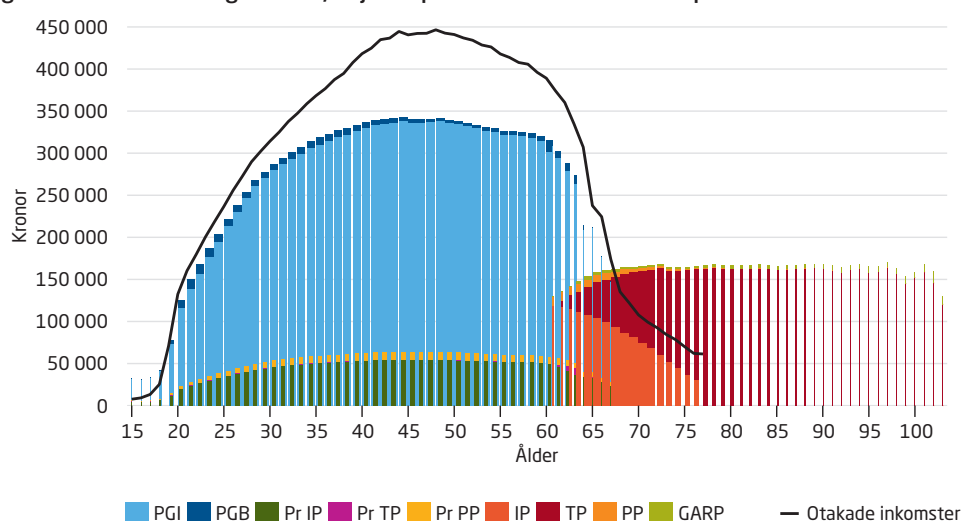
Figur 4.4 Genomsnittlig inkomst, intjänad pensionsrätt samt utbetald pension

Figur 4.5 Genomsnittlig inkomst, intjänad pensionsrätt samt utbetald pension för kvinnor

Figur 4.6 Genomsnittlig inkomst, intjänad pensionsrätt samt utbetald pension för män

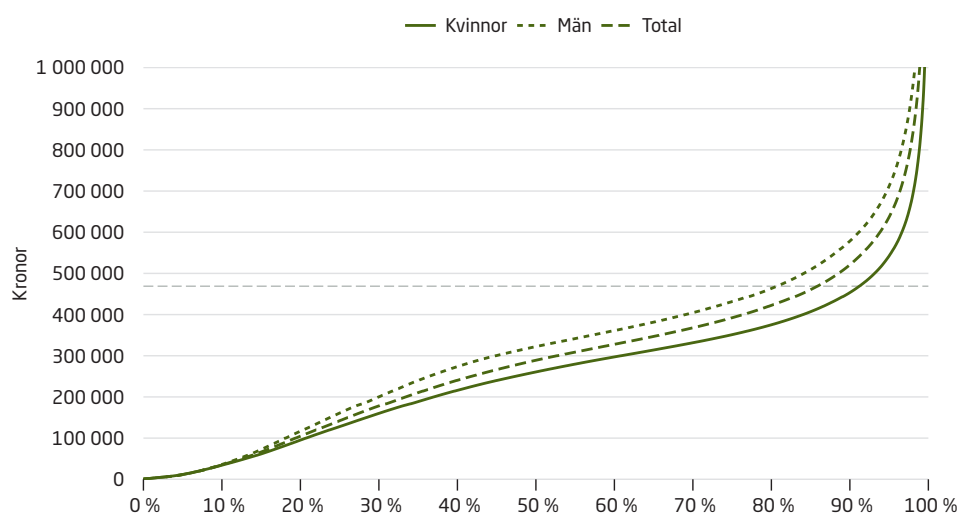

Av figurerna 4.5 och 4.6 framgår att kvinnor i genomsnitt har lägre inkomster än män. Likaså framgår att intjänadetakets större negativa påverkan för mäns genomsnittliga pensionsgrundande inkomster än vad det har för kvinnor, beroende på att en större andel av mäns inkomster ligger över taket. Att kvinnor får mer av de pensionsgrundande beloppen än vad män får framgår av att kvinnor har mer mörkblått i sina pensionsgrundande inkomster än männen – mer detaljer om de pensionsgrundande beloppen finns i figur 4.9. Vidare har kvinnor i genomsnitt lägre pension och betydligt mer garantipension än vad män har.

Förvärvsinkomsterna

I figur 4.7 och 4.8 nedan visas förvärvsinkomster uppdelat på kvinnor och män. Inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp (468 900 kronor för inkomståret 2015) ligger till grund för den allmänna pensionen. I diagrammet nedan är inkomsterna för inkomståret 2015 fördelade i stigande storleksordning (totalt 5 504 000 personer, 2 701 000 kvinnor och 2 803 000 män). Av dessa hade 4 663 000 personer en inkomst under avgiftstaket (2 444 000 kvinnor och 2 219 000 män).

Figur 4.7 Förvärvsinkomster för kvinnor och män, intjänandeår 2015

Avser taxerad förvärvsinkomst (löner, inkomst av aktiv och passiv näringsverksamhet, sjukpenning, föräldrapenning, sjuk- eller aktivitetsersättning, arbetslöshetsersättning med mera). Inkomsten är före avdrag för allmän pensionsavgift och redovisas för personer med inkomster över gränsen för deklarationskyldighet om 42,3 procent av prisbasbeloppet. Den horisontella linjen vid 468 900 kronor avser avgiftstaket.

Cirka 585 000 män eller 21 procent av männen hade en inkomst över intjänandetaket. Motsvarande andel för kvinnor var 10 procent eller cirka 257 000 kvinnor. I tabellen nedan redovisas genomsnittlig taxerad förvärvsinkomst och pensionsgrundande inkomst för kvinnor och män. Av tabellen framgår att kvinnors inkomster är lägre än männens, 78 procent av den taxerade inkomsten och 85 procent den av pensionsgrundande inkomsten.

Genomsnittliga förvärvsinkomster och pensionsgrundande inkomster, intjänandeår 2015

kronor

	Taxerad förvärvsinkomst	Pensionsgrundande inkomster
Kvinnor	260 300	245 300
Män	331 600	287 800
Totalt	296 700	266 900

Pensionsrätter till inkomst- och premiepensionen

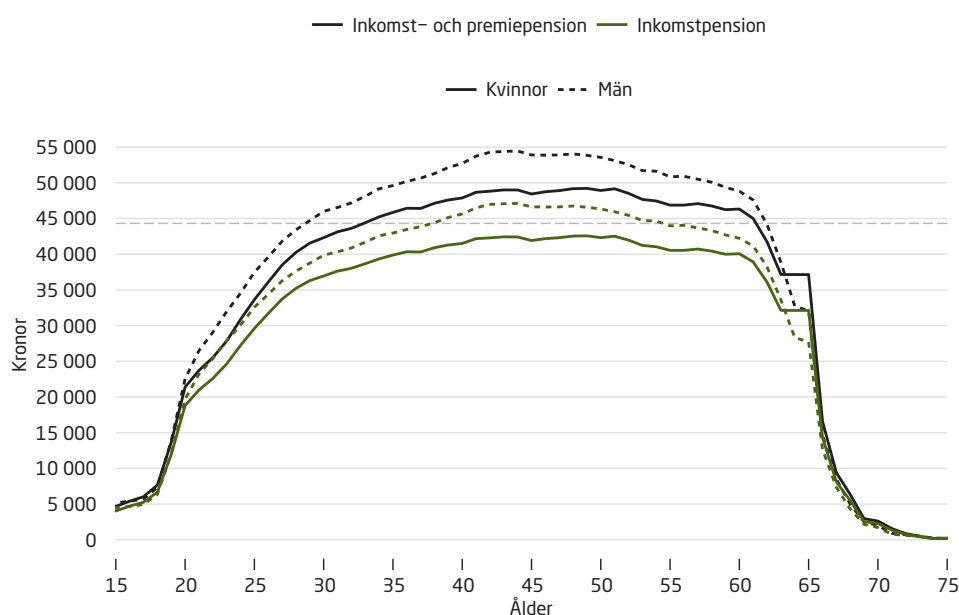
Den genomsnittliga tillgodoräknade pensionsrätten för inkomst- och premiepensionen 2016 för de med pensionsbehållning uppgick till 44 300 kronor, lägre för kvinnor (42 500 kronor) och högre för män (46 100 kronor), se tabellen nedan.

Genomsnittlig pensionsrätt, intjänad 2015

kronor

	Inkomstpension	Premiepension	Summa
Kvinnor	36 900	5 600	42 500
Män	39 900	6 200	46 100
Totalt	38 400	5 900	44 300

Figur 4.8 Genomsnittligt pensionsrätt för kvinnor och män, intjänad 2015

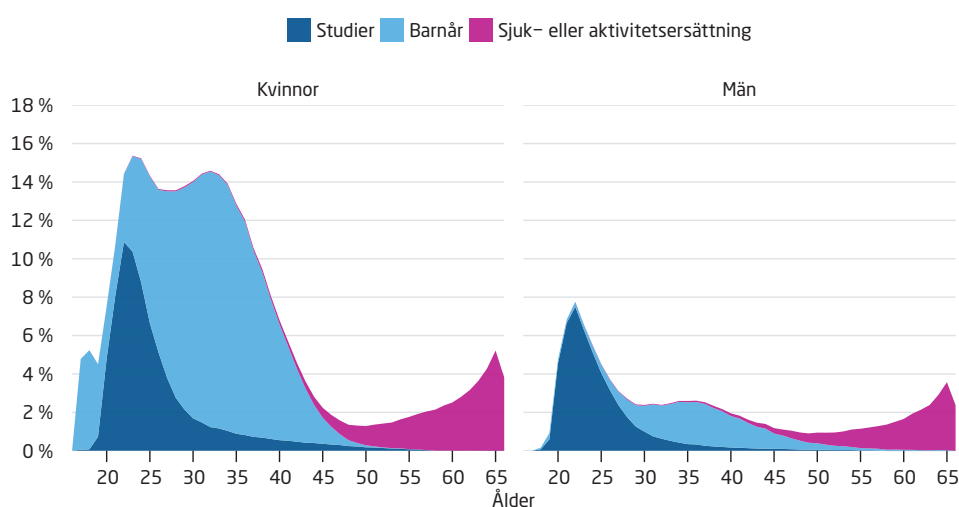
Den horisontella linjen vid 44 300 kronor avser genomsnittet för samtliga individer.

Av tabellen och figuren ovan framgår att kvinnornas medelbelopp är cirka 92 procent av männens. Den genomsnittliga intjänade pensionsrätten till inkomst- och premiepension är ungefär oförändrad mellan 64 och 65 års ålder (ålder vid årets slut). Att den inte minskar från 64 till 65 beror på att vid 65 år och senare räknas hela underlaget för inkomsten in i inkomst- och premiepensionssystemet. Före 65 års ålder har dessa kohorter en viss andel av den inkomstgrundande ålderspensionen som tilläggspension och resterande andel som inkomst- och premiepension (tjugondelsinfasningen).

Pensionsgrundande belopp

Pensionsgrundande belopp ger pensionsrätt under speciella skeden i livet, som till exempel vid vård av små barn och vid studier. År 2016 utgjorde pensionsgrundande belopp 6 procent av det totala tillgodoräknade pensionsunderlaget för kvinnor och cirka 2 procent för männen. Den största delen för kvinnorna, drygt 4 procent av det totala underlaget, utgjordes av barnår. För männen utgjorde också barnåren den största delen, knappt 1 procent av det totala pensionsunderlaget. Sett över livscykeln erhålls i unga åldrar pensionsgrundande belopp för studier och barnår och i senare del av livet erhålls belopp för sjukersättning.

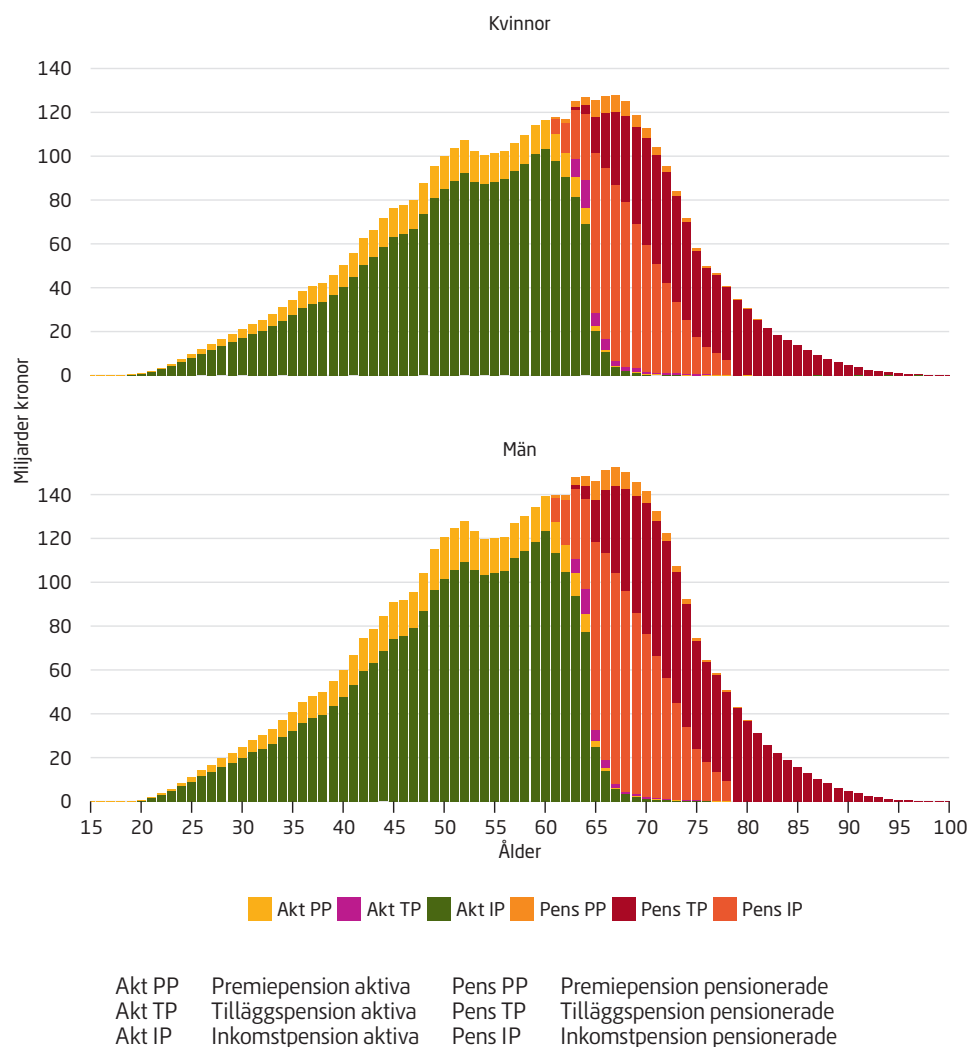
Figur 4.9 Pensionsgrundande belopp, intjänandeår 2015
procent av pensionsunderlaget

Pensionsskulden

Pensionsskulden i inkomst- och premiepensionssystemet var 9 729 miljarder kronor den 31 december 2016. Den skulden, fördelad på kvinnor och män, för varje ålder 15 till 100 år framgår av figur 4.10. Kvinnor har lägre intjänat pensionskapital jämfört med män. Vidare framgår att tilläggs pensionen är den viktigaste pensionstillgången för de som nu är pensionärer, men att tilläggs pensionen snart är helt borta för de förvärvsaktiva årskullarna. År 2017 är det sista år som tilläggs pension kan intjänas – och det kommer då att intjänas med ett mycket litet belopp. För de förvärvsaktiva dominerar inkomstpensionen, samtidigt som premiepensionens ökande betydelse kan spåras. Om man utgår från att de första inkomsterna kommer vid 20 årsålder har alla som 2016 var 40 år eller yngre intjänat inkomst- och premiepension i hela sitt yrkesverksamma liv sedan avsättningarna började 1995. De som är äldre än så har istället intjänat mer till sin inkomstpension.

Figur 4.10 Pensionsskulden kvinnor och män, vid utgången av 2016

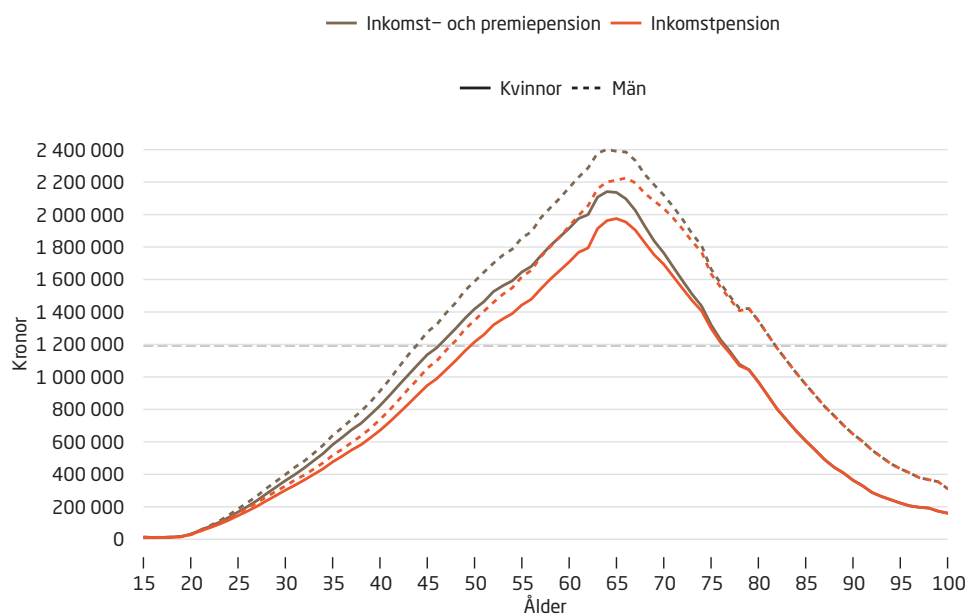
Den genomsnittliga pensionsskulden (summa av alla års intjänade pensionsrätter för inkomst- och premiepension) var vid utgången av 2016 drygt en miljon kronor, se tabellen nedan.

Genomsnittlig pensionsskuld, 2016

kronor

	Inkomstpension	Premiepension	Summa
Kvinnor	982 300	130 000	1 095 300
Män	1 147 100	154 300	1 283 000
Totalt	1 065 700	142 400	1 190 300

Figur 4.11 Genomsnittlig pensionsskuld, 2016

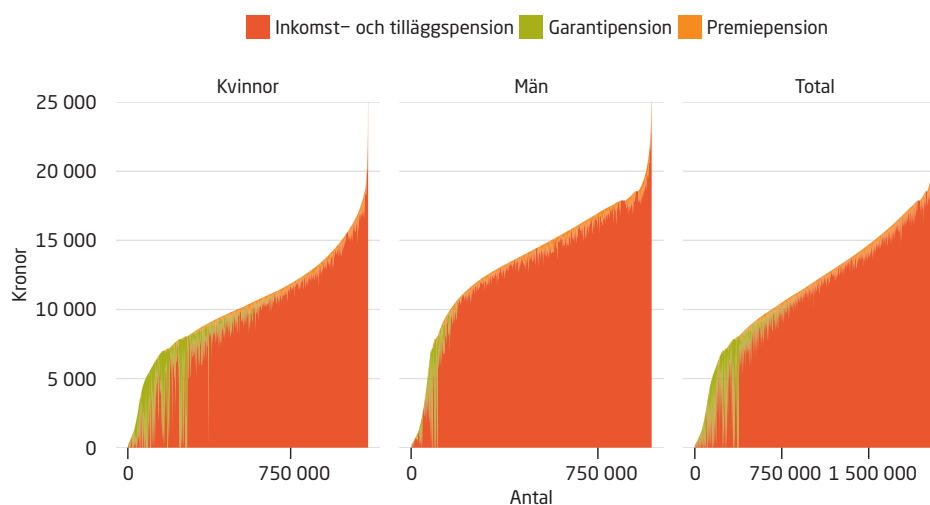
Den horisontella linjen vid 1 190 300 kronor avser genomsnittet för samtliga individer.

Av figuren ovan framgår att den genomsnittliga skulden ökar med stigande ålder fram till och med 65 års ålder. Därefter minskar skulden, eftersom många gått i pension.

Utbetald pension

I figurerna nedan är utbetalningarna av den allmänna pensionen i december månad 2016 för kvinnor och män födda 1951 eller tidigare ställda i stigande storleksordning (1 154 000 kvinnor och 1 020 000 män). För totalt utbetald pension under 2016, se not 2 i kapitlet Noter och kommentarer.

Figur 4.12 Utbetald pension, kvinnor och män, december 2016

Skillnaden i nivå och sammansättningen av olika pensionsdelar för män och kvinnor är det som är mest slående i figuren. Kvinnors snittpension – inkomstgrundad pension och garantipension var 10 300 kronor, motsvarande belopp för männen var 13 400. Av kvinnornas allmänna pension utgjordes 92 procent av inkomstgrundad pension, 8 procent av garantipension – hela 48 procent av kvinnorna hade dock någon andel garantipension. Att andelen som har garantipension ökar kraftigt med åldern framgår inte av diagrammet. Av männens allmänna pension utgjordes 98 procent av inkomstgrundad pension, 2 procent av garantipension. Totalt 14 procent av männen hade någon andel garantipension. Vare sig änkepension eller bostadstillägg, som enbart respektive till övervägande del betalas till kvinnor, finns med i figuren.

De mönster som framskymtar i figuren – med stråk av personer som enbart har garantipension – är tydligast vad gäller en grupp, mestadels kvinnor, som har maximal garantipension med 40/40-delar garantipension. Detta förklarar koncentrationen av grönt vid max garantipension för gifta (7 014 kronor per månad 2016) och för ogifta (7 863 kronor per månad). De med lägre garantipension, men också helt utan inkomstgrundad pension har färre bosättningsår. Endast personer födda 1938 eller senare kan få premiépension baserat på eget intjänande och den har då endast intjänats sedan 1995. Det gör att premiépensionen ännu har så liten omfattning att den är svår att se i figuren. Premiépensionens betydelse växer dock för varje ny årskull som tar ut pension. De personer med en allmän pension överstigande 20 000 kronor per månad har nått den nivån på sin pension bland annat genom att senarelägga pensionsuttaget. Maximal allmän pension som utbetalades 2016 var 37 300 kronor per månad. Det är en person född senare än 1938 som har fortsatt att arbeta efter 65 års ålder och som har senarelagt pensionsuttaget.

5 Administrations- och kapitalförvaltningskostnader

Kostnadernas storlek är en viktig faktor för den framtida pensionen. Av de faktorer som påverkar pensionskapitalet är kostnadernas storlek den faktor som de ansvariga myndigheterna har störst möjlighet att påverka. Inom premiepensionen beror dock även kostnaden på spararens egna fondval.

I det här avsnittet sammanställs de brutto¹- och nettoredovisade kostnaderna² samt även sådana transaktionskostnader som AP-fonderna och Pensionsmyndigheten endast delvis kan fånga. Syftet är att ge en så fullständig bild av ålderspensionssystemets totala kostnader som möjligt. Viktigt att ha i åtanke är att fondernas netto förvaltningskostnader samt transaktionskostnader redan har påverkat fondernas värdeutveckling negativt.

Effekten av de nettoredovisade kostnaderna för de försäkrade är olika för premie- och inkomstpensionen.

Inom premiepensionssystemet minskar dessa kostnader avkastningen eller dras av från premiepensionskontot genom ett kostnadsavdrag. Kostnaderna reducerar således tillgångarna och därmed den framtida premiepensionen för den försäkrade.

Inom inkomstpensionssystemet ingår däremot inte AP-fondernas nettoredovisade kostnader i den kostnad som dras av från inkomstpensionskontot. AP-fondernas nettoredovisade kostnader påverkar dock AP-fondernas tillgångar och avkastning. Genom att endast inkomstpensionssystemets tillgångar och inte dess skulder minskas av dessa kostnader påverkar de inkomstpensionssystemets resultat negativt. Det innebär att balanstalet påverkas negativt. Eftersom de nettoredovisade kostnaderna är mycket små i förhållande till pensionsskulden är dock effekten på balanstalet liten. När balanseringen är aktiverad påverkar de nettoredovisade kostnaderna indexeringen av inkomstpensionerna och inkomstpensionskapitalet.

Total kostnadsredovisning

Den sammanlagda kostnaden för pensionssystemets försäkringsadministration och kapitalförvaltning samt övriga avgifter uppgår till 6,4 miljarder kronor, varav 2,4 miljarder kronor redovisas i pensionssystemets resultaträkning. De 2,4 miljarderna är summan av försäkringsadministration (1 472 miljoner) och AP-fondernas rörelsekostnader (910 miljoner). Se tabellen Ålderspensionssystemets totala kostnader och avgifter.

Inkomstpensionens kostnader

För inkomstpensionen uppgick de kostnader som redovisas i resultaträkningen 2016 till 1 771 miljoner kronor, där 861 miljoner kommer från försäkringsadministration och 910 miljoner kom-

¹I pensionssystemets resultaträkningar för inkomst- och premiepensionen framgår de kostnader som Pensionsmyndigheten och AP-fonderna redovisar som kostnader i sina egna resultaträkningar, ”bruttoredovisade kostnader”.

²De kapitalförvaltningskostnader i AP-fonderna och premiepensionssystemet som ”netto redovisas mot intäkt och fondavkastning netto framgår inte av pensionssystemets resultaträkning. Begreppet nettoredovisade kostnader används här för sådana kostnader som i AP-fondernas redovisning består av fasta förvaltningsarvoden och som i premiepensionssystemets redovisning används för nettot av de poster som benämns förvaltningsavgifter och rabatter på förvaltningsavgifter.

mer från AP-fondernas rörelsekostnader. Utöver de 910 miljonerna i rörelsekostnader hade AP-fonderna fasta förvaltningsarvoden om 847 miljoner kronor. Summan av redovisade kapitalförvaltningskostnader som framgår i AP-fondernas resultaträkningar uppgick därmed till 1 757 miljoner kronor. Prestationsbaserade arvoden och transaktionskostnader, som till exempel courtage, redovisas inte som direkta kostnader hos AP-fonderna utan påverkar i stället avkastningen negativt. Prestationsbaserade arvoden är inte en vanlig förvaltningskostnad utan ett sätt för AP-fonderna att dela risk och avkastning med sina externa förvaltare. Totalt betalade AP-fonderna 372 miljoner i prestationsbaserade arvoden och 289 miljoner kronor i courtage och andra transaktionskostnader. När dessa kostnader och avgifter inkluderas blir summan av kostnaderna totalt för inkomstpensionen 3 279 miljoner kronor.

Premiepensionens kostnader

I Pensionsmyndighetens resultaträkning för premiepensionssystemet redovisas administrationskostnaden till 442 miljoner kronor. Utöver administrationskostnaden görs även avbetalning på uppbyggnadskostnaden av premiepensionssystemet. Denna kostnad uppgick 2016 till 169 miljoner kronor och belastar premiepensionssystemets sparare och pensionärer genom myndighetens avgiftsuttag. Den totala kostnaden för premiepensionens försäkringsadministration uppgår till 611 miljoner kronor, se Summa försäkringsadministration i tabellen nedan.

För premiepensionssystemets del avser posten Förvaltningsarvoden både de fasta och prestationsbaserade avgifter som premiepensionsfonderna (inkl. 7:e AP-fonden) tar ut efter att rabatter återförts till premiepensionsspararna. Brutto beräknas premiepensionsfondernas förvaltningsarvode till 6 209 miljoner kronor. Av denna bruttoavgift beräknas återbetalningen från fonderna till totalt 4 176 miljoner kronor i rabatt. Avgifterna kan då nettosummeras till 2 033 miljoner kronor³. Den 1 januari 2015 trädde en ny rabattmodell i kraft som begränsar det maximala avgiftsuttaget i procent ur fonderna. För aktiefonder begränsas avgiften till maximala 0,89 procent efter återförd rabatt, räntefonder begränsas till 0,42 procent och bland- och generationsfonder begränsas till 0,62 procent. Den nya rabattmodellen har bidragit till lägre kostnader för spararna. Under det första året, 2015, beräknas effekten till över 200 miljoner kronor. Utöver de 2 033 miljonerna i fasta förvaltningsarvoden visas även ett estimat på premiepensionsfondernas transaktionskostnader. Transaktionskostnaderna består främst av det courtage som fonderna erlägger som en del av köp/sälj likviden när fonderna handlar värdepapper och estimeras 2016 till 428 miljoner kronor.

³Dessa kostnader är preliminära och baseras på en uppräknig av kostnaderna för kvartal 1-3. I beloppet ingår inte förvaltningsarvode avseende traditionell försäkring på 9,1 miljoner kronor. Denna kostnad netto redovisas genom att avkastningen på fonderat kapital minskas (se not 17).

Ålderspensionssystemets totala kostnader och avgifter, 2016

miljoner kronor

	Inkomstpension	Premiepension	Summa
Försäkringsadministration			
Pensionsadministration ¹	455	379	834
Ersättning till andra myndigheter	406	63	469
Amortering och ränta uppbyggnadslån		169	169
Summa Försäkringsadministration	861	611	1 472
Kapitalförvaltningskostnader och avgifter			
AP-fondernas rörelsekostnader (bruttoredoisade)	910		910
Förvaltningsarvoden	1 219	2 033	3 252
Fasta förvaltningsarvoden (nettoredoisade)	847		847
Prestationsbaserade arvoden ²	372		372
Transaktionskostnader ³	289	428	717
Summa Kapitalförvaltningskostnader och avgifter	2 418	2 461	4 879
Summa	3 279	3 072	6 351

1 Beloppet för inkomstpension avser faktisk kostnad medan beloppet i not 4 avser beslutad administrationskostnadsersättning från AP-fonden.

2 Detta är avgifter som AP-fonderna endast betalar om en viss förvaltare lyckats uppnå ett visst överenskommet resultat.

3 Med transaktionskostnader avses här courtage och clearingavgifter som tas ut på aktie- och derivatmarknaden. Dessa avgifter läggs direkt på transaktionen och påverkar fondernas avkastning negativt. Ränte- och valutatransaktioner betalas genom skillnaden mellan köp- och säljkurs och redovisas inte som en separat avgift. Beräkningen av premiepensionens transaktionskostnader baseras nu på ett urval av fonderna i systemet. Urvalet representerar 70 procent av den totala fondförmögenheten.

Kostnadernas utveckling 2012–2016

Nedan visas kostnadsposterna för de senaste fem åren. Kostnaderna redovisas i miljoner kronor och i kronor per antal försäkrade, det vill säga antalet personer som har ett pensionskonto, inklusive pensionärer.

Inkomstpensionens kostnader

miljoner kronor

	2012	2013	2014	2015	2016
Försäkringsadministration					
Pensionsadministration ¹	491	449	463	462	455
Ersättning till andra myndigheter	380	380	408	406	406
Summa Försäkringsadministration	871	829	871	868	861
Kapitalförvaltningskostnader och avgifter					
AP-fondernas rörelsekostnader (bruttoredoisade)	845	820	865	913	910
Förvaltningsarvoden	715	994	1 117	1 273	1 219
Fasta förvaltningsarvoden (nettoredoisade)	506	679	828	927	847
Prestationsbaserade arvoden	209	315	289	346	372
Transaktionskostnader ²	192	209	256	322	289
Summa Kapitalförvaltningskostnader och avgifter	1 752	2 023	2 238	2 508	2 418
Summa	2 623	2 852	3 109	3 376	3 279

1 Beloppet för inkomstpension avser faktisk kostnad medan beloppet i not 4 avser beslutad administrationskostnadsersättning från AP-fonden.

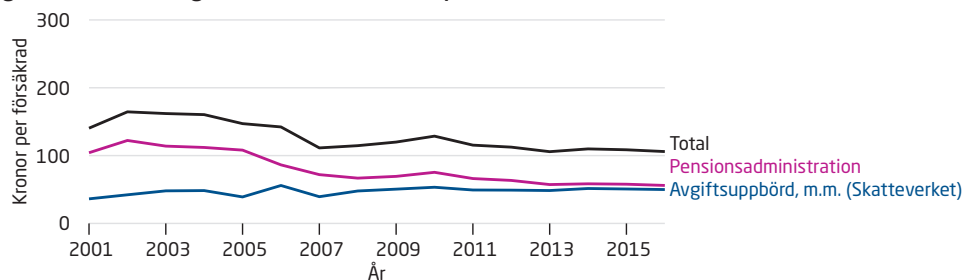
2 Se förklaring i tabellen Ålderspensionssystemets totala kostnader och avgifter.

Premiepensionens kostnader

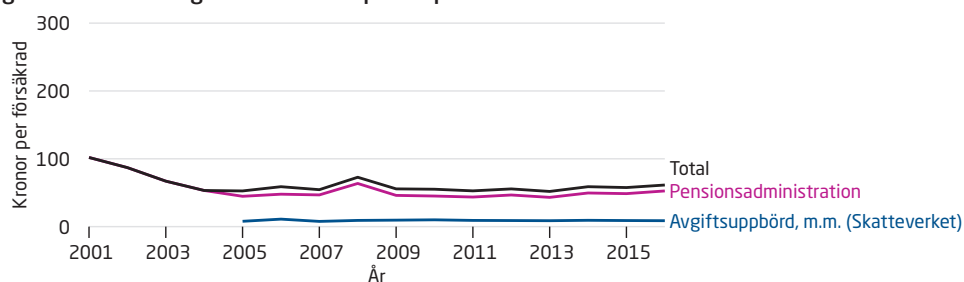
miljoner kronor

	2012	2013	2014	2015	2016
Försäkringsadministration					
Pensionsadministration	307	291	323	342	379
Ersättning till andra myndigheter	59	59	64	63	63
Amortering och ränta uppbyggnadslån	70	138	172	181	169
Summa Försäkringsadministration	436	488	559	586	611
Kapitalförvaltningskostnader och avgifter					
Förvaltningsarvoden (nettoredoisade)	1 371	1 646	1 868	2 029	2 033
Transaktionskostnader	211	262	329	415	428
Summa Kapitalförvaltningskostnader och avgifter	1 582	1 908	2 197	2 444	2 461
Summa	2 018	2 396	2 756	3 030	3 072

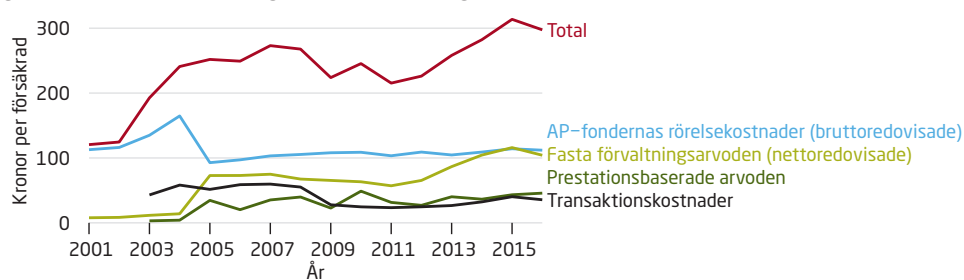
Figur 5.1 Försäkringsadministration inkomstpension

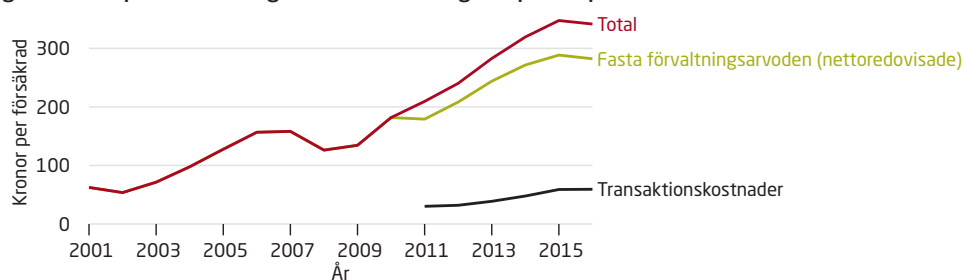
Figur 5.2 Försäkringsadministration premiepension

Figur 5.3 Kapitalförvaltningskostnader och avgifter inkomstpension

Figur 5.4 Kapitalförvaltningskostnader och avgifter premiepension

I tabellerna ovan framgår att inkomstpensionens kostnader har minskat något under det senaste året. Inkomstpensionens kapitalförvaltningskostnader avser Första–Fjärde AP-fonden samt Sjätte AP-fonden. Minskningen i kronor beror främst på att kapitalförvaltningskostnader och avgifter minskat, trots att de är procentuella utifrån förvaltad kapital och att kapitalet ökat. I tabellen på nästa sida ser man även en viss minskning procentuellt i de fasta förvaltningsarvodena.

Premiepensionens kapitalförvaltningskostnader och avgifter har ökat med strax under 1 procent från 2015 till 2016. Utvecklingen av kapitalförvaltningskostnader och avgifter beror på att genomsnittligt förvaltad kapital ökat och att kapitalförvaltningskostnaderna tas ut i procent av förvaltad kapital. I procent så har däremot premiepensionens kostnader minskat de senaste fem åren. Rabattmodellen inom premiepensionssystemet är progressiv, vilket innebär att högre förvaltad kapital automatiskt ger en högre procentuell rabatt och därmed lägre avgifter i procent. Premiepensionens kapitalförvaltningskostnader består av de avgifter premiepensionsfonderna, inklusive Sjunde AP-fonden, tagit ut efter rabatter. Kostnaden på årsbasis uppskattas utifrån kostnaden under kvartal 1-3.

Inom försäkringsadministrationen finns flera kostnadsposter som är gemensamma för inkomst- och premiepensionen. Som exempel kan nämnas framställning och distribution av orange kuvert och Skatteverkets kostnadsersättning för avgiftsuppbörd med mera. Sådana kostnader fördelas på respektive försäkringsgren i förhållande till andel försäkrade, avgiftsandel eller annan fördelningsnyckel.

Kapitalförvaltningskostnaderna i förhållande till förvaltad pensionskapital

År 2016 var summan av kapitalförvaltningskostnader för Första–Fjärde AP-fonden, samt den betydligt mindre Sjätte AP-fonden, 0,14 procent av förvaltad kapital. AP-fondernas prestationsbaserade arvoden uppgick till 0,03 procent, transaktionskostnader uppgick till 0,02 procent vilket gjorde att summan av kapitalförvaltningskostnader och avgifter uppgick till 0,19 procent av förvaltad kapital.

Premiepensionens kapitalförvaltningskostnader avser de avgifter premiepensionsfonderna, inklusive Sjunde AP-fonden, tagit ut efter rabatter samt premiepensionssystemets kapitalförvaltningskostnader för den traditionella livförsäkringen. I kronor styrs kostnaden av respektive fonds procentuella avgift och den av spararen valda fördelning mellan premiepensionsfonderna. Inom premiepensionen finns en rabattmodell, som innebär att fonderna i efterhand måste betala tillbaka en stor del av sina uttagna avgifter till myndigheten, för vidare distribution till spararna och pensionärerna. Redovisade kapitalförvaltningskostnader för fonderna inom premiepensionssystemet uppgick efter rabatt till 0,23 procent, därtill uppskattas fondernas transaktionskostnader till 0,05 procent och summan av kapitalförvaltningskostnader och avgifter således till 0,28 procent av förvaltad kapital.

Kostnadsskillnaderna i procent mellan inkomstpensionens fonderade medel och premiepensionsfonderna förklaras dels av skalfördelar inom inkomstpensionen, dels av att inkomstpensionens fonder investerar cirka 35 procent av sitt kapital i obligationer eller liknande tillgångar med i förhållande till aktier låga förvaltningskostnader. Inom premiepensionssystemet är cirka 10 procent av tillgångarna investerade i denna typ av tillgångar.

Genomsnittligt förvaltad kapital miljarder kronor

	2012	2013	2014	2015	2016
Inkomstpension	915	1 008	1 121	1 207	1 276
Premiepension	429	527	662	829	854

Kapitalförvaltningskostnaderna i förhållande till förvaltad kapital procent

	2012	2013	2014	2015	2016
Inkomstpension					
Redovisade kapitalförvaltningskostnader	0,15	0,15	0,15	0,15	0,14
AP-fondernas rörelsekostnader (bruttoredo­visade)	0,09	0,08	0,08	0,08	0,07
Fasta förvaltningsarvoden (netto­redo­visade)	0,06	0,07	0,07	0,08	0,07
Prestationsbaserade arvoden	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03
Transaktionskostnader	0,02	0,02	0,02	0,03	0,02
Summa Inkomstpension	0,19	0,20	0,20	0,21	0,19
Premiepension					
Redovisade kapitalförvaltningskostnader	0,32	0,31	0,28	0,25	0,23
Fasta förvaltningsarvoden (netto­redo­visade)	0,32	0,31	0,28	0,25	0,23
Transaktionskostnader	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Summa Premiepension	0,37	0,36	0,33	0,30	0,28

Kostnader för försäkringsadministration i förhållande till pensionsbehållning/kapital

För att täcka de försäkringsadministrativa kostnaderna för inkomstpensionen görs varje år ett kostnadsavdrag från pensionsbehållningarna. För år 2016 var inkomstpensionens kostnadsavdrag från pensionsbehållningarna 0,03 procent. Kostnadsavdraget görs endast fram till det att pension börjar tas ut. Varken de fasta netto­redo­visade förvaltningsarvodena på 0,07 procent av förvaltad kapital, de prestationsbaserade arvoden på 0,03 procent av förvaltad kapital eller transaktionskostnaderna på 0,02 procent av förvaltad kapital belastar pensionsspararna genom kostnadsavdrag. De netto­redo­visade kostnaderna belastar istället buffertkapitalet i AP-fonderna. Den kostnad som dras av från inkomstpensionskontona ska motsvara den kostnad som tas upp i inkomstpensionens resultaträkning. Detta belopp delat med inkomstpensionsskulden – de försäkrades saldon på sina inkomstpensionskonton – som inte börjat utbetalas skulle vara kostnadsavdraget uttryckt som en andel. Ett skäl till att så inte är fallet avser systemets infasning; fram till år 2021 ökas kostnadsavdraget stegvis, se not 11. Ett annat är att det är budgeterade kostnader som dras av från kontona. De (små) avvikelser mellan avdragen och faktisk kostnad som därmed uppstår följs upp och korrigeras i påföljande års kostnadsavdrag.

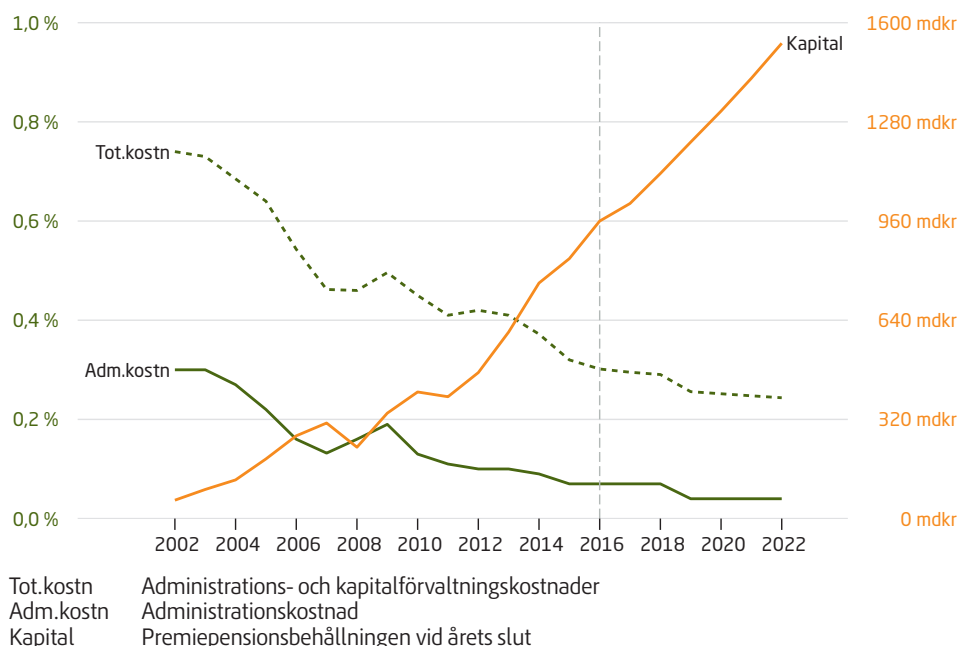
Avdraget för premiepensionens administrationskostnader var 2016 i snitt 0,07 procent av premiepensionskapitalet. Maximalt uttagen kostnad i kronor för 2016 var 120 kronor per kontoinnehavare. Premiepensionen har precis som inkomstpensionen små periodiska avvikelser mellan den avgift som tas ut och den faktiska kostnaden. Även dessa avvikelser korrigeras löpande.

Kostnader försäkringsadministration procent

	2012	2013	2014	2015	2016
Inkomstpension ¹	0,0300	0,0307	0,0326	0,0284	0,0302
Premiepension	0,10	0,10	0,09	0,07	0,07

1 I denna ingår även AP fonderna

Figur 5.5 Premiepensionens kostnader och kapital

Vad betyder kostnaderna för pensionens storlek?

Kostnadernas storlek är en viktig faktor för den framtida pensionen. En till synes låg årlig avgift kan minska pensionen med en avsevärd andel eftersom den betalas över lång tid. Av de faktorer som påverkar pensionskapitalet är kostnadernas storlek den faktor som de ansvariga myndigheterna har störst möjlighet att påverka. Vissa kostnader för premiepensionen kan även den försäkrade påverka.

Följande förenklade beräkningssätt ger en ganska precis uppfattning om vad en viss kostnadsprocent innebär för den utbetalade pensionens storlek. Den genomsnittliga tid som en inbetalad avgift ligger i inkomstpensionssystemet innan den börjar betalas ut är cirka 21 år. Om inkomstpensionens kostnad är 0,03 procent, kommer avdraget att minska inkomstpensionen till $(1-0,0003)^{21} \approx 99$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnadsavdrag. Kostnaden minskar inkomstpensionen med knappt 1 procent. Om premiepensionens kostnader är 0,3 procent, kommer avdraget att minska premiepensionen till $(1-0,003)^{33} \approx 91$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnadsavdrag. Kostnaden minskar premiepensionen med 9 procent. Anledningen till att avdraget sker i 33 år är att i premiepensionssystemet görs kostnadsavdraget också under den tid pensionen betalas ut samt att den förväntade avkastningen är något högre vilket ger en längre omsättningstid. En inte ovanlig fondförvaltningsavgift i Sverige för sparande utanför det allmänna pensionssystemet är omkring 1 procent – ofta högre. En avgift på 1 procent under samma tid som i exemplet ovan innebär att det sparade kapitalet blir 72 procent av vad det skulle ha varit i förhållande till om avgiften varit 0 procent, 28 procent försvinner i avgifter.

6 Pensionssystemets värdeförändringar

Den allmänna pensionen består till huvuddelen av inkomstgrundad pension. Varje år under det aktiva livet betalar de förvärvsarbetande en viss del av inkomsten som pensionsavgift. Större delen av avgiften går till systemet för inkomstpension och en mindre del till premiepensionssystemet. Pensionen tjänas ofta in under lång tid, 40–45 år eller ännu längre. Därför är det viktigt för pensionens framtida storlek vilken värdeförändring som de inbetalda avgifterna får. Exempelvis får en person som sätter in ett konstant belopp varje år under 40 års tid med en årlig ränta på 2 procent hela 54 procent större slutbehållning än en sparare utan årlig avkastning.

I inkomstpensionssystemet bestäms värdeförändringen normalt av den procentuella ökningen i inkomstindex. Detta index följer i sin tur den genomsnittliga utvecklingen av de förvärvsarbetandes inkomster. I premiepensionssystemet bestäms värdeförändringen av avkastningen på pensionspararnas fonder. För de pensionärer som valt traditionell försäkring bestäms värdeutvecklingen av utvecklingen på de tillgångar Pensionsmyndigheten investerat i. Nedan redogörs fortsättningsvis för utvecklingen inom fondförsäkringen. En viktig skillnad mellan inkomstpensions- och premiepensionssystemen är att värdeförändringen i inkomstpensionen är lika för alla, medan den för premiepensionen kan variera från person till person, beroende på vilken typ av fonder som valts. Även om den årliga förändringen inom inkomstpensionen är lika för alla har pensionsrätter som fastställdes under en balanseringsperiod tidigare fått del av en positiv balansering trots att de inte fullt ut tagit del av den negativa balanseringen, detta har ändrats för pensionsrätter intjänande från och med år 2014.

Värdeförändringar under 2016

Pensionsbehållningen i inkomstpensionen skrivs normalt upp i takt med inkomstindex. Värdeförändringarna görs bara vid årsskiftena för inkomstindex till skillnad mot i premiepensionssystemet där förändringarna sker på daglig basis. Eftersom den så kallade balanseringen trädde i kraft år 2010 är det emellertid relevant att mäta värdeutvecklingen med balansindex, som är det index som används så länge balanseringen är i funktion. Förändringen av balansindex mellan år 2016 och 2017 var 4,4 procent, se under år 2016 i tabell nedan. Det är alltså med dessa procenttal som de förvärvsarbetandes intjänade inkomstpensionsrätter förändrades vid årsskiftet.

För pensionärerna räknas inkomst- och tilläggs pensionerna varje år om med förändringen i inkomst-/balansindex minskat med 1,6 procent. Minskningen beror på att en förskottsrenta på 1,6 procent redan har tillgodoräknats inkomstpensionen i delningstalet¹.

Under en balanseringsperiod påverkas inkomstpensionen av utvecklingen på kapitalmarknaderna eftersom AP-fondernas värde ingår i beräkningen av balanstalet. Eftersom AP-fonderna endast motsvarar cirka 15 procent av alla tillgångar är påverkan inte så omfattande. Nedgången i placeringsmarknadsvärden under 2008, orsakade av ett stort börsfall, var dock en viktig orsak till att balanseringen trädde i kraft år 2010.

Premiepensionssystemets värdeförändring bestäms helt av utvecklingen på kapitalmarknaderna. Såväl den globala (räknat i SEK) som den svenska aktiemarknaden utvecklades positivt under

¹För en mer utförlig beskrivning av inkomst- och balansindex, se kapitel 4 Så fungerar den allmänna pensionen

2016 liksom under föregående år. Värdeförändringen i premiepensionsfonderna 2016 blev 10,9 procent, att jämföra med förra årets avkastning, 6,4 procent.

Årlig indexering av inkomstpensionen respektive premiepensionsavkastning procent

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Inkomst-/balansindex	2,9	5,3	3,4	2,4	2,7	3,2	4,5	6,2
Premiepensionsindex ¹	-11,1	-31,2	17,8	8,8	30,6	12,1	5,7	-34,2
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	-1,4	-2,7	5,2	5,8	-1,1	2,5	5,9	4,4
	34,7	12,2	-10,7	12,1	21,1	20,7	6,4	10,9

¹ Premiepensionsindex mäter hur ett belopp som satts in i systemet vid en viss tidpunkt har förändrats under en viss period (så kallad tidsviktad avkastning). I detta fall är perioden lika med kalenderår. Enskilda pensionssparare har normalt haft en annan avkastning beroende på vilka fonder de valt.

Mått på värdeförändringar inom premiepensionssystemet

Värdeförändringen inom premiepensionssystemet kan mätas på flera sätt. De som redovisas i detta kapitel är så kallad tidsviktad avkastning och kapitalviktad avkastning. Ett annat namn för kapitalviktad avkastning är internränta.

Den tidsviktade avkastningen används för att beskriva en fonds eller ett index värdeförändring. Tidsviktad avkastning visar avkastningen på en krona som sattes in i början av perioden. Hänsyn tas inte till om insättningar eller uttag har gjorts under perioden.

Den kapitalviktade avkastningen kan användas för att utvärdera premiepensionen i stort, men även för enskilda konton. Hänsyn tas till tidpunkten och storleken på alla insättningar och uttag på kontot, samt behållningen i slutet av perioden. Den kapitalviktade avkastningen svarar mot den genomsnittliga årsräntan under perioden.

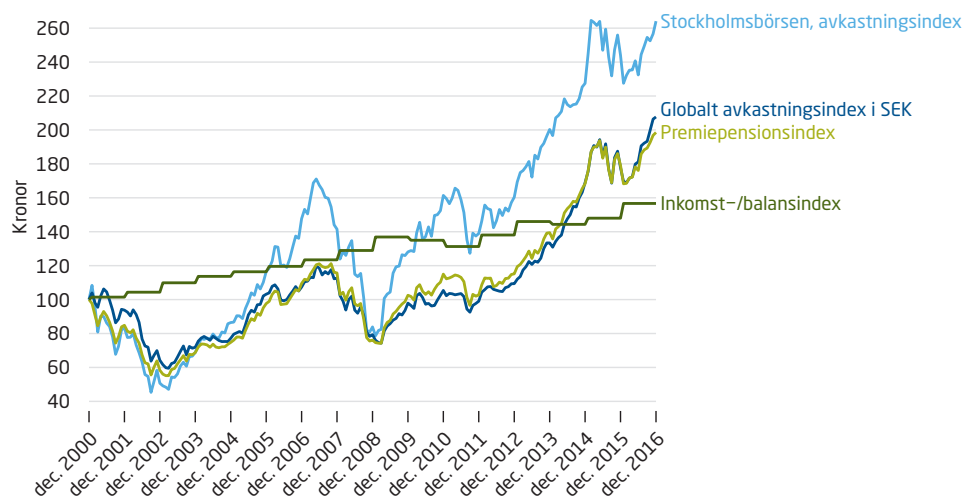
I avsnittet Inkomst- och premiepension som komplement till varandra används tidsviktad avkastning, medan kapitalviktad avkastning används i avsnittet Värdeförändring på pensionsspararnas konton. (För mer utförlig beskrivning av tids- och kapitalviktad avkastning, se bilaga A.)

Inkomst- och premiepension som komplement till varandra

Ett av syftena med att inrätta premiepensionen som komplement till inkomstpensionen var att variationer över åren i löneinkomsternas tillväxt och i kapitalavkastningen från i huvudsak aktiemarknaden skulle kunna jämna ut varandra. Utvecklingen under de senaste åren är exempel på att denna riskspridning fungerat som tänkt. Under 2008 kompenserade den relativt stora ökningen i inkomstindex den negativa utvecklingen av premiepensionsindex och gav en relativt god samlad förräntning i pensionssystemet. Under 2009 och 2010 utvecklades premiepensionsindex positivt medan den negativa räntan på inkomstpensionskontot under samma period bidrog till den balansering som skedde år 2010 och 2011. År 2011 steg balansindex, vilket resulterade i uppskrivning av inkomstpensionerna samtidigt som avkastningen i premiepensionssystemet var negativ. År 2012 steg balansindex igen samtidigt som avkastningen i premiepensionssystemet var positiv. År 2013 gick de båda indexen åter åt olika håll, för att sedan utvecklas positivt under 2014, 2015 och 2016.

Betydelsen av riskspridningen kan öka i framtiden, när premiepensionsfondernas andel av det totala pensionskapitalet blir större. Det kommer inte alltid att vara så att riskspridningen fungerar, vissa år kommer nedgångar i premiepensionens tillgångsvärden att sammanfalla med nedgångar i inkomst-/balansindex.

Figur 6.1 Värdet av 100 kronor

Värdet av 100 kronor som sattes in i december 2000 i inkomstpensionssystemet (inkomst/balansindex) och i premiepensionssystemet (premiepensionsindex) samt i en genomsnittlig aktieportfölj på Stockholmsbörsen respektive på den globala aktiemarknaden.

Avkastningsindex för Stockholmsbörsen och globalt aktieavkastningsindex enligt Morgan Stanley Capital International Inc., omräknat till SEK. För samtliga serier har måttet tidsviktad avkastning använts.

I december år 2000 kunde premiepensionsspararna börja placera sitt kapital i systemets fonder. Dessförinnan hade kapitalet, bestående av pensionsrätter från och med intjänandeår 1995, förvaltats tillfälligt på räntebärande konto hos Riksgälden. Värdet av ett belopp som sattes in vid starten år 2000 har varierat kraftigt under åren.

Avkastningsindex på Stockholmsbörsen steg betydligt mer än premiepensionsindex 2003–2007, och föll därefter kraftigare under 2008. Återhämtningen 2009–2010, liksom tillbakagången 2011, var också betydligt större på Stockholmsbörsen än i premiepensionsindex. Detsamma gäller för år 2012 och 2013 då Stockholmsbörsen steg mer än premiepensionsindex. År 2015 steg Stockholmsbörsen marginellt mer än vad premiepensionsindex gjorde. Under 2016 steg den globala aktiemarknaden med nästan 17 procent, vilket var mer än premiepensionsindex som i sin tur steg marginellt mer än Stockholmsbörsen.

De som har avstått från att välja fonder, och därmed haft sina medel placerade i Premiesparfonden och AP7 Såfa, Statens årskullsförvaltningsalternativ, har den 31 december 2016 överträffat den genomsnittliga fondspararen (premiepensionsindex, vari AP7 Såfa ingår) med 59 procentenheter avseende medel som sattes in i december 2000.

Värdeförändring på pensionsspararnas konton

Den tidsviktade avkastningen som redovisas i ovanstående avsnitt tar inte hänsyn till att framförallt insättningar, men även utbetalningar, har gjorts under sparperioden. För de individuella spararna, men även för premiepensionssystemet i stort, är det viktigt att redovisa kapitalviktad avkastning. En anledning till att så är fallet är att de samlade insättningarna på pensionsspararnas konton vuxit kraftigt sedan starten, eftersom systemet är under uppbyggnad. Vid slutet av år 2007 fanns ett sex gånger så stort kapital i fonderna som vid slutet av 2000. Det var alltså ett betydligt större belopp som exempelvis kunde dra nytta av 2005 års mycket höga positiva avkastning än det belopp som drabbades av 2002 års lika stora negativa avkastning. Den kapitalviktade avkastningen tar hänsyn

till detta genom att ge 2005 en större vikt än 2002. I Pensionsmyndighetens beräkning av den kapitalviktade avkastningen tas dessutom hänsyn till förvaltningsavgifter, rabatter och arvsvinster.

Figur 6.2 Genomsnittlig kapitalviktad avkastning per år för alla premiepensionssparare under åren 2000-2016

Varje punkt på kurvan visar den genomsnittliga årliga kapitalviktade avkastningen från 1995 fram till tidpunkten i fråga.

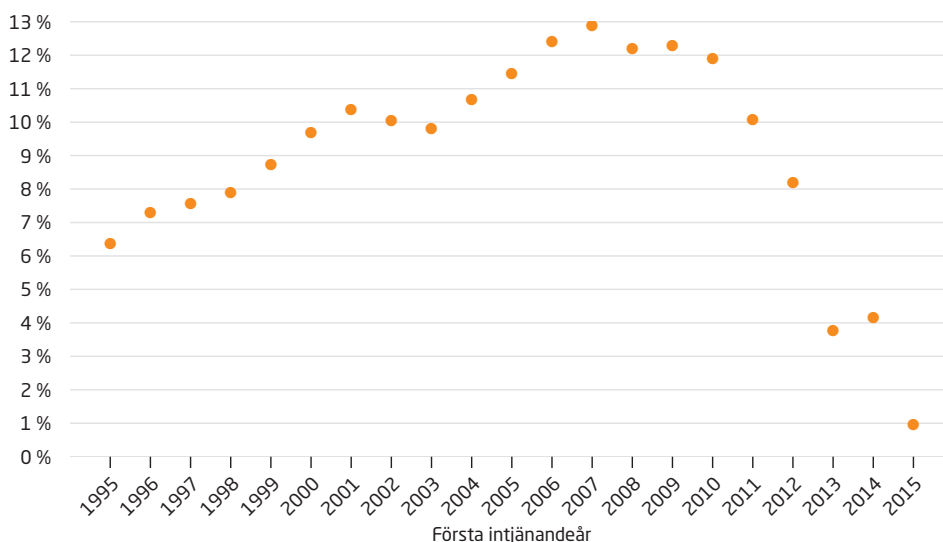
I figur 6.2 redovisas dels den genomsnittliga kapitalviktade avkastningen för premiepensionen per år fram till olika tidpunkter, dels motsvarande avkastning om premiepensionen i stället utvecklats som inkomst-/balansindex. Den genomsnittliga kapitalviktade avkastningen fram till slutet av 2016 skulle med inkomst-/balansindexets utveckling ha uppgått till 3,0 procent per år. Detta kan jämföras med den faktiskt uppnådda årliga genomsnittliga kapitalviktade avkastningen i premiepensionen på 6,7 procent fram till slutet av 2016. Av diagrammet kan utläsas att motsvarande beräkning fram till och med 2008 blev minus 0,8 procent i premiepensionssystemet och plus 3,5 procent om premiepensionen i stället utvecklats som inkomst-/balansindex. Observera att kurvan inte visar inkomstpensionsspararnas faktiska kapitalviktade avkastning, eftersom inkomstpensionens kapitalstruktur är väsentligt annorlunda.

Figur 6.1 och 6.2 speglar två synsätt för spararen, baserat på tidsviktad respektive kapitalviktad avkastning förklarad ovan. I det första diagrammet sätts en hundralapp in i premiepensionssystemet i december 2000 och är värd cirka 199 kronor sista december 2016. Som lägst var de hundra kronorna värda 55 kronor under 2002–2003. För att ta hänsyn till att premiepensionsspararna sätter in pengar varje år i systemet och att sparandet är långsiktigt visar det andra diagrammet den genomsnittliga årliga kapitalviktade avkastningen fram till en viss tidpunkt. Den genomsnittliga årliga kapitalviktade avkastningen på insatta medel i premiepensionssystemet var som nämnts 6,7 procent i december 2016. Den genomsnittliga kapitalviktade årliga avkastningen var som lägst under 2001 med drygt -8,5 procent och som högst under 2007 med cirka 7 procent. Allt eftersom premiepensionssystemet mognar kommer den årliga variationen i kapitalvägd avkastning att minska. Denna minskning framgår tydligt i diagrammet.

I figur 6.3 redovisas pensionsspararnas genomsnittliga årliga kapitalviktade avkastning uppdelat efter första intjänandeår till premiepensionssystemet. Skillnaden i avkastning minskar ju längre årskullarna varit med och betalat in till systemet. Individer som har 2015 som sitt första intjänande-

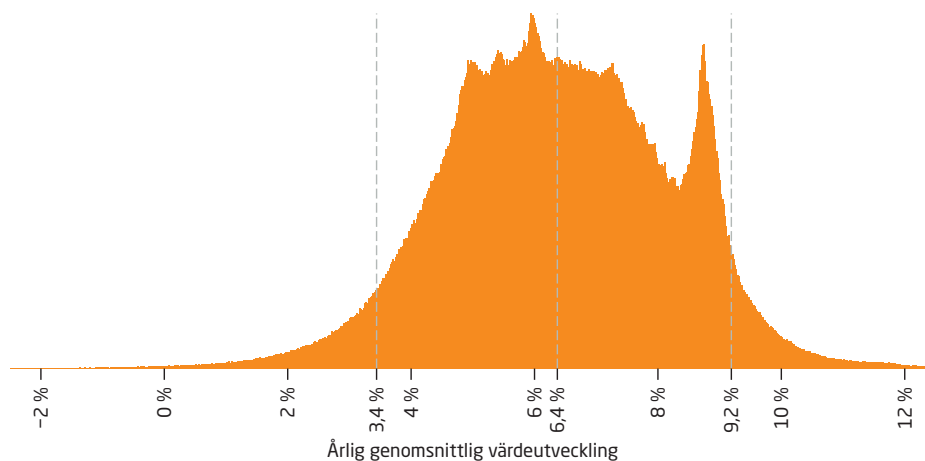
år har vid slutet av 2016 inte fått sina pensionsrätter placerade i fonder, utan den kapitalviktade avkastningen beror endast av räntan från den tillfälliga förvaltningen.

Figur 6.3 Genomsnittlig kapitalviktad avkastning per år från spararens första intjänandeår

Spridningen i kapitalviktad avkastning mellan pensionssparare som varit med i systemet lika länge framgår av figur 6.4. Bland de pensionssparare som började tjäna in pensionsrätter 1995 och som sedan placerades i fonder år 2000 hade drygt 99 procent en positiv värdeförändring vid slutet av 2016. Den spetsiga toppen kring 9 procent i figuren nedan utgörs huvudsakligen av individer som har sitt kapital placerat i det statliga förvalsalternativet.

Figur 6.4 Pensionssparare som började tjäna in pensionsrätter till premiepensionssystemet 1995, fördelade efter årlig kapitalviktad avkastning fram till och med 2016

De streckade linjerna indikerar medianen samt percentilerna för 5 och 95 procent.

Eftersom uppgifterna avser personer som varit med ända från 1995, är orsaken till spridningen inte att de kommit in vid olika tidpunkter. Jämför figur 6.3 som visar fördelningen per första in-tjänandeår. Det är i stället valet av fonder med olika avkastningsutfall som är huvudorsaken till spridningen.

Nedanstående tabell sammanfattar den genomsnittliga årliga värdeförändringen för tids- och kapitalviktad avkastning under den period premiepensionen funnits. Från år 1995 gjordes avsättningar till premiepensionen, men först i december år 2000 placerades pengarna i fonder. Under perioden 1995–2000 var pengarna placerade i räntebärande tillgångar.

Nominell genomsnittlig årlig värdeförändring och inflation procent

	1995–2016	2000–2016
Premiepensionsindex (tidsviktad)	4,4	4,4
Premiepension (kapitalviktad)	6,7	6,9
Inkomst-/balansindex (tidsviktad)	2,7	2,8
Inkomst-/balansindex (kapitalviktad)	3,0	3,0
Inflation	1,0	1,2

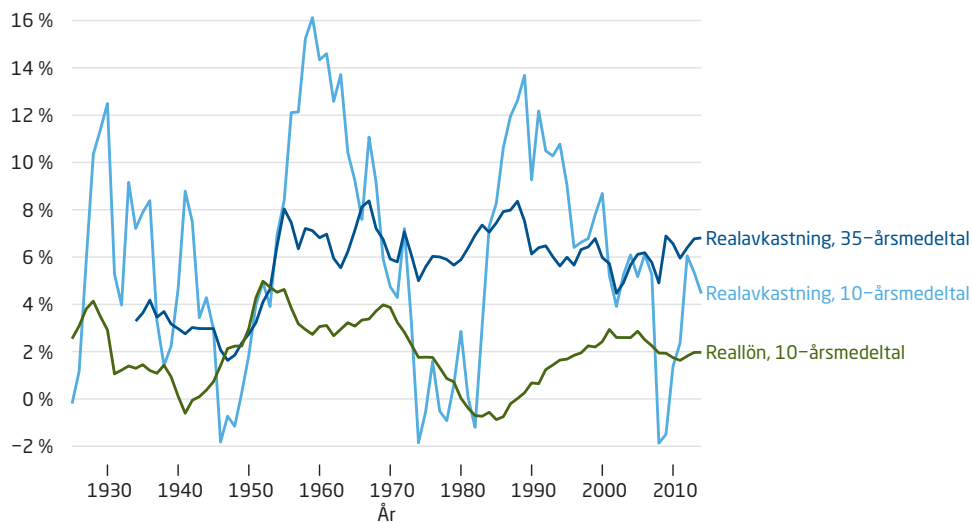
Långsiktighetens betydelse

De sidor av pensionssystemet som har att göra med dess värdeförändring kan inte utvärderas utifrån värdeförändringarna under några få år. Betydelsen av långsiktighet underskattas lätt, både under upp- och nedgångstider. Under 90-årsperioden 1924–2014 var den genomsnittliga reala avkastningen globalt sett 6,1 procent per år. Detta betyder inte att man med någon säkerhet kan vänta sig sådana avkastningstal på 10 års, eller ens 20 eller 30 års sikt. Realavkastningen har under olika 10-årsperioder sedan 1930 varierat kraftigt, på Stockholmsbörsen från 23 procent per år (1980–1989) ned till negativa tal under vissa andra perioder. Stora förskjutningar mellan närallgande 10-årsgenomsnitt har ofta skett, både på Stockholmsbörsen och globalt.

En slutsats är att ”lång sikt” inte är 5–7 år, eller ens 10 år, som det ibland sägs, utan att man bör när det gäller aktieavkastning tänka sig en betydligt längre period. I pensionssammanhang kan det för yngre personer vara rimligt att ha ett 30–40-årigt perspektiv. Historiskt sett har också den reala värdeutvecklingen under 35-årsperioder varit betydligt stabilare, som framgår av diagrammet. I diagrammet kan man jämföra den reala löneutvecklingen (per anställd) under 10-årsperioder med den reala globala aktieavkastningen under 10- respektive 35-årsperioder. Att den globala avkastningen används i detta fall beror på att det mesta av premiepensionskapitalet är placerat i utländska aktier. Övervägande delen av AP-fondernas aktiekapital består också av utländska aktier.

Först på 35 års sikt är den reala värdeutvecklingen för globala aktier jämförbar i stabilitet med de reala svenska lönerna utveckling på 10 års sikt. Reallöneutvecklingen är den faktor som framför allt är styrande för inkomstpensionernas värdeutveckling. Den reala lönen per anställd ökade under perioden 1918–2012 med uppskattningsvis 2,1 procent per år, således betydligt långsammare än den reala aktieavkastningens 6,1 procent per år. Skillnaden var mest markant under 1980- och 1990-talen.

Figur 6.5 Global real avkastning och Sveriges reala löneutveckling per anställd

Kurvorna visar för varje år den reala totalavkastningen per år (inklusive utdelningar) sedan 10 respektive 35 år tillbaka i tiden och den procentuella förändringen per år i den reala lönen per anställd sedan 10 år tillbaka i tiden.

7 Pensionssystemets framtid i tre scenarier

För att belysa hur olika utvecklingsförlopp på lång sikt kan påverka det allmänna pensionssystemets finansiella ställning och pensionernas storlek presenteras framskrivningar av pensionssystemets utveckling på 75 års sikt.

Underlaget till detta avsnitt är främst baserat på beräkningar utförda i Pensionsmyndighetens pensionsmodell, även myndighetens typfallsmodell har använts. Dessa modeller finns tillgängliga på myndighetens hemsida.

Inkomstpensionssystemets långsiktiga finansiella ställning beskrivs i tre olika utvecklingsförlopp, tre scenarier. De tre scenarierna benämns basscenario, optimistiskt scenario och pessimistiskt scenario. Tre aspekter på den finansiella ställningen tas upp:

- avgiftsnettot
- fondstyrkan
- balanstalet

Avgiftsnettot är skillnaden mellan systemets avgiftsinkomster och pensionsutbetalningar. I framtidsscenarierna har, för bättre jämförelse, avgiftsnettot uttryckts i procent av summan av inbetalda avgifter, vilket innebär att volymeffekten av den långsiktiga tillväxten i ekonomin rensas bort. Idag uppgår avgiftsnettot till -9,1 procent, det vill säga avgifterna underskrider pensionsutgifterna med cirka nio procent.

Inkomstpensionssystemets finansiella sparande * miljarder kronor

	2016
Primärt finansiellt sparande	
Avgiftsnetto	-26
Avgifter	257
Pensioner	-282
Förvaltningskostnader med mera	-2
Summa Primärt finansiellt sparande	-27
Avkastning	
Räntor	9
Aktieutdelning	25
Summa Avkastning	34
Finansiellt sparande	7

* Vissa smärre avvikelser från nationalräkenskapernas bokföring kan förekomma.

Avgiftsnettot motsvarar (efter avdrag för förvaltningskostnader med mera) systemets *primära* finansiella sparande. Det totala finansiella sparandet innefattar därtill AP-fondernas avkastningsnetto, som består av ränteinkomster och aktieutdelningar.

Det finansiella sparandet bidrar till förändringen i AP-fondernas storlek. Härtill kommer emellertid förändringar i värdepapprens marknadsvärden, vilka ibland är av betydande storlek, uppåt eller nedåt. År 2016 ökade buffertfondens (Första–Fjärde samt Sjätte AP-fonden) tillgångar med totalt 119 miljarder kronor.

Fondstyrkan är det marknadsvärderade buffertfondkapitalet dividerat med årets pensionsutbetalningar. Fondstyrkan visar hur många års pensionsbetalningar som fonden kan finansiera. År 2016 uppgick fondstyrkan till 4,7 år.

Balanstalet är ett sammanfattande mått på inkomstpensionssystemets finansiella ställning. Balanstalet är kvoten mellan systemets totala tillgångar och dess skulder. Tillgångarna utgörs av avgiftstillgången med tillägg av AP-fondernas marknadsvärden. (Se närmare Kapitel 4 Så fungerar den allmänna pensionen och bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet). Balanstalet beräknat på tillgångar och skulder 2016-12-31 uppgick till 1,0395.

Inkomstpensionssystemets framtida finansiella ställning beror på utvecklingen av flera faktorer av demografisk och ekonomisk natur. De tre scenarier som studeras skiljer sig åt i följande avseenden:

- Den demografiska utvecklingen
- Förändring av genomsnittsinkomsten
- Avkastningen på AP-fonderna

De detaljerade antagandena för scenarierna redovisas sist i detta kapitel under rubriken Beräkningsantaganden i de tre scenarierna.

Antalet **avgiftsbetalare** bestäms av antalet personer i förvärsaktiv ålder och andelen av dessa som har förvärsinkomst eller annan pensionsgrundande och avgiftsbelagd inkomst. Utvecklingen av antalet personer i förvärsaktiv ålder beror främst på nettoinvandringens storlek och – på längre sikt – födelsetalen. Utvecklingen av antalet avgiftsbetalare har betydelse för systemets finansiella ställning. Pensionerna och de förvärsarbetandes intjänade pensionsrätter skrivs årligen upp med förändringen av genomsnittsinkomsten (inkomstindex alternativt balansindex de år balanseringen är aktiverad). Om antalet personer som har inkomst och betalar avgift växer, blir resultatet att såväl avgiftsnettot, buffertfonden och balanstalet ökar.

Förändringen i de förvärsaktivitas **genomsnittsinkomst** spelar en begränsad roll för pensionssystemets finansiella sparande. Pensionerna knyts till inkomstindex, som följer genomsnittsinkomsten. En förändrad medelinkomst medför en motsvarande förändring av både avgiftsinflödet och pensionsutbetalningarna. Följaktligen får ändrad medelinkomst i princip ingen effekt på avgiftsnettot. Däremot påverkas naturligtvis inkomstpensionens nivå i hög grad av förändringen av inkomstindex.

Avkastningen på AP-fonderna påverkar AP-fondernas storlek och därmed fondstyrkan och balanstalet. Den negativa effekten på fondstyrkan och balanstalet av en svag utveckling av avgiftsnettot kan kompenseras av hög avkastning på fondkapitalet. I basscenariot antas en årlig real avkastning på 3,25 procent, i det optimistiska scenariot 5,5 procent och i det pessimistiska scenariot 1,0 procent. För fondstyrkan och balanstalet är differensen mellan avkastningen och genomsnittsinkomstens utveckling av betydelse. Det beror på att både pensionsutbetalningarna och systemets pensionskuld växer i takt med genomsnittsinkomsten, samtidigt som AP-fondernas marknadsvärden växer med avkastningen och ingår i täljaren både för måttet på fondstyrka och i balanstalet, se bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet.

Sammanfattningsvis kan sägas att i alla tre scenarierna är avgiftsnettot negativt under många år framöver. Pensionsutbetalningarna beräknas således överstiga avgiftsinkomsterna.

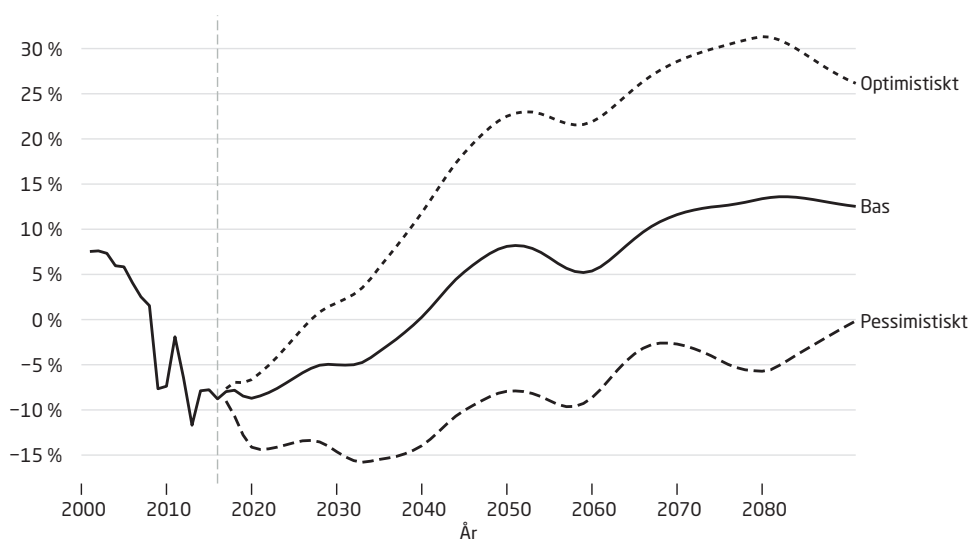
Tidigare beslutade förändrade beräkningsregler

I 2014 års Orange rapport tog beräkningarna som genomfördes i de tre scenarierna hänsyn till att nyintjänade pensionsrätter ska nedjusteras under balanseringsperioder (SFS 2014:1548). Effekten för pensionssystemet blir att pensionsskulden blir mindre vilket påverkar den finansiella styrkan positivt och minskar risken för balansering. I 2015 års Orange rapport infördes ytterligare av riksdagen beslutade regelförändringar. I korthet innebar de att ett flertal utjämningsregler togs bort och att det i stället är måttet på pensionssystemets finansiella ställning, balanstalet, som utjämnas. Detta benämns det dämpade balanstalet och är det som i slutändan påverkar pensioner och pensionsbehållningar, se bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet för detaljer. Inkomstindex förändrades också för att bättre följa genomsnittsinkomsten och vara mer aktuellt.

Avgiftsnettot

Avgiftsnettot är som tidigare nämnts differensen mellan avgiftsinkomsterna och pensionsutbetalningarna i relation till avgifterna. Eftersom årskullarna i befolkningen är olika stora och i viss utsträckning har arbetat olika mycket, kommer systemets avgiftsinkomster och pensionsutgifter att variera över tiden. För att de tre framtidssceniernas avgiftsnetton bättre ska kunna jämföras med varandra har avgiftsnettot dividerats med scenariots influtna avgifter. Därmed elimineras den volymeffekt som de olika tillväxttakterna har på avgiftsnettot uttryckt i kronor.

Figur 7.1 Avgiftsnetto

Influtna avgifter minus pensionsutbetalningar som andel av influtna avgifter i procent.

Avgiftsnettot blev negativt första gången år 2009 och beräknas vara så under många år framöver. Skälet är att 1940-talets stora årskullar i stor utsträckning lämnat arbetskraften och gått i pension. De negativa balanseringarna 2010, 2011 och 2014 syns i diagrammet i form av en förbättring av avgiftsnettot. Omkring 2020 börjar avgiftsnettot långsamt att förbättras och avgiftsunderskottet att långsamt minska. Efter 2040 är inkomsterna större än utgifterna i basscenariot. Den främsta anled-

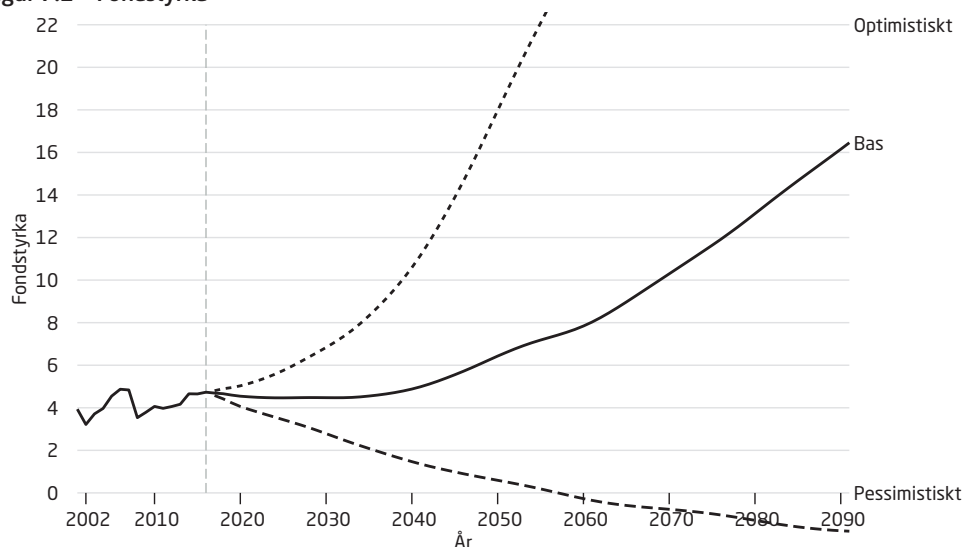
ningen till detta är att 1990- och 2010-talets stora årskullar är i yrkesverksam ålder samtidigt som antalet 1960-talister med pensionsutbetalningar sjunker, se figur 7.12 i slutet av kapitlet. Demografins påverkan avspeglas också i krönen och dalarna i figuren ovan. Att tidpunkterna för krön och dalar skiljer sig mellan det pessimistiska och de övriga scenarierna beror på olika livslängds- och sysselsättningsantaganden. I det pessimistiska scenariot är avgiftsnettot negativt under hela perioden men i det optimistiska fram till 2027. Det pessimistiska scenariot är dystert främst beroende på låg nettoinvandring på grund av hög emigration perioden 2020-2040. I kombination med ökad livslängd och sjunkande födelsetal leder detta till en ogynnsam försörjningskvot, se figur 7.14.

Buffertfonden – fondstyrkan

Buffertfondens storlek uttrycks i termer av fondstyrka, det vill säga fondkapitalet vid årets slut dividerat med årets pensionsutbetalningar. Fondstyrkan visar hur många års pensionsutbetalningar som fonden, utan framtida avgiftstillskott eller avkastning, kan finansiera. Att buffertfonden utvecklas olika i de tre framtidsscenierna beror på skillnaderna i avgiftsnetto och skillnaderna i antagen fondavkastning.

I genomsnitt har fondstyrkan varit 4–5 år sedan 1990. Vid utgången av 2016 var fondstyrkan drygt 4 år och 8 månader.

Figur 7.2 Fondstyrka

Buffertfondens storlek i relation till årets pensionsutbetalningar.

I **basscenariot** minskar fondstyrkan sakta fram till 2025 för att därefter börja stiga. Fondstyrkan är som lägst 2025 och motsvarar strax under 4,5 års utbetalningar. Eftersom fondens avkastning (3,25 procent) överstiger ökningen i genomsnittsinkomst (1,8 procent) leder detta till en stadigt ökande fond efter perioden med negativt avgiftsnetto.

I **det optimistiska scenariot** växer fondstyrkan varje år, vilket förklaras av att avgiftsnettots försämring är mindre än i basscenariot och av att fondavkastningen är hög (5,5 procent) i förhållande till genomsnittsinkomstens utveckling (2,5 procent). År 2030 motsvarar fondens storlek cirka 6,8 års pensionsutbetalningar för att därefter kontinuerligt växa ytterligare.

I **det pessimistiska scenariot** minskar fondstyrkan successivt under hela framskrivningsperioden. På grund av den ogynnsamma åldersammansättningen töms fonden runt år 2058 för att därefter fortsätta sjunka.

Balanstalet

Inkomstpensionens finansiella ställning uttrycks genom en kvot: systemets tillgångar i förhållande till pensionsskulden. Se avsnitt Annan ränta än inkomstindex – balansering i kapitel 4 Så fungerar den allmänna pensionen. När kvoten är mindre än ett är skulderna större än tillgångarna. En kvot på 2,0 innebär att tillgångarna är dubbelt så stora som skulderna och systemet är då i princip fullfonderat, det vill säga buffertfonden, avgiftstillgången och pensionsskulden är lika stora.

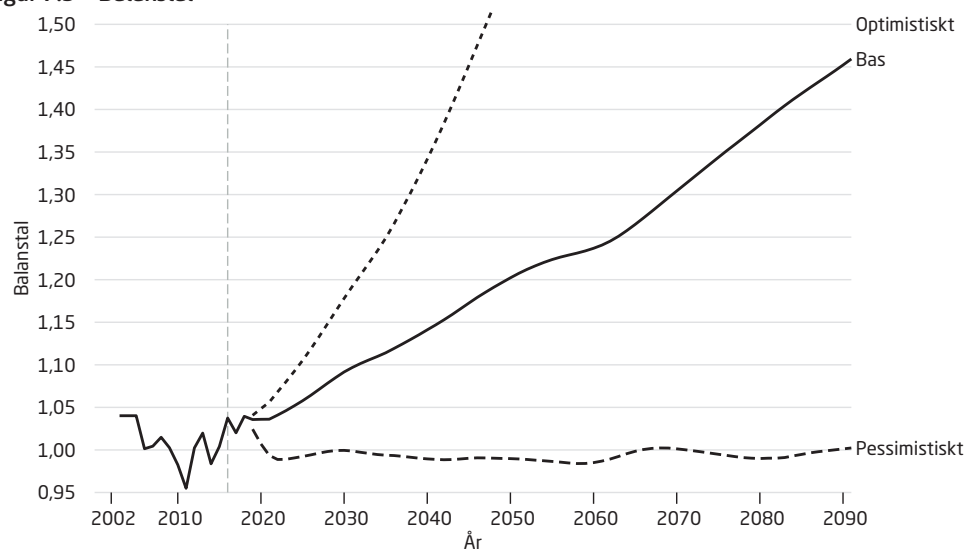
År 2010 aktiverades balanseringen för första gången vilket innebar att indexeringen av pensionerna och pensionsbehållningen minskade. Balanseringen är fortfarande aktiv under 2017 men stängs av 2018. När balanseringen är aktiverad ”förräntas” pensionerna och pensionsbehållningen med förändringen i inkomstindex och balanstalet. Så länge balanseringen är aktiv är den ackumulerade indexeringen lägre än vad indexeringen skulle ha varit utan balansering men de år då balanstalet är större än ett under en balanseringsperiod är indexeringen högre än vad inkomstindexeringen motsvarar.

Akkumulerad balanstalsprodukt *

År	Bas	Optimistiskt	Pessimistiskt
2009	1,0000	1,0000	1,0000
2010	0,9826	0,9826	0,9826
2011	0,9383	0,9383	0,9383
2012	0,9406	0,9406	0,9406
2013	0,9592	0,9592	0,9592
2014	0,9436	0,9436	0,9436
2015	0,9474	0,9474	0,9474
2016	0,9829	0,9829	0,9829
2017	0,9894	0,9894	0,9894
2018	1,0000	1,0000	1,0000
2019	1,0000	1,0000	0,9979
2020	1,0000	1,0000	0,9941
2021	1,0000	1,0000	0,9905
2022	1,0000	1,0000	0,9874
2023	1,0000	1,0000	0,9848
2024	1,0000	1,0000	0,9829
2025	1,0000	1,0000	0,9817

* Den ackumulerade balanstalsprodukten under den pågående balanseringen. När produkten når 1,0000 är balanseringen slut. Från och med 2019 baseras balanstalen på prognoser.

Figur 7.3 Balanstal

(Avgiftstillgång + buffertfond) / Pensionsskuld

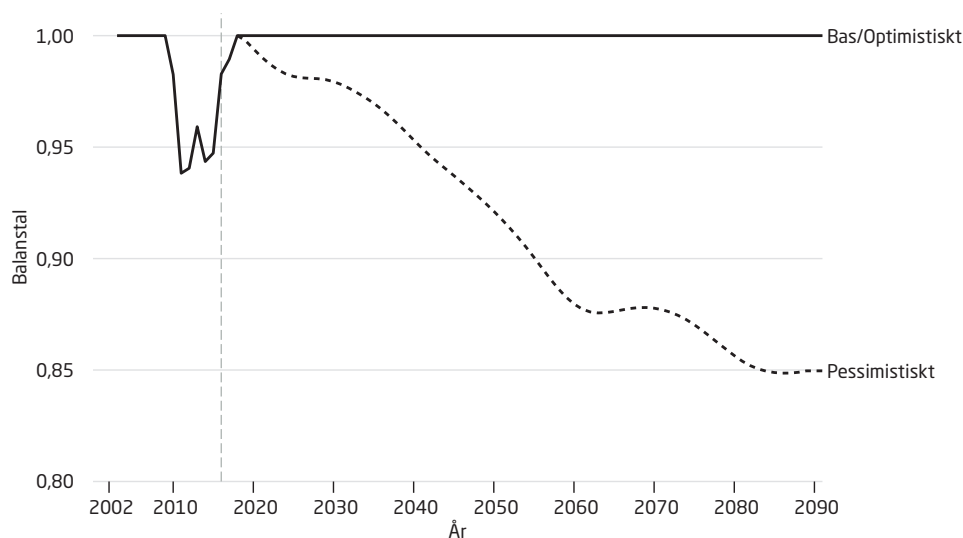
I **basscenariot** är balanstalet över ett under hela framskrivningsperioden. I basscenariot förstärks balanstalet successivt på grund av demografiska faktorer och genom att buffertfonden ger bättre avkastning än inkomstindex. Balanstalet når nivån 1,1 omkring 2032, en nivå som enligt förslaget i "Utdelning av överskott i inkomstpensionssystemet" (SOU 2004:105) skulle innebära att utdelningsbara överskott föreligger. Något sådant förslag har dock inte lämnats till Riksdagen.

I **det optimistiska scenariot** är balanstalet också över ett under hela framskrivningsperioden. Från och med 2025 överstiger balanstalet 1,1.

I **det pessimistiska scenariot** är balanstalet mellan 0,9840 och strax över ett under hela framskrivningsperioden. Den ackumulerade effekten blir dock stor, se figur 7.4.

Figuren för balanstalet visar inte det dämpade balanstalet utan balanstalet som mått över den finansiella ställningen hos pensionssystemet. Det dämpade balanstalet är det som i kombination med inkomstindex påverkar uppräkningsperioderna och pensionsbehållningarna under balanseringsperioder. Effekterna av detta visas i tabellen för ackumulerad balanstalsprodukt och i figur 7.4.

Figur 7.4 Inkomstjusterat Balansindex

Balansindex / Inkomstindex

Premiepensionen

Förutom framskrivningar av fördelningssystemets utveckling har Pensionsmyndigheten beräknat premiepensionens utveckling under samma period. Scenarierna är desamma: bas, optimistiskt och pessimistiskt.

Kalkylen utgår, något förenklat, från att premiepensionens avkastning är likformigt fördelad för olika åldrar, samt att den är konstant under hela simuleringsperioden. Det är naturligtvis inte realistiskt, variationen år från år kommer sannolikt påminna om den höga variation som varit historiskt. Eftersom kalkylens syfte är att påvisa långsiktiga, genomsnittliga egenskaper bortses ändå från den förväntade volatiliteten.

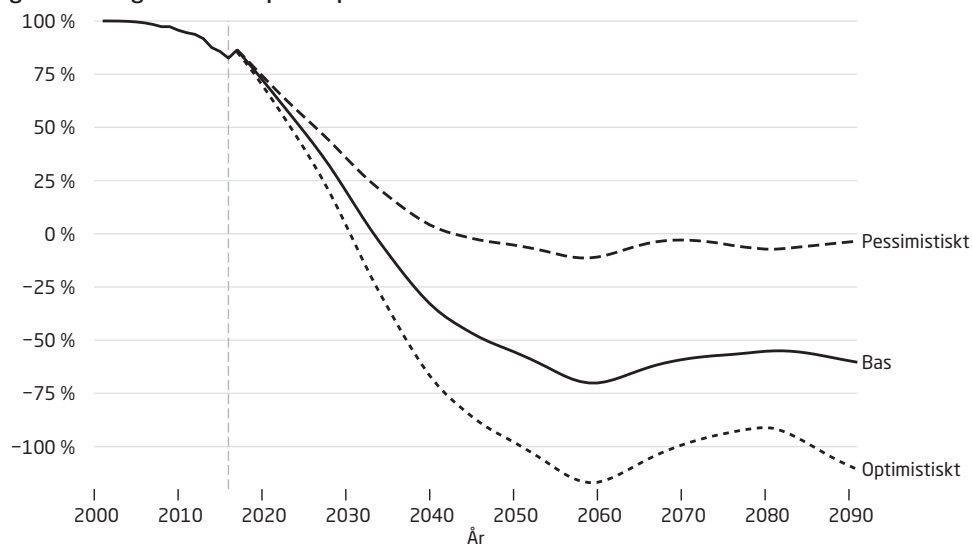
Fondavkastningen antas vara densamma som i det optimistiska och pessimistiska scenariernas antagande om den reala AP-fondavkastningen. Det innebär 5,5 procent för det optimistiska och 1,0 procent för det pessimistiska scenariot. I basscenariot är premiepensionsavkastningen 3,90 procent. Till detta kommer inflation på 2,0 procent. Förutom avkastningen på premiereserven finns ett antagande om den årliga räntan i den så kallade tillfälliga förvaltningen, tiden från det pensionspremierna betalas av arbetsgivaren eller staten tills den placeras på pensionssparares konto. Det rör sig om ett ungefärligt tidsspänn på 18 månader. Räntan i den tillfälliga förvaltningen är nominellt 2,75 procent i bas, 3,0 procent i det optimistiska och 1,0 procent i det pessimistiska scenariot. Utöver avkastningen på kapital belastas premiepensionskontona med en administrationsavgift som är 0,29 procent av premiepensionskapitalet per år.

Som pensionssystem är premiepensionen relativt ungt. Intjänandet började först 1995. Endast personer födda 1938 eller senare har kunnat tjäna in premiepension, för födda 1938 tillföll endast 4/20 av intjänandet det nya systemet och resterande del tillföll tilläggs pensionen. Från 1995 till och med 1998 var avgiftsuttaget 2 istället för 2,5 procent, vilket medförde att den lägsta faktiska avsättningen var 0,4 procent av pensionsunderlaget. Systemet växer dock snabbt. Personer födda 1970 var 25 år när inbetalningar till systemet påbörjades. När dessa närmar sig pensionsåldern omkring 2035–2040 kommer de ha kunnat tjäna in premiepension mer eller mindre hela sin aktiva

tid. Omkring 2060 kommer de flesta som är pensionärer att ha kunnat intjäna premiepension hela sitt yrkesversamma liv och premiepensionen kommer då in i sin mogna fas.

Ett illustrativt mått på systemets mognadsfas är avgiftsnettot, det vill säga skillnaden mellan systemets inkomster och pensionsutbetalningar. Detta divideras på samma sätt som tidigare med avgifterna själva.

Figur 7.5 Avgiftsnetto för premiepensionen

Influtna avgifter minus pensionsutbetalningar som andel av influtna avgifter i procent.

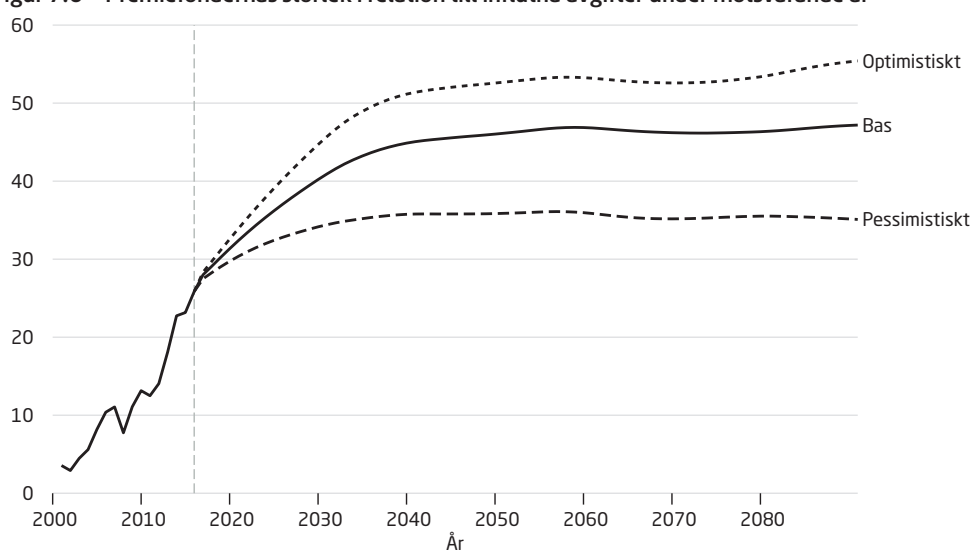
Avgiftsnettot är nästan 100 procent i början, eftersom den utbetalda volymen är försvinnande liten. Ju fler av dagens yngre årskullar som börjar pensioneras, desto större blir de utbetalningar som kommer att belasta nettot.

När systemet är infasat, omkring år 2060, kommer det pessimistiska scenariot att börja pendla runt noll. I scenariot ges ingen avkastning utöver lönetillväxten, variationerna i avgiftsnettot följer den demografiska variationen av olika årskullar. Vid antaganden om en större avkastning än lönetillväxten kommer premiepensionssystemet att betala högre pensioner än de avgifter som flyter in. Ju större avkastning desto större möjliga pensionsutbetalningar och därmed mer negativt avgiftsnetto. Avkastningen är ett extra inflöde av medel som betalas ut. I det optimistiska scenariot är överavkastningen, efter kostnader cirka 3,2 procent ($5,5 - 2,0 - 0,29$) per år. Under förutsättning av ett livslångt sparande blir då varje premieinbetalning värd 2–3 gånger mer än utan överavkastningen. Den höga variation i avkastning som vanligtvis är kopplad till ett högt risktagande framgår inte här. En mer komplett bild skulle visa även effekten av variationerna i avkastning.

Ett annat sätt att betrakta systemets mognad är att studera premiepensionsfondernas samlade storlek. Under uppbyggnadsfasen är premiepensionsfonden relativt liten. För en årskull är systemet moget om individerna kunnat intjäna premiepensionsrätt i hela sitt yrkesversamma liv. Systemet är moget i sin helhet när det helt består av sådana årskullar. Ifall alla årskullar hade samma storlek, samma inkomster i förhållande till rådande inkomstnivå, följde varandras mortalitetsmönster och om deras överavkastning utöver lönetillväxten endast motsvarade den avdragna administrationsavgiften, skulle de årliga pensionsutbetalningarna vara lika stora som den sammanlagda årliga pensionspremien. Fondtillgången skulle då stabilisera sig på cirka 32–33 gånger årlig premieinbe-

talning. Det närmaste vi kan komma denna situation representeras i figur 7.6 av det pessimistiska scenariot. Befolkningstillväxten är dämpad och överavkastningen är noll. 33 årsavgifter motsvarar den förväntade genomsnittliga tiden som varje avgift ligger i fonden mellan inbetalning och utbetalning. Fonden kan ses som en 33-årig lång rad av årliga inbetalningar vilka växer endast med den allmänna lönetillväxten. Samma summa som betalas in för varje år lämnar fonderna i form av utbetalningar. Då alla individer förr eller senare övergår från en yrkesaktiv period till livet som pensionär överförs årligen från sparfasen till utbetalningsfasen ungefär lika mycket som in- och utbetalas.

Figur 7.6 Premiefondernas storlek i relation till inbetalda avgifter under motsvarande år

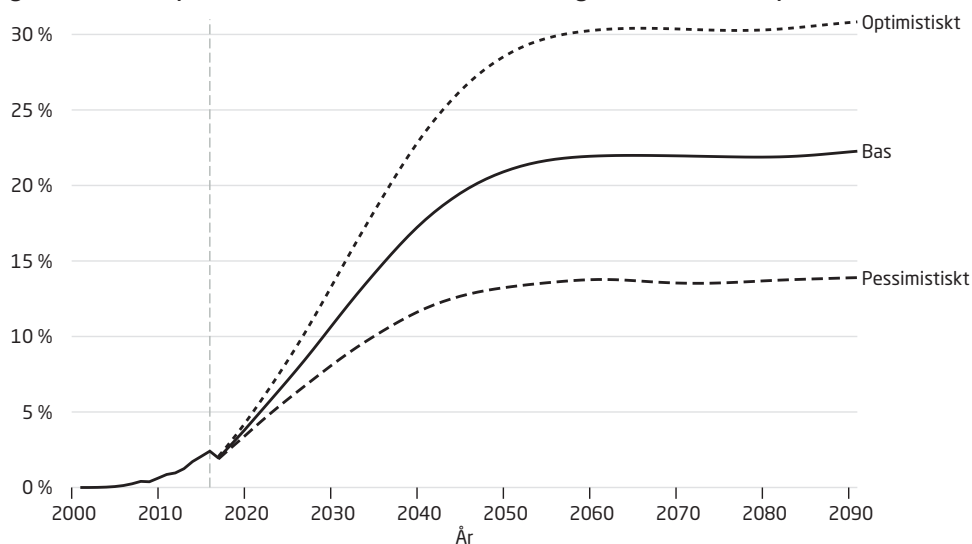

Både bas- och det optimistiska scenariot leder till en betydligt större fond. Denna härrör från de högre överavkastningsantagandena. Fonden växer snabbare än avgiftsinkomsterna. Detta kommer att leda till högre utbetalningar av pension vilket framgick av figur 7.5.

Figur 7.6 kan sägas visa en fondstyrka, fondernas storlek i förhållande till inbetalningarnas storlek. I ett tidigt skede av premiepensionssystemets historia utan utbetalningar och utan överavkastning motsvarar fonderna i princip antalet inbetalningsår.

Ett annat sätt att presentera premiepensionens framtida roll är att åskådliggöra den som en andel av den totala allmänna pensionen. Intjänande till premiepensionen började först 1995. Detta gör att de årskullar som pensioneras idag endast får en liten del av sin pension från den fonderade delen. Infasningen kommer pågå fram till 2040–2050 vilket medför att en allt större andel av pensionen kommer att utbetalas från premiepensionsfonderna. Av dagens avgifter går 13,5 procent till premiepensionen. Utan överavkastning resulterar detta i att också pensionsutbetalningarna kommer att betalas med samma inbördes proportion. Vid antagandet om en överavkastning förändras bilden. I bas scenariot utgör premiepensionen ungefär 22 procent. I det optimistiska scenariot är samma andel drygt 30 procent.

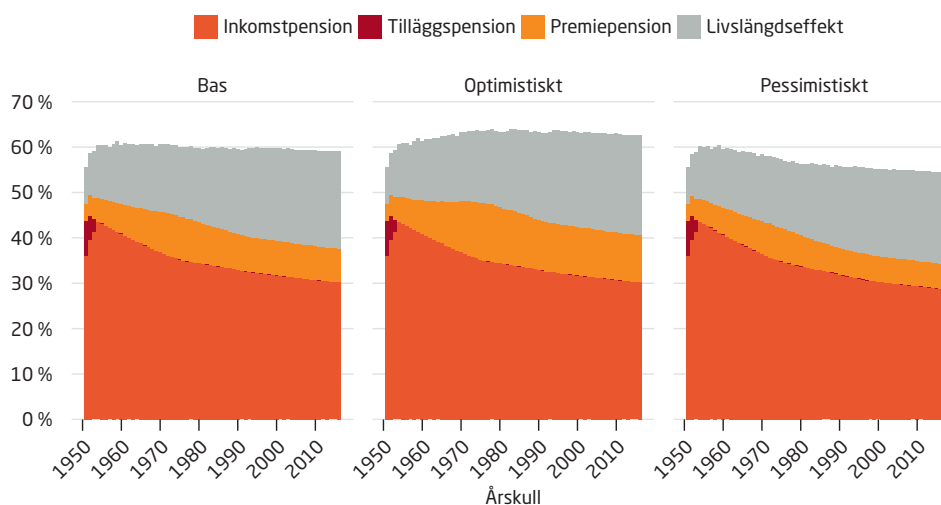
Figur 7.7 Premiepensionen som en andel av den inkomstgrundade allmänna pensionen

Pensionsnivåns utveckling för typfall

I detta avsnitt redovisas hur pensionsnivån vid 65 års ålder utvecklas för typfall födda 1951–2016 i de tre olika scenarierna. Scenariernas effekt på pensionsnivån har renodlats genom att pensionerna har beräknats för en individ som har arbetat i 42 år innan pensioneringen vid 65 års ålder med en inkomst som ökar i takt med den allmänna inkomstillväxten. Pensionsnivån beräknas som nybeviljad inkomstgrundad allmän pension vid 65 års ålder i relation till slutlönen.

Figur 7.8 Pension som andel av slutlön uppdelat på olika årskullar

Scenariernas pensionsnivåer vid 65 års ålder beskrivs i figurerna ovan, ett för varje scenario. I figurerna redovisas en livslängdeffekt som är den totala allmänna pension som fås om typfallen senarelägger sin pensionering i den utsträckning som krävs för att kompensera för livslängdsökningen. Det går även att utläsa tilläggspensionens utfasning och inkomst- och premiepensionens infasning.

Ett förlängt arbetsliv ger högre pension både genom att nya pensionsrätter intjänas och att ett lägre delningstal används vid beräkningen av pensionen. Av den totala ökningen av livslängden behöver cirka två tredjedelar läggas till arbetslivet för att få samma pensionsnivå medan en tredjedel av livslängdsökningen kan läggas till åren som pensionär. Den pensionsålder som krävs för att pensionsnivån inte ska minska till följd av livslängdsökningen redovisas i tabellen i nästa avsnitt Livslängdeffekt och alternativ pensionsålder. I figuren har den pensionsnivå som typfallen får vid sin högre, alternativa pensionsålder markerats med ljusgrått.

I **basscenariot** sjunker pensionsnivån successivt vid 65 års ålder från 48 procent av slutlönen för årskullen födda 1951 till 38 procent för årskullen född 2016. Födda 1951 har en alternativ pensionsålder på 66 år och 5 månader. Vid den pensionsåldern beräknas pensionsnivån vara 56 procent av slutlön. Den sjunkande pensionsnivån beror bland annat på den förväntade ökningen av medellivslängden. Om förvärvslivet förlängs så att livslängdsökningens effekt på pensionsnivån neutraliseras, stabiliseras pensionsnivån på omkring 60 procent av den tidigare förvärvsinkomsten. Skälet till den ökade pensionsnivån är bland annat premiepensionen som ger en avkastning utöver lönetillväxten med 2,1 procentenheter. Denna överavkastning leder till att premiepensionens andel av den allmänna pensionen blir större än vad som motsvaras av dess avgifter¹.

För de yngsta årskullarna uppgår premiepensionen vid 65 års ålder till cirka 8 procent av slutinkomsten och inkomstpensionen till drygt 30 procent. Vid den alternativa pensionsåldern är motsvarande siffror 13 respektive 47 procent.

I de **optimistiska och pessimistiska scenarierna** är tillväxten i genomsnittsinkomst högre respektive lägre än i basscenariot. Även avkastningen på premiepensionen skiljer sig åt.

När balanseringen inte är aktiverad förräntas (indexeras) inkomstpensionerna med förändringen i medelinkomst och inkomstpensionerna förändras i samma takt som denna. Förhållandet mellan inkomstpension och slutlönen påverkas i så fall inte av reallönetillväxten, och inkomstpensionen i procent av inkomsten förblir oförändrad. Däremot blir naturligtvis inkomstpensionen lägre uttryckt i kronor vid lägre tillväxt respektive högre vid högre tillväxt.

Förhållandet mellan premiepensionssystemets avkastning och ökningen av genomsnittsinkomst påverkar premiepensionens relativa storlek. Ju större den positiva skillnaden är mellan avkastningen och lönetillväxten, desto större andel kommer premiepensionen att utgöra.

Pensionsnivån ökar för typfallen om de antas ha tjänstepension. Ökningen är omkring 15–20 procentenheter vid 65 års ålder och cirka 20 procentenheter vid den alternativa pensionsåldern.

Livslängdeffekt och alternativ pensionsålder

I tabellen nedan redovisas bland annat förväntad medellivslängd för de som når 65 års ålder för årskullar födda 1930–2000. Den förväntade genomsnittliga återstående livslängden vid 65 års ålder ökar från 17 år och 5 månader för personer födda 1930 till 24 år och 7 månader för personer födda 2000, en ökning av den förväntade återstående livslängden med 7 år och 2 månader. Om personer som är födda år 2000 ska få samma pensionsnivå som de skulle ha fått om livslängden inte hade ökat måste en del av den ökade livslängden efter 65 år bestå av ytterligare arbete. För årskullen född 2000 måste arbetslivet förlängas till 69 år och 11 månader. Samtidigt kommer personer födda år

¹Ett annat skäl till att den nybeviljade premiepensionen är förhållandevis större är att förskottsrentan i delningstalet är högre för premiepensionen än för inkomstpensionen, se kapitel 4 Så fungerar den allmänna pensionen och bilaga A Beräkningsfaktorer.

2000 trots högre pensionsålder att kunna se fram emot att vara pensionärer 3 år och 1 månad längre än personer födda 1930.

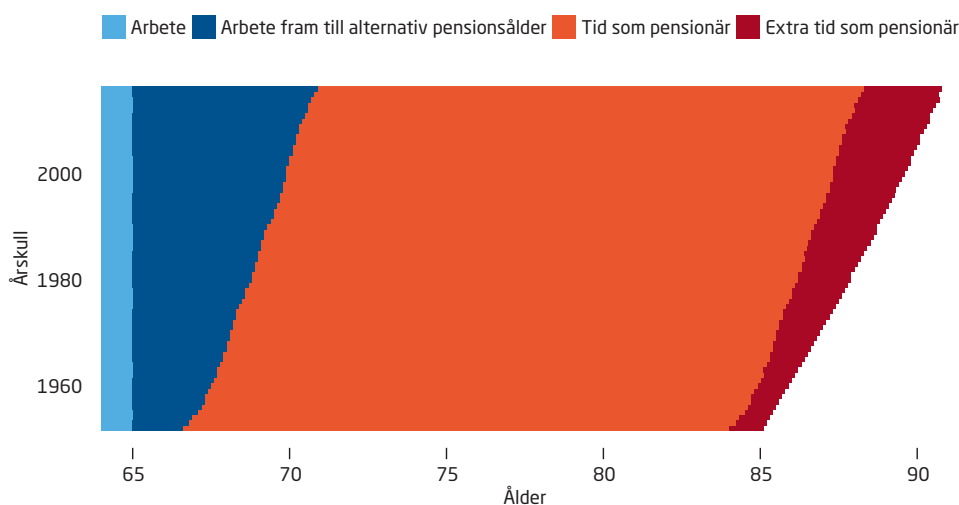
Alternativ pensionsålder och tid som pensionär *

Årskull	... fyller 65 år	Förväntad livslängd vid 65	Alternativ pensionsålder	Tid som pensionär	... jämfört med årskull 1930
1930	1995	82 år 5 mån	65 år 0 mån	17 år 5 mån	0 år 0 mån
1940	2005	84 år 0 mån	65 år 2 mån	18 år 10 mån	1 år 5 mån
1945	2010	84 år 8 mån	65 år 4 mån	19 år 3 mån	1 år 10 mån
1950	2015	85 år 3 mån	66 år 4 mån	19 år 4 mån	1 år 11 mån
1955	2020	85 år 5 mån	67 år 1 mån	19 år 1 mån	1 år 7 mån
1960	2025	85 år 11 mån	67 år 6 mån	19 år 3 mån	1 år 9 mån
1965	2030	86 år 5 mån	67 år 11 mån	19 år 5 mån	1 år 11 mån
1970	2035	86 år 11 mån	68 år 1 mån	19 år 7 mån	2 år 1 mån
1975	2040	87 år 5 mån	68 år 5 mån	19 år 10 mån	2 år 4 mån
1980	2045	87 år 10 mån	68 år 10 mån	19 år 12 mån	2 år 6 mån
1985	2050	88 år 4 mån	69 år 0 mån	20 år 1 mån	2 år 7 mån
1990	2055	88 år 9 mån	69 år 4 mån	20 år 3 mån	2 år 9 mån
1995	2060	89 år 2 mån	69 år 8 mån	20 år 4 mån	2 år 10 mån
2000	2065	89 år 7 mån	69 år 11 mån	20 år 7 mån	3 år 1 mån

* Tid som pensionär avser förväntad återstående livslängd vid alternativ pensionsålder.

Figur 7.9 visar en grafisk representation av samma trend. Som framgår av den mörkröda delen av grafen förväntas de yngre generationerna ha en väsentligt längre tid som pensionärer än de födda 1930. Den alternativa pensionsåldern innebär för födda 1954 och senare, det vill säga de som omfattas helt av det nya pensionssystemets regler, att i genomsnitt 2/3 av medellivslängdsökningen tas i anspråk för arbete och 1/3 till ökad tid som pensionär.

Figur 7.9 Alternativ pensionsålder

Den allmänna pensionens nivå i orange kuvertets prognos

I det orange kuvertet görs varje år pensionsprognoser för varje försäkrad med utgångspunkt från individens faktiskt intjänade pensionsrätt. När kuvertet skickas i februari/mars finns inkomstuppgifter fram till och med kalenderåret två år före det år kuvertet skickas. 2017 års kuvert utgår således från alla inkomster varje individ intjänat till och med 2015. I prognosen tas hänsyn till balanseringen 2017, men inte till eventuell positiv eller negativ balansering för kommande år. Prognosen beräknas med noll procents tillväxt för kommande år, såväl vad gäller individens egen inkomst som den allmänna genomsnittsinkomsten.

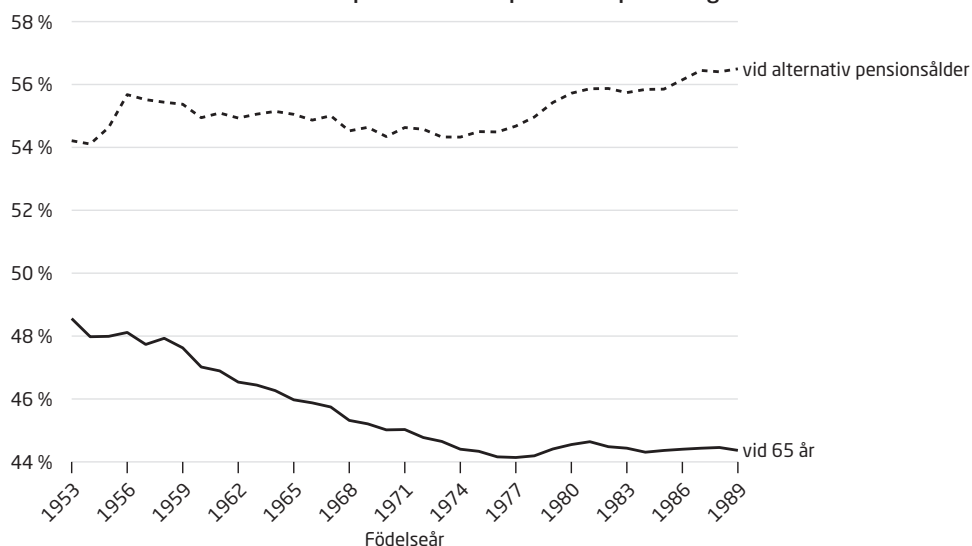
Som ett komplement till pensionsnivån för typfallen har pensionsnivån i orange kuvertets prognoser beräknats genom att varje individs pensionsprognos vid 65 års ålder, exklusive eventuell garantipension, divideras med samma individs pensionsgrundande inkomst år 2015,² fortsättningsvis benämnd ersättningsgrad. Motsvarande görs också för alternativ pensionsålder, se beskrivning ovan. Ett genomsnitt för varje årskull mellan födelseår 1953 och 1989 har därefter beräknats.

Både antagandena bakom denna beräkning och metoden som använts skiljer sig från den som används i beräkningen av pensionsnivåerna tidigare i kapitlet under rubriken Pensionsnivåns utveckling för typfall. I figur 7.10 är jämförelseinkomsten inkomsten under intjänandetaket 2015 för respektive individ vilket motsvarar prognostiserad slutinkomst eftersom ingen reallönstillväxt antas. För unga individer, med få intjänandeår, innebär detta att ersättningsgraden beräknats med

²För personer som inte hade någon inkomst detta år kan inte någon ersättningsgrad beräknas och de har uteslutits från beräkningen. Personer med ersättningsgrad större än 150 procent har också uteslutits ur beräkningen. Detta för att så höga kompensationsgrader oftast beror på så låg inkomst att den vanligen är tillfällig.

en nära nog rak löneprofil. För personer som är relativt nära pensionsåldern beräknas pensionen med många år av faktisk inkomsthistorik vilket i genomsnitt innebär en konkav profil.

Figur 7.10 Orange kuvertets ersättningsgrader – medelvärden för inkomstgrundad pension vid 65 år och vid alternativ pensionsålder i procent av pensionsgrundande slutinkomst

Källa: 3 978 698 individuella prognoser i orange kuvert 2017. Garantipension är inte inkluderad.

De högre ersättningsgraderna, beräknat vid pensionsålder 65 år, för de äldsta årskullarna förklaras delvis av att deras egna inkomster har börjat sjunka. Det ger högre ersättningsgrad med den metod som här används. Ersättningsgraden, beräknat vid alternativ pensionsålder, ökar med senare födelseår. De yngre beräknas i prognosen ha många intjänandeår kvar. Det ger relativt höga ersättningsgrader. För äldre kohorter tillkommer det varje år nya personer som inte haft intjänande tidigare. Detta sänker ersättningsgraden för äldre kohorter jämfört med yngre. Ersättningsgraden för yngre beräknas också att minska med tiden när lönen ökar. Inkomsten brukar i regel öka mer i början av yrkeslivet för att sedan avta.

Vid beräkningar av pensionsnivån i det allmänna pensionssystemet behöver man ta ställning till om inkomster över taket ska vara med i beräkningen av jämförelseinkomsten eller inte. Pensionsnivåerna som redovisas i detta avsnitt bortser från inkomster över taket. Av alla pensionsgrundande inkomster i Sverige ligger 10 procent över intjänandetaket. Lägg inkomster över taket till jämförelseinkomsten ökar denna med 10 procent. Det minskar den genomsnittliga pensionsnivån med nästan 9 procent. Vidare jämförs bruttopensioner med bruttoinkomster. År 2007 infördes skattereduktion för förvärvsarbete, vilket innebär att det inte längre är samma skatt på pension och på den större delen av de inkomster som ingår i pensionsgrundande inkomster. År 2008, 2009, 2010 och 2014 infördes förstärkta jobbskatteavdrag. En skattelättnad i form av förhöjt grundavdrag infördes 2009 för de som vid ingången av året hade fyllt 65 år. År 2010, 2011, 2013, 2014 och 2016 sänktes skatten ytterligare för de äldre. I de pensionsgrundande inkomsterna under taket utgörs omkring 94 procent av förvärvsinkomster. Införandet av skatteavdragen medför att pensionsnivån sjunker med cirka 2,5 procentenheter om skillnaden i beskattning mellan olika inkomsttyper beaktas.

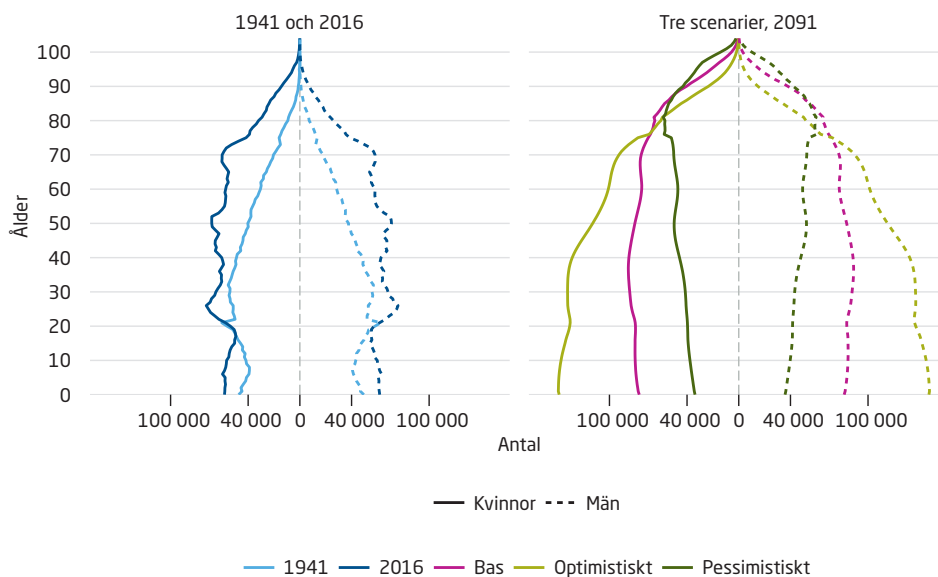
Beräkningsantaganden i de tre scenarierna

I tabellen och figuren nedan sammanfattas de tre scenariernas olika antaganden.

Beräkningsgrunder procent

	Bas	Pessimistiskt	Optimistiskt
Inflation	2,00	2,00	2,00
Förändring av genomsnittsinkomsten	1,80	1,00	2,00
Avkastning reall netto efter fondbolagens avgifter			
Premiepensionsfonderna	3,90	1,00	5,50
Buffertfonden	3,25	1,00	5,50
Riksgälden	2,75	1,00	3,00

Figur 7.11 Befolkningen för 1941, 2016 och de tre scenariernas prognos för 2091

Basscenariot

Basscenariots demografiska utveckling följer SCB:s senaste officiella befolkningsprognos från 2016. I den antas nativiteten vara 1,88 barn per kvinna. Den förväntade medellivslängden för män födda 2016 är 80,7 år och förväntas öka till 85,6 år 2050. För kvinnor förväntas livslängden öka från 84,2 till 88,1 år under samma tidsperiod. Fram till prognosperiodens slut, 2091, ökar livslängden ytterligare ungefär 4 och ett halvt år för både män och kvinnor. Befolkningsprognosen från 2016 har en hög nettoinvandring de närmsta 5 åren, mer än en halv miljon personer. Därefter sjunker nettoinvandringen med ett par tusen personer per år för att stabiliseras kring ungefär 25 000 personer per år. Det finns skäl att tro att prognosen kommer att revideras betydligt efter senaste årets

förändringar av asyl och migrationspolitiken. Årets antagande för basscenariot är konstant sysselsättning, det vill säga att framtidens sysselsättning är samma som dagens. Anledningen till detta är att SCB:s huvudalternativ innebär framtida sysselsättningsökningar för den äldre delen av befolkningen. Detta går numera att istället styra i pensionsmodellen med pensionsåldershöjningar. Den reala medelinkomsten antas öka med 1,8 procent per år. Buffertfondens reala avkastning antas till 3,25 procent per år och premiepensionsfonderna 3,90 procent. Riksgälden antas ge en ränta på 2,75 procent på pengar som ligger i tillfällig förvaltning innan de placeras i premiepensionen.

Optimistiskt scenario

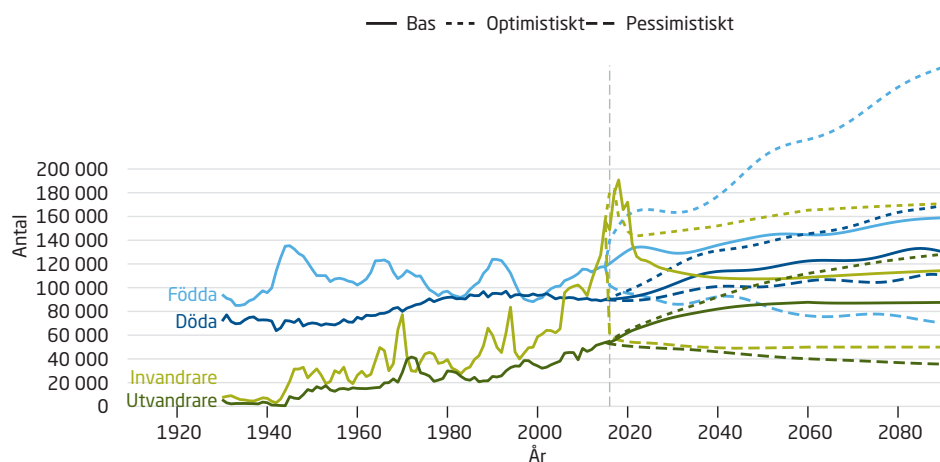
De demografiska antagandena avviker från basscenariot och baseras på SCB:s prognoser från 2015. Både nativiteten och nettoinvandringen är högre än i basalternativet. På lång sikt uppskattas nativiteten till 2,10 barn per kvinna. Den långsiktiga nettomigrationen antas ge ett positivt överskott på i snitt cirka 50 000 personer per år. Livslängden antas vara konstant och samma som 2015 års värden genom hela prognosperioden. Sysselsättningen följer SCB:s sysselsättningsprognos huvudalternativ från 2012 med sysselsättningsökningar för äldre, kvinnor och utrikes födda. Den reala ökningen av genomsnittsinkomst är 2,0 procent per år efter 2015 och den reala avkastningen på buffertfonden antas i framtiden till 5,5 procent per år. Även avkastningen för premiepensionen antas reellt vara 5,5 procent per år efter förvaltningskostnader. Riksgälden antas ge ränta på 3,0 procent.

Pessimistiskt scenario

Det pessimistiska scenariots antaganden om nativitet och nettoinvandring är lägre än i basalternativet. Nativiteten antas först sjunka till 1,45 för att runt 2040 stiga till 1,66 barn per kvinna. Nettoinvandringen är, runt 5 000 personer i början av prognosperioden för att sedan vara som minst runt 2030 med ungefär 3 000 personer per år. Därefter stiger den för att i slutet av prognosperioden hamna runt 15 000 personer per år. Den förväntade återstående livslängden ökar från 84,4 år för kvinnor till 90,6 år 2050 och 95,9 år 2091. Motsvarande för männen är från 81,0 till 88,3 och slutligen 94,5 år. Andelen sysselsatta antas oförändrad framöver. Den reala ökningen av genomsnittsinkomsten antas vara 1 procent per år. Buffertfondens, Riksgälden och premiepensionsfondernas reala avkastning, efter förvaltningskostnader, antas också till 1 procent per år. Med en avkastning lika med ökningen i medelinkomsten bidrar, i princip, buffertfondens avkastning inte till den långsiktiga finansieringen av pensionerna. Buffertfonden blir demografiskt betingad och för systemets finansiering en neutral förvaring av pensionskapital. Antagandena i det pessimistiska scenariot innebär att avgiftsflödet växer långsamt i förhållande till den eftersträlvade indexeringen i medelinkomsten. Det pessimistiska scenariot beskriver hur pensionerna påverkas av en långvarig svag utveckling med ogynnsam åldersstruktur.

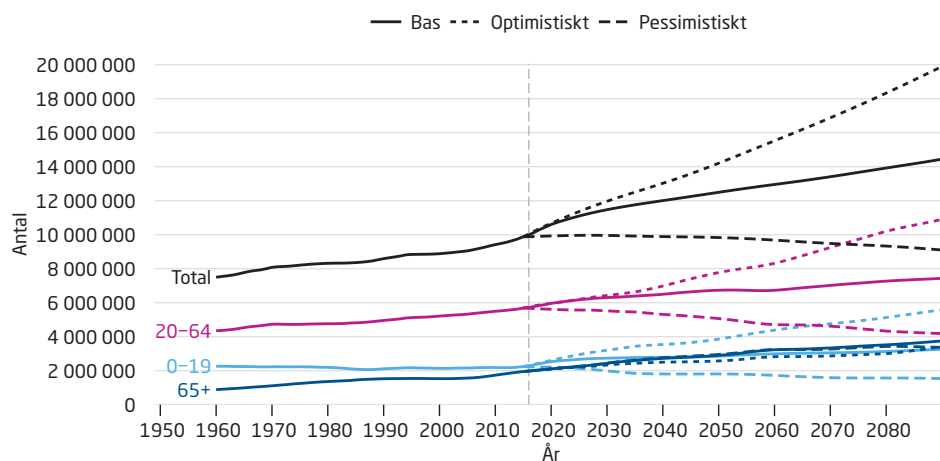
Beskrivning av scenariernas antaganden

Figur 7.12 Antal födda, döda, invandrade och utvandrade, 1935–2016 och antaganden fram till år 2091

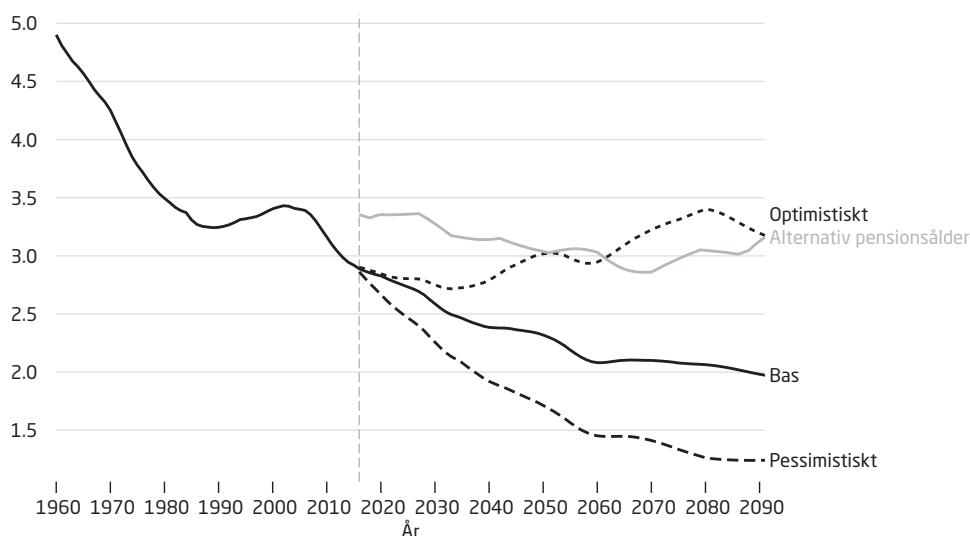
Diagrammet visar befolkningsutvecklingen sedan 1930 och antagandena 75 år framåt i tiden. De stora årskullarna på 1940-, 1960-, 1990- och 2010-talet framgår. Antalet döda ökar varje år, inte för att dödligheten ökar utan för att befolkningen växer. Topparna på invandringen är under 1960–1970-talet när arbetskraftsinvandring framför allt från Finland skedde. Ytterligare en topp inföll i början av 1990-talet när många flyktingar från bland annat forna Jugoslavien anlände. De senaste årens stora kullar av invandringen framgår också.

Figur 7.13 Befolkningens storlek

Totalbefolkningen ökar i både det optimistiska scenariot och basscenariot. Det beror på hög nativitet och nettoinvandring. Antalet personer över 65 år är i stort detsamma mellan scenarierna. De historiska uppgifterna är skattade.

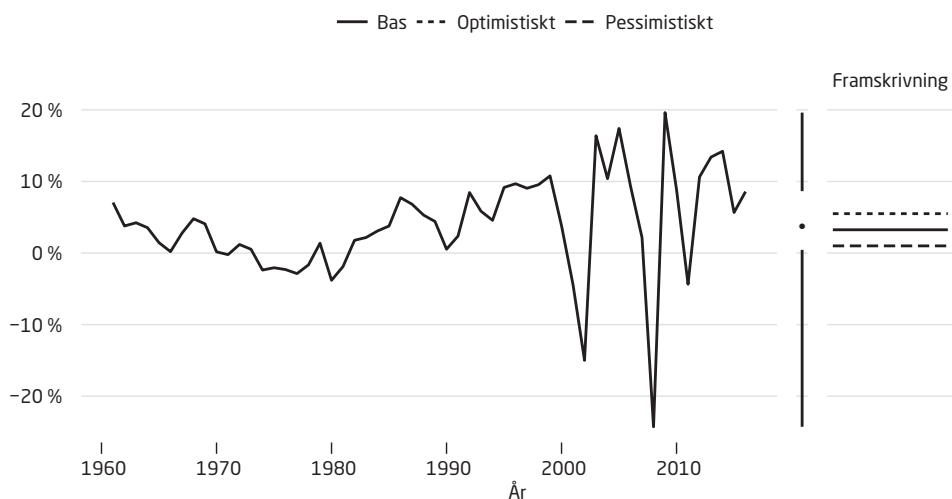
Figur 7.14 Försörjningskvoten 1960–2016 och prognos enligt SCB:s tre scenarier för 2017–2091

För de tre scenarierna beräknas försörjningskvoten som antal personer 20–64 år dividerat med antal personer äldre än 65 år. Försörjningskvoten för basscenariot har även beräknats med alternativ pensionsålder istället för att använda gränsen 65 år. För denna kurva används ett utjämnat medelvärde av försörjningskvoten.

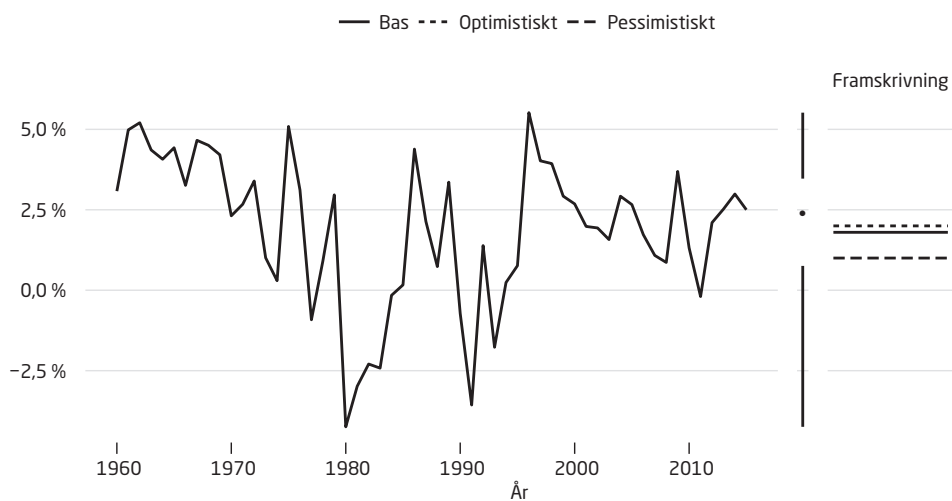
I beräkningarna av avgiftsnetto, fondstyrka och balanstal för de tre scenarierna används en pensionsålder på 65 år och denna är konstant över simuleringsperioden. Om pensioneringsåldern förskjuts uppåt, vilket är troligt med tanke på ökade livslängder och därmed sjunkande pensionsnivåer om pensionsåldern ligger fast, innebär det att avgiftsnettot, fondstyrkan och balanstalet förbättras. I figur 7.14 visas även försörjningskvoten beräknad med alternativ pensionsålder istället för 65 år. Initialt blir det ett stort gap eftersom en hel kohort, de födda 1951, flyttas från att vara pensionerade till att vara yrkesverksamma. Med stigande alternativ pensionsålder allteftersom medellivslängden ökar ligger försörjningskvoten på mer än 2,85 personer i förvärsaktiv ålder per pensionär. Detta kan sättas i relation till de sjunkande försörjningskvoterna för bas- och det pessimistiska scenariot med fixa pensionsåldrar på 65 år. Det pessimistiska scenariot sticker ut med nästan en person i förvärsaktiv ålder per pensionär. Detta beror på ogynnsam demografi med ökande livslängder, låg nettoinvandring i kombination med låg fertilitet. Med det optimistiska scenariets antaganden med hög fertilitet och nettoinvandring fås en lika hög eller högre försörjningskvot som med alternativ pensionsålder från och med år 2050.

Figur 7.15 Buffertfondens reala avkastning 1960–2015 och antaganden till 2090

Buffertfondens historiska avkastning de senaste 55 åren. Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet.

Figur 7.16 Reallönetillväxt 1960–2015 och antaganden till 2090

Reallönetillväxtens utveckling de senaste 56 åren. Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet. Källa: Medlingsinstitutet

8 Noter och kommentarer

Not 2–14 avser inkomstpension, not 15–25 avser premiepension. Not 1 avser båda delar av den inkomstgrundade allmänna pensionen. Samtliga belopp anges i miljoner kronor. I några tabeller är differensen mellan summeringen av delposterna och summaposten en enhet, detta beror av att delposterna är avrundade men att summan är beräknad utifrån oavrundade uppgifter.

Not 1 Pensionsavgifter

Inom den allmänna pensionen finns flera olika avgifter, vilket framgår av tabellen på nästa sida. Alla avgiftsinkomster går inte till pensionssystemet. Den del av ålderspensionsavgiften som förs till statsbudgeten avser avgifter på inkomstdelar ovanför den högsta inkomst för vilken pensionsrätt tillgodoräknas. Detta tak är före avdrag för allmän pensionsavgift 8,07 inkomstbasbelopp och 7,5 efter sådant avdrag. Eftersom dessa avgifter inte motsvaras av någon pensionsrätt är de skatter. Ålderspensionsavgift betalas av arbetsgivare och egenföretagare, den allmänna pensionsavgiften betalas av alla förvärvsaktiva som får pensionsrätt. Dessutom betalas statliga ålderspensionsavgifter från olika anslag i statsbudgeten för pensionsrätt som vissa transfereringar ger upphov till, exempelvis sjukpenning och arbetslöshetsersättning. Staten betalar också en pensionsavgift för så kallade pensionsgrundande belopp för till exempel barnår och studier.

Tabellen på nästa sida visar pensionsavgifter som bokförts 2016 hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Arbetsgivaravgifter och egenavgifter bokförs hos Försäkringskassan. De avgifter som ska föras till inkomstpensionssystemet överförs till Pensionsmyndigheten och därifrån till AP-fonderna. De avgifter som beräknas motsvara pensionsrätt för premiepension förs vidare till Riksgäldskontoret. Allmän pensionsavgift och statliga ålderspensionsavgifter bokförs hos Pensionsmyndigheten innan de överförs till AP-fonderna respektive premiepensionssystemet. Av de avgifter som bokförs ett visst år avser en del året innan eller i vissa fall flera år dessförinnan. Arbetsgivaravgifter, exempelvis, bokförs minst en månad senare än när motsvarande lön betalas ut.

Den allmänna pensionsavgiften förs i sin helhet till AP-fonderna. För arbetsgivaravgifter och egenavgifter sker en preliminär fördelning mellan AP-fonderna, premiepensionssystemet och statsbudgeten. Fördelningen för ett år sker efter procentsatser som Pensionsmyndigheten beräknar och regeringen fastställer. Avsikten är att premiepensionssystemet för ett år ska få avgifter som motsvarar intjänade premiepensionsrättigheter under året och att staten ska få avgifter som motsvarar förvärvsinkomster över det så kallade avgiftstaket på 8,07 inkomstbasbelopp. Övriga avgifter ska föras till AP-fonderna. De statliga ålderspensionsavgifterna för ett år fördelas på motsvarande sätt mellan AP-fonderna och premiepensionssystemet enligt fastställda procentsatser.

Pensionsavgifter fördelat efter avgiftslag, 2016*

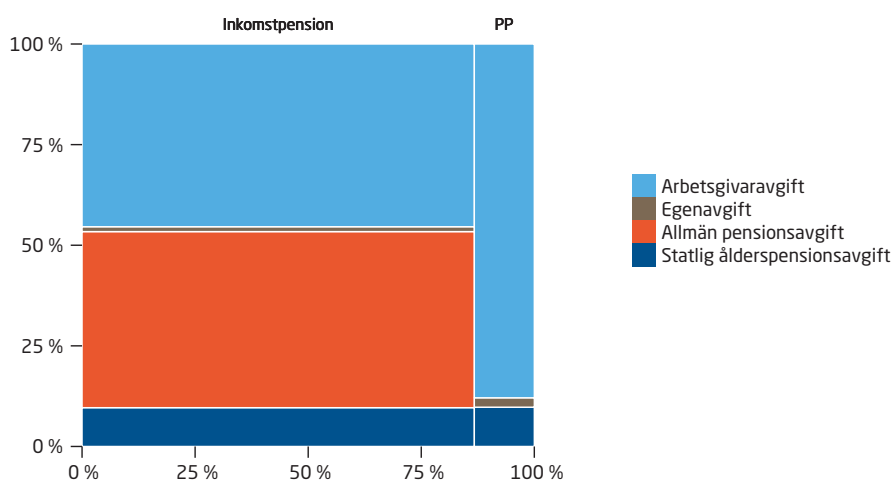
miljoner kronor

	Inkomst- pension	Premie- pension	Stats- budgeten	Summa 2016	Summa 2015
Arbetsgivaravgift	116 399	34 467	18 226	169 092	161 302
Egenavgift	3 113	918	484	4 515	3 483
Allmän pensionsavgift	112 164	0	0	112 164	108 142
Statlig ålderspensionsavgift	24 718	3 825	0	28 543	26 115
Regleringar med mera	306	645	-458	493	995
Reglering år 2016 avseende år 2014	290	168	-458	0	0
Uppbördsförlust, reglering	-66	0	0	-66	-173
Anpassning till AP-fondernas redovisning och till premiepensionssystemet	82	477	0	559	1 168
Summa	256 700	39 855	18 252	314 807	300 037

* Avgifter som influtit till Försäkringskassan/Pensionsmyndigheten under 2016 och förts vidare till AP-fonderna, premiepensionssystemet respektive statsbudgeten.

För att säkerställa att premiepensionssystemet för ett visst år har tillförts avgifter som motsvarar intjänad premiepensionsrätt och att statsbudgeten tillförts avgifterna på inkomstdelar över avgiftstaket görs en avstämning två år senare. Regleringar görs därefter mellan statsbudgeten, premiepensionssystemet och AP-fonderna. Regleringarna innebär att avgiftsmedel omfördelas mellan premiepensionssystemet, statsbudgeten och AP-fonderna så att de två förstnämnda får rätt belopp för avgifter för ett år och AP-fonderna får resten. Det görs också regleringar mellan pensionssystemet och de olika anslagen i statsbudgeten som belastas med statliga ålderspensionsavgifter för att säkerställa att de olika anslagen betalar rätt belopp i statliga ålderspensionsavgifter. De regleringarna görs tre år efter det år de avser.

Figur 8.1 Pensionsavgifter

Avgiftsinkomsterna ökade mellan 2015 och 2016. Orsaken är att lönesumman ökade mellan dessa år. Avgiftsinkomsterna till inkomstpensionssystemet ökade med 4,6 procent medan lönesumman ökade med 5,0 procent enligt Konjunkturinstitutet. Ett skäl till att AP-fondernas avgiftsinkomster inte ökade lika mycket som lönesumman är att det bokförda beloppet för den allmänna pensionsavgiften ökade mindre mellan 2015 och 2016 än lönesumman, mätt i procent.

Differensen mellan AP-fondernas redovisning av avgiftsinkomster och Försäkringskassans/Pensionsmyndighetens redovisning (82 miljoner kronor) förklaras huvudsakligen av periodiseringskillnader. Differensen mellan redovisade avgiftsinkomster till premiepensionssystemet och Försäkringskassans/Pensionsmyndighetens redovisning (477 miljoner kronor) förklaras bland annat av att vissa justeringsbelopp ingår i beloppet för premiepensionssystemet (se not 18).

Tabell A Pensionsavgifter exklusive regleringar med mera fördelat efter avgiftsunderlag, 2016 *
miljoner kronor

	Arbetsgivar-, egen- och statlig pensionsavgift	Allmän pensionsavgift	Summa
Förvärvsinkomster ¹	173 607	104 577	278 184
Transfereringar, se tabell B	11 235	7 587	18 822
Pensionsgrundande belopp, se tabell C	17 308	0	17 308
Summa	202 150	112 164	314 314

* Fördelningen av allmän pensionsavgift på de två typerna av avgiftsunderlag är beräknad, den framgår inte av redovisingssystemen.

1 Inklusivt sjuklön och egenföretagarinkomster, exklusive transfereringar.

Allmän pensionsavgift tas ut med 7 procent på förvärvsinkomster och pensionsgrundande transfereringar som sjukpenning med mera, men inte sjuk- och aktivitetsersättning. Allmän pensionsavgift tas endast ut på dessa inkomster upp till avgiftstaket på 8,07 inkomstbasbelopp.

Pensionsavgift, som betalas av arbetsgivare och egenföretagare på arbetsinkomster och av staten på nämnda transfereringar, uppgår till 10,21 procent. Statlig pensionsavgift på sjuk- och aktivitetsersättning och på så kallade pensionsgrundande belopp, som inte belastas med allmän pensionsavgift, är 18,5 procent.

Fördelningen i tabell A avser de avgifter som influerar till Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten under 2016.

Tabell B Pensionsavgifter som betalats för olika transfereringar, 2016*
miljoner kronor

	Statlig pensionsavgift	Allmän pensionsavgift	Summa
Sjukpenning	4 000	2 701	6 701
Rehabiliteringspenning	168	113	281
Närståendepenning	19	13	32
Arbetsskadeersättningar med mera	231	156	387
Föräldraförsäkring	3 733	2 520	6 253
Vårdbidrag	332	224	556
Arbetslöshetsersättning med mera	2 741	1 851	4 592
Utbildningsbidrag	10	7	17
Konstnärsnämnden	0	2	2
Smittbärrarpenning	1	0	1
Summa	11 235	7 587	18 822

* Fördelningen av allmän pensionsavgift på de olika typerna av transfereringar är beräknad, den framgår inte av redovisningssystemen.

**Tabell C Pensionsavgifter som betalats för sjuk-/
aktivitetsersättning och pensionsgrundande belopp,
2016**
miljoner kronor

Sjuk- och aktivitetsersättning ¹	7 386
Barnår	7 238
Studier ²	2 684
Summa	17 308

1 Beloppet avser både avgiften på utbetald pensionsgrundande ersättning och på pensionsgrundande belopp. I båda fallen är avgiften 18,5 procent.

2 En mindre del av beloppet för studier avser pensionsgrundande inkomst.

Noter och kommentarer avseende inkomstpension

Not 2 Pensionsutbetalningar med mera

**Tilläggs- och inkomstpensionsutbetalningar och överföringar till
Europeiska gemenskapen**
miljoner kronor

	2015	2016
Pensionsutbetalningar	264 565	282 379
Tilläggs pension	174 175	175 971
Inkomstpension	90 390	106 408
Överföringar till de Europeiska gemenskaperna	12	5
Summa	264 577	282 384

Under år 2016 utbetalades 282 379 miljoner kronor i pensioner från AP-fonderna. Detta belopp minskar pensionskulden till de pensionerade.

Enligt lag (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna kan värdet av pensionsrättigheter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna överföras från AP-fonderna och premiepensionssystemet till Europeiska gemenskapernas tjänstepensionssystem. År 2016 överfördes drygt 5 miljoner kronor från AP-fonderna. Beloppet minskar pensionskulden till de aktiva. Sammantaget belastades AP-fonderna med 282 384 miljoner kronor till följd av pensionsutbetalningar eller överföring av pensionsrätt.

Not 3 Avkastning på fonderat kapital

Avkastningen på fonderat kapital från Första–Fjärde samt Sjätte AP-fonden, 2016* miljoner kronor

	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	*	Summa 2016	Summa 2015
Aktier och andelar	18 748	18 494	21 430	22 705	1 916	-3	83 290	56 004
Erhållna utdelningar	6 086	6 432	5 509	6 482	308		24 817	21 062
Resultat noterade och onoterade aktier och andelar, netto	12 662	12 062	15 921	16 223	1 608	-3	58 473	34 942
Obligationer och andra räntebärande tillgångar, netto	4 317	5 500	4 796	3 890	-3		18 500	3 769
Räntenetto	1 970	3 321	2 032	2 008	-3		9 328	9 491
Resultat räntebärande tillgångar, netto	2 347	2 179	2 764	1 882	0		9 172	-5 722
Övrigt kapital	4 358	7 022	2 122	4 274	-86		17 690	7 685
Resultat derivatinstrument, netto	-2 445	-1 665	-1 251	-1 512	0		-6 873	-4 525
Resultat valutakursförändringar, netto	6 803	8 687	3 373	5 786	-86		24 563	12 210
Provisionskostnader	-271	-264	-180	-132	0		-847	-927
Summa	27 152	30 752	28 168	30 737	1 827	-3	118 633	66 531

* Justeringskolumn är inkluderad för att justera för olika avrundningseffekter. Källa: Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte AP-fondernas årsredovisningar 2015 och 2016.

Resultat derivatinstrument, netto, innehåller alla derivat varför justering av räntenettet under Obligationer och andra räntebärande värdepapper gjorts.

Posten Provisionskostnader består av avgifter som inte är resultatbaserade. Resultatbaserade avgifter, courtage med mera har reducerat avkastningen (se kapitel 5 Administrations- och kapitalförvaltningskostnader).

Not 4 Administrationskostnader**Administrationskostnader**

miljoner kronor

	2015	2016
Kostnader försäkringsadministrationen	704	863
Pensionsmyndigheten	298	457
Skatteförvaltningen med flera ¹	406	406
Kostnader fondförvaltningen	913	890
Första AP-fonden	185	187
Andra AP-fonden	212	217
Tredje AP-fonden	192	186
Fjärde AP-fonden	197	195
Sjätte AP-fonden	127	105
Summa	1 617	1 753

1 Inklusive Kronofogdemyndigheten.

För Första–Fjärde AP-fonden redovisas endast interna administrationskostnader. Externa förvaltningskostnader och depåkostnader benämns provisionskostnader och redovisas som en negativ intäkt (se not 3). I Sjätte AP-fondens administrationskostnader ingår även vissa externa förvaltningskostnader. För samtliga fonder gäller att resultatbaserade avgifter, transaktionskostnader med mera har reducerat avkastningen i not 3 (se kapitel 5 Administrations- och kapitalförvaltningskostnader).

Beroende på infasningsregler som gäller fram till år 2020 belastar endast en del av administrationskostnaderna (90 procent år 2016, se not 11) de försäkrades pensionsbehållningar. Varje fond finansierar sina egna förvaltningskostnader med uttag ur den egna fonden.

Not 5 Värdet av förändringen i avgiftsinkomst**Avgiftsinkomst***

miljoner kronor

	2015	2016
Förändring av avgiftsinkomst	10 774	11 197
Avgiftsinkomst 2016		256 700
Avgiftsinkomst 2015	245 503	-245 503
Utjämnad avgiftsinkomst 2014	-234 729	
(Omsättningstid 2016 + omsättningstid 2015)/2		x 30,25690
(Omsättningstid 2015 + utjämnad omsättningstid 2014)/2	x 30,90833	
Värdet av förändring i avgiftsinkomst	333 006	338 787

* Tid avser år.

Från och med redovisningsår 2015 används inte längre en utjämnad avgiftsinkomst, för att se beräkningen av den utjämnade avgiftsinkomsten se Orange rapport 2014.

Not 6 Värdet av förändringen i omsättningstid**Omsättningstid***

miljoner kronor

	2015	2016
Förändring av omsättningstid	-1,06606	-0,2368
Omsättningstid 2016		30,13850
Omsättningstid 2015	30,37530	-30,37530
Utjämnad omsättningstid 2014	-31,44136	
(Avgiftsinkomst 2016 + avgiftsinkomst 2015)/2		x 251 102
(Avgiftsinkomst 2015 + utjämnad avgiftsinkomst 2014)/2	x 240 116	
Värdet av förändring i omsättningstid	-255 978	-59 461

* Tid avser år.

Underlag för beräkning av omsättningstid

	2012	2013	2014	2015	2016
Omsättningstid	31,47808	31,40097	30,37530	30,13850	
Intjänandetid	20,55897	20,40760			
Utbetalningstid	10,91911	10,99337			
Intjänandeålder			45,21646	45,45309	
Utbetalningsålder			75,59176	75,59159	
Omsättningstid för avgiftstillgångsberäkning	31,50632	31,47808	31,44136	30,37530	30,13850

Från och med redovisningsår 2015 och framåt har beräkningen av omsättningstiden ändrats. Omsättningstiden beräknas nu direkt som differensen mellan förväntad utbetalnings- och intjänandeålder. Tidigare gjordes motsvarande beräkning via en omväg av förväntad in- och utbetalningstid. Eftersom intjänandeåldern inte kan beräknas innan alla pensionsrätter fastställts, är det senaste året för vilket omsättningstiden kan beräknas året före redovisningsåret.

Innan redovisningsår 2015 användes medianen av de tre senaste årens omsättningstider benämnt utjämnad omsättningstid, därefter den mest aktuella omsättningstiden, se "Omsättningstid" för år 2015 och "Omsättningstid för balanstalsberäkning" för år 2016. Den nedersta raden i tabellen, "Omsättningstid för balanstalsberäkning", anger vilken omsättningstid som använts vid respektive redovisningsår. Observera dock att det beräknade balanstalet avser årsredovisningsåret + 2 år, det vill säga omsättningstiden på 30,13850 för år 2016 används för beräkningen av balanstalet avseende år 2018.

Hur omsättningstiden beräknas beskrivs i bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet, Omsättningstiden.

Not 7 Nya pensionsrätter och ATP-poäng

Till posten Nya pensionsrätter och ATP-poäng har lagts vissa andra belopp som har påverkat pensionsskuldens storlek. Innebörden av dessa justeringsbelopp framgår i följande tabeller.

Värdet av nya pensionsrätter *

miljoner kronor

	2015	2016
Skattad pensionsrätt för inkomstpension	240 092	253 403
Ej justerad skattad pensionsrätt för inkomstpension	244 265	256 098
Justeringsbelopp för skattad pensionsrätt för inkomstpension	-4 173	-2 695
Skattat värde av intjänad ATP-poäng	535	272
Justeringsbelopp, nya pensionsrätter	8 449	9 748
Fastställd pensionsrätt för inkomstpension intjänad år <i>t-1</i> ¹	221 997	240 153
Skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad <i>t-1</i>	-221 002	-240 092
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna med mera	-2 736	-3 585
Ändring i utbetalade belopp	10 190	13 272
Justeringsbelopp, nya ATP-poäng	-3 331	3 418
Effekt av skillnad mellan antagande avseende år <i>t</i> och skattningen <i>t-1</i> med mera	-1 775	639
Värdet av övriga inbetalda utgifter avseende ATP ²	579	260
Ändring i utbetalade belopp	-2 135	2 519
Summa³	245 745	266 840

* Tabellen är redovisad efter intjänandeår

1 Pensionsrätt intjänad år 2015 har nedjusterats med 4 175 miljoner kronor till 240 153 miljoner kronor.

2 Exklusive värdet av ATP-poäng.

3 Summerar till 266 841 miljoner kronor men justeras till 266 840 miljoner kronor på grund av avrundningseffekter.

I och med att taxeringen för bokslutsåret inte är slutförd när bokslutet upprättas, kan värdet av intjänad pensionsrätt detta år endast skattas. Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna avser justeringar, taxeringsförändringar med mera, se not 14 tabell A. Ändring i utbetalade belopp avser förändring i pensionskulden till pensionerade till följd av andra ändringar i utbetalade belopp än indexering, se not 14 tabell C.

Av de ATP-poäng som tjänats in under ett år är det enbart en mindre del som kommer att ha betydelse för den framtida pensionen. Den del som beräknas bidra till höjd pension har redovisats i not 14 tabell B som skattat värde av intjänad ATP-poäng. Emellertid bidrar samtliga pensionsavgifter avseende ATP till en ökning av den beräknade pensionskulden. Det sista år som ATP-poäng kan tjänas in är 2017. Detta innebär att pensionsavgifterna, med undantag av administrativt betingade diskrepanser, kommer att vara lika stora som tillgodoräknad pensionsrätt först 2018.¹

¹ Avgiftsinbetalningarna som avser ATP överstiger värdet av de intjänade ATP-poängen. Förhållandet förklaras av att i ATP-systemet upparbetas ofta pensionsfordran relativt tidigt under det förvärvsaktiva livet. En individ som vid 55 års ålder har sina 15 bästa intjänandeår bakom sig (och som arbetat i minst 30 år) kommer inte att öka sina ATP-poäng ytterligare och därmed höjs inte pensionen av att hon eller han fortsätter att arbeta och betala avgift till 65-årsdagen. Förhållandet illustrerar en av de negativa drivkrafter för den äldre arbetskraftens arbetsutbud som ATP-systemet gav upphov till.

Not 8 Indexering

Indexering, 2016

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Indexering av pensionsbehållning och pensioner ¹	228 788	173 505	402 293
Förändring av indexering avseende pensionseskuld ²	-88 242	-94 611	-182 853
Summa	140 546	78 894	219 440

1 se Tabell A

2 se Tabell B

Indexering, 2015

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Indexering av pensionsbehållning och pensioner	289 739	72 422	362 161
Förändring av indexering avseende pensionseskuld	-100 296	116 619	16 323
Summa	189 443	189 041	378 484

Tabell A Indexering av pensionsbehållning och pensioner, 2016
 miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension, indexering	223 664	77 409	301 073
Effekt av inkomstindex	188 403	26 855	215 258
Effekt av balanstal	35 261	50 554	85 815
Tilläggs pension, indexering	5 124	96 096	101 220
Effekt av inkomstindex	4 316	33 306	37 622
Effekt av balanstal	808	62 696	63 504
Effekt av prisindex		94	94
Summa	228 788	173 505	402 293

Indexering av pensionsbehållning och pensioner, 2015

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension, indexering	280 014	29 374	309 388
Effekt av inkomstindex	97 145	24 630	121 775
Effekt av balanstal	182 869	4 744	187 613
Tilläggs pension, indexering	9 725	43 048	52 773
Effekt av inkomstindex	3 374	35 890	39 264
Effekt av balanstal	6 351	6 913	13 264
Effekt av prisindex		245	245
Summa	289 739	72 422	362 161

Pensionsskulden ändras med förändringen i inkomstindex när balanseringen i systemet inte är aktiverad. När balanseringen är aktiverad förändras pensionsskulden i stället med balansindex (med undantag av tilläggs pensionsskulden för ålderspensionärer yngre än 65 år). Förändringen i balansindex består av förändringen i inkomstindex multiplicerat med gällande dämpat balanstal, för balansindex 2016 och tidigare användes balanstal. Värdet av indexeringen avser den indexering som påverkat pensionsskulden den 31 december 2016. För de som tagit ut tilläggs pension före 65 års ålder indexeras pensionsskulden med förändringen i prisbasbeloppet fram tills de fyllt 65 år.

Tabell B Förändring av indexering avseende pensionskuld, 2016

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Föregående års skuldaktualisering	100 296	-116 619	-16 323
Årets skuldaktualisering	-188 538	22 008	-166 530
Summa	-88 242	-94 611	-182 853

Förändring av indexering avseende pensionskuld, 2015

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Föregående års skuldaktualisering			
Årets skuldaktualisering	-100 296	116 619	16 323
Summa	-100 296	116 619	16 323

Not 9 Värdet av förändringen i medellivslängd**Värdet av förändringen i livslängd, 2016**

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension		-1 857	-1 857
Tilläggs pension	-81	-5 386	-5 467
Summa	-81	-7 243	-7 324

Värdet av förändringen i livslängd, 2015

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension		5 481	5 481
Tilläggs pension	374	9 052	9 426
Summa	374	14 533	14 907

Den livslängd som här avses är den tid som ett genomsnittligt pensionsbelopp antas utbetalas, så kallad ekonomisk livslängd, vilken uttrycks i termer av ekonomiskt delningstal. Vid beräkningen av dessa beaktas även förskottsrentan på 1,6 procent. Hur de ekonomiska delningstalen räknas beskrivs i bilaga B, formel B.7.5. Framtagningen av det underlag som används vid beräkningen av de ekonomiska delningstalen har ändrats i samband med årets redovisning. Ändringen innebär att enbart dödsfall ligger till grund för den förväntade utbetalningstiden, tidigare påverkade även återkallande av pension måttet. Ytterligare en skillnad är att risktiden ändrats till att bli ett helt år, tidigare var den ungefär 11 månader. Ett genomsnitt av de tre senaste årens ekonomiska delningstal används vid beräkningen, föregående års värden är oförändrade och därmed blir det en gradvis inverkan. För mer detaljer se rapporten "VER 2016-390 Utbetalningsålder och ekonomiska delningstal".

Högre ekonomisk medellivslängd ökar pensionsskulden för tilläggs pension, både avseende aktiva och pensionerade. För inkomstpensionen ökar endast pensionsskulden till de pensionerade om medellivslängden ökar.

Värdet av förändringen i medellivslängd är skillnaden mellan pensionsskulden beräknad med de ekonomiska delningstal som används det år redovisningen avser och pensionsskulden beräknad med de ekonomiska delningstal som användes föregående år.

Not 10 Uppkomna arvsvinster, fördelade arvsvinster**Uppkomna och fördelade arvsvinster**

miljoner kronor

	2015	2016
Uppkomna arvsvinster	11 996	12 452
60 år eller äldre	5 375	5 685
Yngre än 60 år ¹	6 621	6 767
Fördelade arvsvinster	14 141	14 875
60 år eller äldre	7 499	7 994
Yngre än 60 år	6 642	6 881

1. Avled året innan, fördelas innevarande år.

Pensionsbehållningar efter personer som avlidit (uppkomna arvsvinster) fördelas till de kvarlevande i samma ålder. Fördelningen görs som ett procentuellt påslag på pensionsbehållningen med hjälp av en arvsvinstfaktor. Före det år en årskull fyller 60 år fördelas faktiskt uppkomna arvsvinster. På grund av taxeringsförfarandet sker fördelningen med ett års fördröjning. Arvsvinstfaktorerna bestäms således av summa pensionsbehållningar för avlidna i samma ålder. Arvsvinsterna efter dem som avled före det 60:e levnadsåret år 2015 (födda 1956 eller senare) fördelades till motsvarande årskullar år 2016. Skillnaden mellan uppkomna och fördelade arvsvinster förklaras bland annat av årliga justeringar i pensionsbehållningarna för taxeringsändringar.

Från och med det år en årskull fyller 60 år fördelas inte de faktiskt uppkomna arvsvinsterna utan i stället de arvsvinster som beräknas uppkomma. Arvsvinstfaktorerna beräknas med utgångspunkt från den mortalitet som Statistiska centralbyrån observerat för en tidigare period. Bland annat i och med att denna mortalitet inte exakt överensstämmer med den faktiska dödligheten det aktuella året finns en skillnad mellan uppkomna och fördelade arvsvinster. Arvsvinsterna för dem som avled under det 60:e levnadsåret eller senare år 2016 (födda 1956 eller tidigare) fördelas samma år.

Not 11 Avdrag för administrationskostnader**Avdrag för administrationskostnader**

miljoner kronor

	2015	2016
Avdrag för administrationskostnader	1 430	1 591

Administrationskostnaderna finansieras genom ett procentuellt avdrag från de försäkrades pensionsbehållningar. För att inte belasta yngre årskullar med en oproportionerligt stor kostnad under den tid ATP fasas ut införs kostnadsavdraget successivt. År 2016 finansierades 90 procent av kostnaden med avdrag från pensionsbehållningarna. Kostnadsavdraget ökar med 2 procentenheter per år och först 2021 motsvarar avdraget 100 procent av administrationskostnaden.

Beräkningen av förvaltningskostnadsfaktorn baseras på försäkringsadministrationens budgeterade kostnader och AP-fondernas kostnader för det aktuella året samt pensionsbehållningarna året innan (se bilaga A). Skillnaden mellan verkställt avdrag i kronor och fastställd kostnad beaktas i beräkningen av följande års kostnadsfaktor. Avdraget för administrationskostnaderna görs genom att pensionsbehållningarna multipliceras med förvaltningskostnadsfaktorn. Avdraget 2016 var 0,0302 procent och summeras till 1 591 miljoner kronor. År 2015 uppgick avdraget till 0,0284 procent.

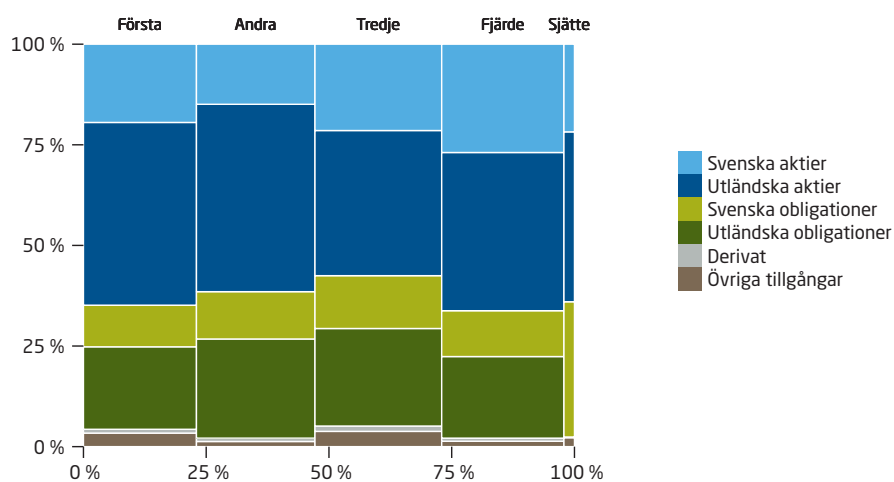
Not 12 Fondtillgångar

Buffertfondens tillgångar och skulder, 2016

miljoner kronor

	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	Summa 2016	Summa 2015
Tillgångar							
Aktier och andelar	202 873	201 798	201 726	224 129	18 618	849 144	779 781
Svenska aktier	60 828	49 002	75 247	91 085	6 338	282 500	251 001
Utländska aktier	142 045	152 796	126 479	133 044	12 280	566 644	528 780
Obligationer och andra räntebärande tillgångar, netto	96 438	119 424	131 032	107 151	9 773	463 818	439 642
Svenska obligationer	32 327	38 579	46 057	38 558	9 773	165 294	151 420
Utländska obligationer	64 111	80 845	84 975	68 593	0	298 524	288 222
Derivat	2 960	2 745	4 681	2 620	55	13 061	14 120
Övriga tillgångar	10 545	4 192	13 302	4 544	645	33 228	36 023
Summa Tillgångar	312 816	328 159	350 741	338 444	29 091	1 359 251	1 269 566
Skulder							
Derivat	-478	-3 178	-4 995	-3 919	-365	-12 935	-7 011
Övrigt	-1 803	-459	-21 371	-605	-588	-24 826	-32 261
Summa Skulder	-2 281	-3 637	-26 366	-4 524	-953	-37 761	-39 272
Summa	310 535	324 522	324 375	333 920	28 138	1 321 490	1 230 294

Figur 8.2 Fondtillgångar

I posten Övriga tillgångar ingår kassa och bankmedel, förutbetalda kostnader och upplupna intäkter med mera. I posten Skulder ingår, förutom derivatinstrument, övriga skulder samt förutbetalda intäkter och upplupna kostnader.

Not 13 Avgiftstillgång

Avgiftstillgång*

miljoner kronor

	2015	2016
Avgiftsinkomst	245 503	256 700
Omsättningstid	x 30,37530	x 30,13850
Avgiftstillgång	7 457 227	7 736 553

* Tid avser år.

Se not 5 och 6 samt bilaga B för de värden respektive formler som använts vid beräkningen av avgiftsinkomst och omsättningstid.

Not 14 Pensionsskuld

Pensionsskuld, 2016

miljoner kronor

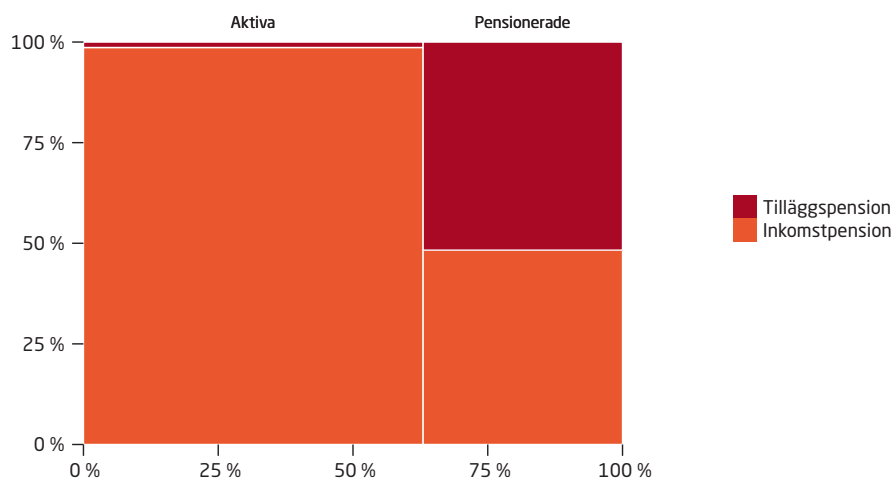
	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension	5 519 951	1 586 381	7 106 332
Tilläggs pension	75 726	1 698 444	1 774 170
Summa	5 595 677	3 284 825	8 880 502

Pensionsskuld, 2015

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension	5 274 769	1 374 772	6 649 541
Tilläggs pension	115 620	1 735 078	1 850 698
Summa	5 390 389	3 109 850	8 500 239

Figur 8.3 Pensionsskuld, 2016

Tabellen ovan visas för att underlätta jämförelser med tidigare år men används inte för resultat- och balansräkningen sedan redovisningsår 2015, detta på grund av nya beräkningsregler (SFS 2015:676 och 2015:795).

Pensionsskulden till pensionerade avseende tilläggs pension och inkomstpension beräknas på samma sätt. En årskullsskuld beräknas som produkten av årskullens pensionsutbetalningar i december månad faktorn 12 och årskullens ekonomiska medellivslängd. Den totala skulden till pensionerade är summan av årskullarnas pensionsskulder. Den ekonomiska medellivslängden uttrycks i form av ekonomiska delningstal. Inkomstpensionsskulden avseende aktiva är summan av alla försäkrades pensionsbehållningar den 31 december 2016 med tillägg för den skattade intjänade pensionsrätten för 2016. Hur pensionsskulden till aktiva och pensionerade och de ekonomiska delningstalen beräknas framgår i bilaga B, formel B.7.1–B.7.5.

Tilläggs pensionsskulden avseende aktiva kan inte bestämmas direkt utifrån uppgifter ur intjänanderegistret. För att kunna beräkna tilläggs pensionsskulden uppskattas varje individs (avseende födda 1938–1953) tilläggs pension det år de fyller 65 år. Det beräknade årsbeloppet multipliceras med det ekonomiska delningstal som gäller för 65-åringar det år redovisningen avser. Personer äldre än 65 år som vid beräkningstidpunkten ännu inte tagit ut hela sin pension antas göra det nästföljande år. Nuvärdet av den beräknade pensionsskulden erhålls genom att reducera skulden med individens antagna framtida avgiftsinbetalningar och diskontera med en antagen framtida ökning i inkomstindex. Vid beräkningen av framtida tilläggs pensionen antas inkomsterna öka med 2 procent per år. Tilläggs pensionsskulden till aktiva minskar successivt på grund av utfasningen och är i princip borta 2018.

Tabell A Förklaring av pensionskuldens förändring, inkomstpension aktiva *
miljoner kronor

	2015	2016
Pensionskuld inkomstpension aktiva 31 december år <i>t-1</i>	4 966 453	5 274 769
Varav justerad skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad år <i>t-1</i>	-221 002	-240 092
Pensionsbehållning 31 december år <i>t-1</i>	4 745 451	5 034 677
Uppkomna arvsvinster, yngre än 60 år ¹	-6 621	-6 767
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna ²	-367	-422
Ingående pensionsbehållning år <i>t</i>	4 738 463	5 027 488
Uppkomna arvsvinster, 60 år eller äldre	-5 375	-5 685
Taxeringsförändringar med mera som påverkat pensionsbehållningarna	-2 369	-3 163
Justerad fastställd pensionsrätt för inkomstpension intjänad år <i>t-1</i> ³	221 997	240 153
Fördelade arvsvinster, 60 år eller äldre	7 499	7 994
Fördelade arvsvinster, yngre än 60 år	6 642	6 881
Indexering	280 014	223 664
Avdrag för administrationskostnader	-1 430	-1 591
Uttagen pension	-212 986	-232 163
Återkallade pensioner	2 223	2 970
Pensionsbehållning 31 december år <i>t</i>	5 034 678	5 266 548
Skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad år <i>t</i>	240 092	253 403
Ej justerad skattad pensionsrätt för inkomstpension	244 265	256 098
Justeringsbelopp för skattad pensionsrätt för inkomstpension	-4 173	-2 695
Pensionskuld inkomstpension aktiva	5 274 769	5 519 951

* Siffrorna för 2015 visas endast som jämförelse.

1 Fördelas år *t-1*.

2 Överföringar till de Europeiska gemenskaperna (se not 2), justeringar för avlidna, spärrade ärenden med mera.

3 Se not 7.

Tabell B Förklaring av pensionsskuldens förändring, tilläggs-pension aktiva *
miljoner kronor

	2015	2016
Pensionsskuld tilläggs-pension aktiva 31 december år <i>t-1</i>	167 763	115 620
Effekt av skillnad mellan antagande avseende år <i>t</i> och skattningen <i>t</i> med mera	-1 775	639
Ingående tilläggs-pensionsskuld år <i>t</i>	165 998	116 259
Indexering	9 725	5 124
Skattat värde av intjänad ATP-poäng år <i>t</i>	535	272
Uttagen pension	-61 581	-46 108
Värdet av övriga inbetalda avgifter avseende ATP	579	260
Värdet av förändringen i medellivslängd	374	-81
Pensionsskuld tilläggs-pension aktiva	115 620	75 726

* Siffrorna för 2015 visas endast som jämförelse.

Tabell C Förklaring av pensionsskuldens förändring, tillägs- och inkomstpension pensionerade, 2016
miljoner kronor

	Inkomst- pension	Tillägs- pension	Summa
Pensionsskuld pensionerade 31 december <i>t-1</i>	1 374 772	1 735 078	3 109 850
Skuld tillkommande från aktiva ¹	229 193	46 108	275 301
Ändring i utbetalade belopp	13 272	2 519	15 791
Pensionsutbetalningar ²	-106 408	-175 971	-282 379
Indexering	77 409	96 096	173 505
Värdet av förändringen i medellivslängd	-1 857	-5 386	-7 243
Summa	1 586 381	1 698 444	3 284 825

¹ Inkomstpension: Netto av Uttagen pension och Återkallade pensioner, se tabell A. Tilläggs-pension: Se tabell B.

² Se not 2.

Skulden till pensionerade förändras med indexeringen, ökar med livslängden och minskar med de utbetalningar som görs under året. Pensionen kan ändras av orsaker som nytt intjänande, ändrat civilstånd (gäller tilläggs-pension), taxeringsändringar med mera. Sådana skuldförändringar redovisas som ändring i utbetalade belopp (beloppsändringar). Skulden till pensionerade ökar också med nybeviljade pensioner. Denna ökning av skulden motsvaras av en minskning av pensionsskulden till aktiva.

Tabell D Förklaring av pensionskuldens förändring inför beräkning av dämpat balanstal, 2016
miljoner kronor

		Indexering	Balansering	Summa
Pensionsbehållning	5 266 548	-188 538		5 078 010
Skuld avseende pensionerade	3 284 825		22 008	3 306 833
Justerad skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2016	253 403			253 403
Pensionsskuld tilläggspension aktiva	75 726			75 726
Summa				8 713 972

Skulden avseende aktiva i inkomstpensionen beräknas genom summan av alla pensionsbehållningar 31:a december 2016 dividerat med kvoten mellan 2017 års och 2016 års inkomstindex. Under balanseringsperioder justeras skulden avseende pensionerade med det dämpade balanstalet, för årets redovisning användes 2017 års dämpade balanstal.

Noter och kommentarer avseende premiepension

Not 15 Pensionsutbetalningar

Pensionsutbetalningar premiepension

miljoner kronor

	2015	2016
Pensionsutbetalningar	5 557	6 962
Fondförsäkring	4 864	6 112
Traditionell försäkring	693	850
Överföringar till de Europeiska gemenskaperna	2	1
Summa	5 559	6 963

Vid pensioneringen kan pensionsspararen låta sitt tillgodohavande ligga kvar i fondförsäkringen. Då är den årliga pensionen beroende av värdeutvecklingen i de fonder som spararen har valt. Pensionsspararen kan också välja att gå över till traditionell försäkring, antingen i samband med pensioneringen eller senare. I traditionell försäkring betalas pensionen ut med ett nominellt garanterat belopp varje månad. Om förvaltning av den traditionella försäkringen ger en högre avkastning än den garanterade får pensionspararna återbäring. Den betalas ut som ett tilläggsbelopp varje månad, vilket kan variera från år till år. Under år 2016 har 635 miljoner kronor betalats ut som tilläggsbelopp, vilket redovisas i not 23. År 2015 uppgick tilläggsbeloppet till 449 miljoner kronor.

Enligt lag (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna kan värdet av pensionsrättigheter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna överföras från AP-fonderna och premiepensionssystemet till Europeiska gemenskapernas tjänstepensionssystem. År 2016 överfördes 1 miljon kronor från premiepensionen.

Not 16 Avkastning på fonderat kapital

Avkastning på fonderat kapital, 2016

miljoner kronor

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	Summa 2016	Summa 2015
Avkastning				
Aktier och andelar	86 597	1 254	87 851	49 262
Direktavkastning	47	24	71	77
Realiserade och orealiserade kursvinster	86 551	1 230	87 781	49 185
Obligationer och andra räntebärande tillgångar, netto	677	1 047	1 724	-515
Direktavkastning (räntenetto)	687	-5	682	-8
Realiserade och orealiserade kursvinster	-10	1 051	1 041	-507
Valutakursresultat, netto	2 585		2 585	179
Summa Avkastning	89 859	2 301	92 160	48 926
Tilldelade förvaltningsavgifter	4 225	17	4 242	3 831
Förändring traditionell försäkring		2 556	2 556	801
Summa	94 084	4 874	98 958	53 558

Avkastningen inkluderar realiserat och orealiserat valutakursresultat efter avdragen fondförvaltningskostnad samt fördelade återförda fondförvaltningsavgifter. Den genomsnittliga fondförvaltar­kostnaden efter avdragna rabatter uppgår till 0,23 procent av genomsnittligt kapital.

Pensionsskulden förändrades med avkastningen i premiepensionsfonderna som summerar till 92 160 (48 926) miljoner kronor.

Not 17 Administrationskostnader

Administrationskostnader

miljoner kronor

	2015	2016
Driftskostnader	396	430
Finansiella poster, netto	-29	-18
Summa	367	412

Finansiella poster netto avser främst kostnader för lån, handelslagrets resultat och ränteintäkter (netto). Fondförvaltningskostnaderna tas direkt ur försäkringstillgångarna och ingår inte i premiepensionsverksamhetens driftskostnader. Totalt för år 2016 uppgick administrationskostnader till 412 miljoner kronor varav 9 miljoner kronor avser traditionell försäkring. Motsvarande belopp för administrationskostnader år 2015 var 405 miljoner kronor varav 9 miljoner kronor avser traditionell försäkring. En sammanställning av pensionssystemets brutto- respektive nettoredovisade kostnader finns i kapitlet Administrations- och kapitalförvaltningskostnader.

Not 18 Nya pensionsrätter

Nya pensionsrätter

miljoner kronor

	2015	2016
Preliminära avgiftsmedel inklusive ränta för premiepension intjänad 2014/2015	37 253	39 104
Justeringsbelopp, fastställda pensionsrätter	1 438	726
Fastställd pensionsrätt inklusive ränta för premiepension intjänad 2012/13 och 2013/14	36 716	37 979
Preliminära avgiftsmedel för premiepension intjänad 2012/13 och 2013/14	-35 278	-37 253
Ändrade pensionsrätter	9	25
Summa	38 700	39 855

I premiepensionsverksamheten motsvaras avgiftsinkomsten av nya pensionsrätter inklusive ränta för den period avgiftsmedlen förvaltas innan de placeras i de försäkrades fonder. Under året har ändrade pensionsrätter tillkommit från tidigare intjänandeår.

Not 19 Uppkomna och fördelade arvsvinster**Uppkomna och fördelade arvsvinster**

miljoner kronor

	2015	2016
Uppkomna arvsvinster	1 879	2 346
Fördelade arvsvinster	1 879	2 346

Uppkomna och fördelade arvsvinster motsvaras av dödsfallskapital. Arvsvinster fördelas en gång per år, en mindre del fördelas även löpande under året vid byte från fondförsäkring till traditionell försäkring. År 2016 fördelades som arvsvinst 2 346 miljoner kronor, vilket bestämdes av hur mycket kapital som frigjorts genom dödsfall under kalenderåret 2015. Motsvarande arvbelopp som fördelades 2015 uppgick till 1 879 miljoner kronor. I posten ingår minskningsmedel som avser den minskning av premiepensionsrätten som görs när premiepension överförs mellan makar. Under kalenderåret 2016 överförde totalt 10 018 personer ett sammanlagt belopp på 91 miljoner kronor mellan makar eller registrerade partners. (Motsvarande för 2015 var 9 509 personer och 83 miljoner kronor).

Not 20 Avdrag för administrationskostnader**Administrationskostnader**

miljoner kronor

	2015	2016
Avdrag för administrationskostnader	568	542

Beloppet 542 (568) miljoner kronor motsvarar de avgifter som Pensionsmyndigheten tog ut för att finansiera premiepensionsverksamhetens administrationskostnader 2016 (2015). Den genomsnittliga avgiften för år 2016 (2015) motsvarade 0,07 (0,07) procent av värdet på pensionspararnas konton med ett tak på 120 (120) kronor. Under uppbyggnadsskedet och fram till 2018 finansieras premiepensionsverksamheten genom en kombination av avgiftsuttag och räntekontokredit för rörelsekapitalbehov samt låneramar hos Riksgäldskontoret. Avgiftsuttaget baserades på den prognostiserade kostnadsnivån för år 2016.

Not 21 Försäkringstillgångar**Försäkringstillgångar, 2016**

miljoner kronor

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	Tillfällig förvaltning	Summa 2016	Summa 2015
Aktier och andelar	905 382	9 737		915 119	801 099
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	54 123	16 279	36 034	106 436	92 679
Pågående handel och uppkomna arvsvinster	2 798	13		2 811	2 598
Summa	962 303	26 029	36 034	1 024 366	896 376

Uppkomna arvsvinster som tillhör år 2016 (2015) uppgår totalt till 2 304 (2 249) miljoner kronor, varav fondförsäkring 2 151 (2 152) miljoner kronor och traditionell försäkring 153 (98) miljoner kronor, och fördelas till pensionsspararna år 2017 (fördelades 2016).

Tillfällig förvaltning av preliminära avgiftsmedel avser intjänandeåret 2016. Per den 31 december 2016 fanns totalt 5 792 249 pensionssparare, samtliga i Fondförsäkring och 1 411 200 pensionärer, varav 1 131 536 i Fondförsäkring och 279 664 i Traditionell försäkring.

Not 22 Övriga tillgångar**Övriga tillgångar**

miljoner kronor

	2015	2016
Pensionsmyndighetens administrativa fondandelslager (handelslager)	57	64
Övriga tillgångar	4 295	5 550
Summa	4 352	5 614

Pensionsmyndighetens administrativa fondandelslager används för att underlätta handeln med fondandelar genom att det minskar antalet handelstransaktioner med fondförvaltarna.

I övriga tillgångar ingår kassa och bank, pågående fondhandel, övriga fordringar samt upplupna ränteintäkter.

Not 23 Förändring i eget kapital**Förändring i eget kapital, 2016**

miljoner kronor

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	Summa 2016	Summa 2015
Eget kapital vid årets ingång:				
Konsolideringsfond	-530	7 001	6 471	5 917
Från konsolideringsfond utbetald återbäring		-635	-635	-449
Periodens resultat	130	2 556	2 686	1 003
Summa eget kapital	-399	8 921	8 522	6 471

Pensionsmyndigheten redovisar ett negativt eget kapital för fondförsäkringsverksamheten. Solvensreglerna i Försäkringsrörelselagen gäller inte för Pensionsmyndigheten, utan fram till och med år 2018 finansieras underskottet av krediter hos Riksgälden. År 2018 beräknas balans mellan tillgångar och skulder vara uppnådd. Traditionell försäkring redovisar ett positivt resultat som läggs i konsolideringsfonden i eget kapital. Medel i konsolideringsfonden fördelas till pensionärerna och utbetalas som återbäring i samband med pensionsutbetalningarna.

Not 24 Pensionsskuld**Pensionsskuld**

miljoner kronor

	2015	2016
Fondförsäkring	841 332	962 304
Traditionell försäkring	13 793	17 126
Skulder avseende preliminära avgiftsmedel	34 261	36 034
Summa	889 386	1 015 464

Pensionsskulden är en skuld till pensionssparare och pensionärer. Pensionsskuld, fondförsäkring är i huvudsak knuten till fondandelar och påverkas av hur marknadsvärdet i valda fonder utvecklas. Innehavet i fonderna värderas till bokslutsdagens kurs och motsvaras av tillgångsvärdet som återfinns i not 21.

Pensionsskuld, traditionell försäkring bestäms för varje försäkring som kapitalvärdet av återstående garanterade utbetalningar. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, livslängder och driftskostnader, tillgångsvärdet återfinns i not 21.

Information om hur de ekonomiska delningstalen för fondförsäkring och traditionell försäkring beräknas finns i bilaga A Beräkningsfaktorer.

Skulder avseende preliminära avgiftsmedel motsvaras av tillgångarna som finns placerade i den tillfälliga förvaltningen, tillgångsvärdet återfinns i not 21.

Tabell A Utgående pensionsskuld, 2016
miljoner kronor

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	Skulder avseende preliminära avgiftsmedel
Premiepensionskapital 31 december 2016	962 304	17 126	36 034
Pensionsskuld 31 dec 2015	841 334	13 793	34 261
Värdeförändring	89 873	2 301	254
Fastställd pensionsrätt för premiepension intjänad 2015	37 643	336	-37 421
Preliminära avgiftsmedel för premiepension intjänad 2016			39 104
Tilldelade förvaltningsavgifter med mera	4 225	17	
Uppkomna arvsvinster	2 193	153	
Reglering av preliminära avgiftsmedel tidigare år			-165
Ändrade pensionsrätter för premiepension	-23	0	
Skuldminskning på grund av uttagen pension 2016	-6 111	-850	
Byte till traditionell försäkring från fondförsäkring	-4 095	4 095	
Fördelade arvsvinster ¹	-2 193	-153	
Avdrag för administrationskostnader	-542		
Förändring av pensionsskuld		-2 556	
Övrigt		-10	
Justering som påverkat premiepensionskapitalet			
Summa	962 304	17 126	36 034

1. Arvsvinster, kapital som frigjorts under 2015, fördelas 2016.

Pensionskulden förändras med nyintjänande pensionsrätter, preliminära avgiftsmedel, ändrad omfattning av pensionsuttag, ändrade pensionsrätter på grund av taxeringsändringar, värdeförändring på tillgångarna, administrationskostnader, pensionsutbetalningar och uppskattning av den framtida dödligheten bland de försäkrade.

Not 25 Övriga skulder

Övriga skulder

miljoner kronor

	2015	2016
Övriga skulder	4 847	5 990
Pensionsmyndighetens gemensamma tillgångar, skulder och resultat netto	24	4
Summa	4 871	5 994

I övriga skulder ingår bland annat pågående fondhandel, lån hos Riksgäldskontoret, upplupna förvaltningsavgifter, samt upplupna räntekostnader.

Premiepensionens andel av Pensionsmyndighetens gemensamma tillgångar, skulder och resultat netto är en förenkling genom att ett nettobelopp redovisas och ingår för att balansräkningen ska balansera.

Bilaga A Beräkningsfaktorer

Enligt 58 kap. 10 § socialförsäkringsbalken (2010:110) (SFB) ska inkomstindex beräknas för varje år. Pensionsmyndigheten ska enligt regeringsbeslut beräkna och ta fram förslag till inkomstindex som regeringen sedan fastställer. Enligt förordningen (1998:1340) om inkomstgrundad ålderspension ska Pensionsmyndigheten årligen beräkna och fastställa arvsvinstfaktorer, förvaltningskostnadsfaktor samt delningstal.

Enligt 64 kap. 3 § SFB ska premiepensionsverksamheten bedrivas enligt försäkringsmässiga principer. Det är Pensionsmyndighetens tolkning av försäkringsmässiga principer som styr beräkningen av återbäringsränta, arvsvinst och delningstal för premiepensionen. Vidare ska Pensionsmyndigheten beräkna den avgift som finansierar premiepensionsverksamheten.

Inkomstindex

Förändringen i inkomstindex visar genomsnittsinkomstens utveckling. Med inkomst avses här pensionsgrundande inkomster utan takbegränsning, men efter avdrag för allmän pensionsavgift.

$$I_t = I_{t-1} \cdot \frac{u_{t-1}}{u_{t-2}} \quad (\text{A.1.1})$$

$$u_t = \frac{Y_t}{N_t} \quad (\text{A.1.2})$$

t	kalenderår
I_t	inkomstindex år t
Y_t	summa pensionsgrundande inkomster år t utan takbegränsning för personer 16–64 år, efter avdrag för allmän pensionsavgift
N_t	antal personer 16–64 år som har pensionsgrundande inkomst år t

Från och med år 2017 beräknas inkomstindex enligt nya regler (SFS 2015:676). Inkomstindex för år t ska mäta förändringen i genomsnittsinkomst mellan åren $t - 2$ och $t - 1$. Pensionsgrundande inkomster är kända först efter taxeringen, det vill säga i december året efter inkomståret. Det innebär att de två senaste årens inkomst baseras på skattningar. För år 2018 beräknas inkomstindex på ett speciellt sätt, $I_{t+1} = I_{t-1} \cdot u_t/u_{t-2}$. Inkomstindex korrigeras därigenom med utfallet för året $t - 2$.

Balansindex

När balanseringen är aktiverad används balansindex i stället för inkomstindex.

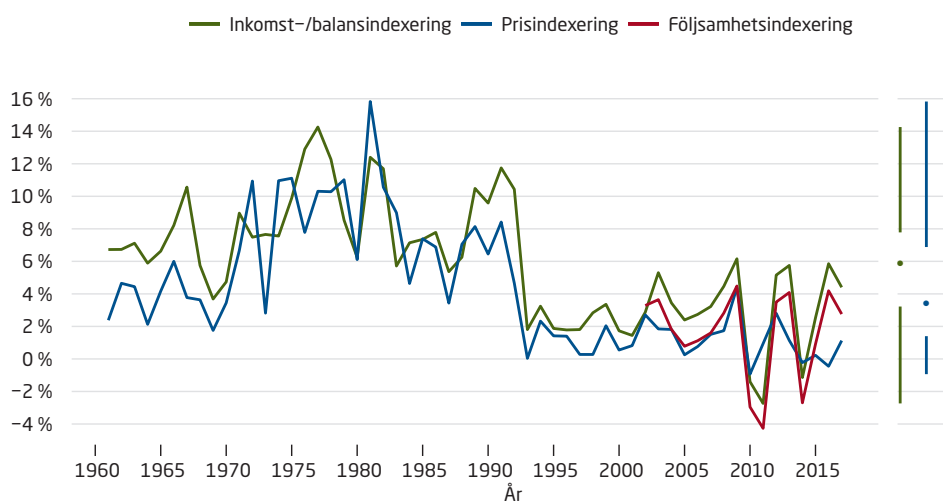
$$B_t = I_t \cdot BT_t^* \quad (\text{A.2.1})$$

$$B_{t+1} = B_t \cdot \left(\frac{I_{t+1}}{I_t} \right) \cdot BT_{t+1}^* = I_{t+1} \cdot BT_t^* \cdot BT_{t+1}^* \quad (\text{A.2.2})$$

B_t	balansindex år t
I_t	inkomstindex år t
BT_t^*	dämpat balanstal år t ¹

Årsskiftet $(t - 1) \rightarrow t$ sker indexeringen genom att pensionerna multipliceras med kvoten mellan balansindex år t och inkomstindex år $t - 1$ dividerat med 1,016 och pensionsbehållningar med kvoten mellan balansindex år t och inkomstindex år $t - 1$. Årsskiftet $t \rightarrow (t + 1)$ sker indexeringen på motsvarande sätt med kvoten mellan balansindex år $t + 1$ och balansindex år t . Indexeringen med balansindex upphör när balansindex når inkomstindexets nivå.

Figur A.1 Indexering

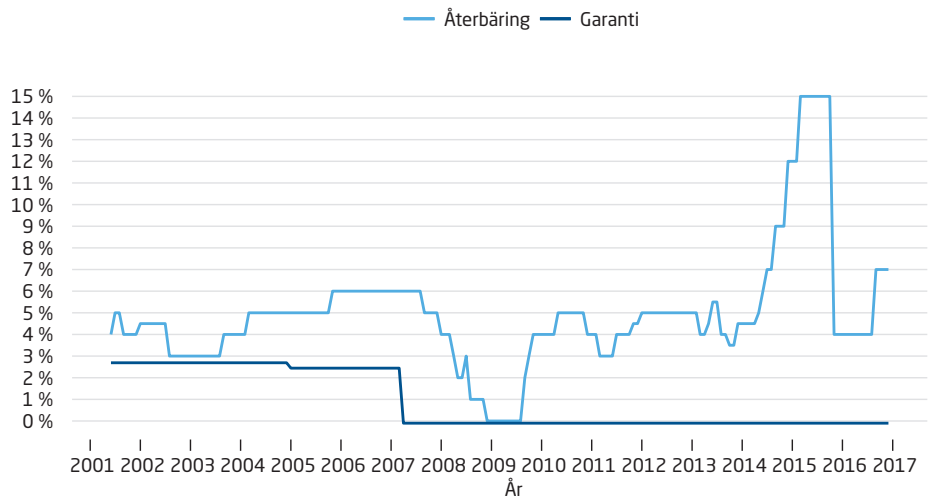
Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet.

Återbäringsränta

Inom premiepensionen räknas belopp att utbetala om varje år utifrån värdet på premiepensionskontot. För de med fondförsäkring förräntas pengarna på kontot med fondavkastningen och för de med traditionell försäkring förräntas kontovärdet med återbäringsräntan. Det garanterade beloppet i traditionell försäkring räknas bara om då nya pengar kommer in. Livförsäkringsavsättningarna räknas utifrån förväntade framtida utbetalningar av garanterade belopp och påverkas därför inte av återbäringsräntan.

¹För balansindex 2016 och tidigare användes balanstalet (SFS:2015:676).

Figur A.2 Återbäringsränta och garanti

Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet.

Arvsvinstfaktorer för inkomstpension

Avlidna personers pensionsbehållningar tillgodoräknas de kvarlevande i samma åldersgrupp i form av arvsvinster. För förvärvsaktiva sker det genom att de kvarlevandes pensionsbehållningar vid en årlig omräkning multipliceras med en arvsvinstfaktor för inkomstpension.

$$AF_{i,t} = \begin{cases} 1 + \frac{\sum_{j=2}^{17} PBd_{j-1,t-1}}{\sum_{j=2}^{17} PB_{j-1,t-1}}, & i = 2, 3, \dots, 17 \\ 1 + \frac{PBd_{i-1,t-1}}{PB_{i-1,t-1}}, & i = 18, 19, \dots, 60 \\ \frac{L_{i-1,t} + L_{i,t}}{L_{i,t} + L_{i+1,t}}, & i = 60, 61, \dots \end{cases} \quad (\text{A.4.1})$$

i ålder vid utgången av år t

$AF_{i,t}$ arvsvinstfaktor år t för åldersgruppen i

$PBd_{i,t}$ summan av pensionsbehållningarna för avlidna år t i åldersgruppen i

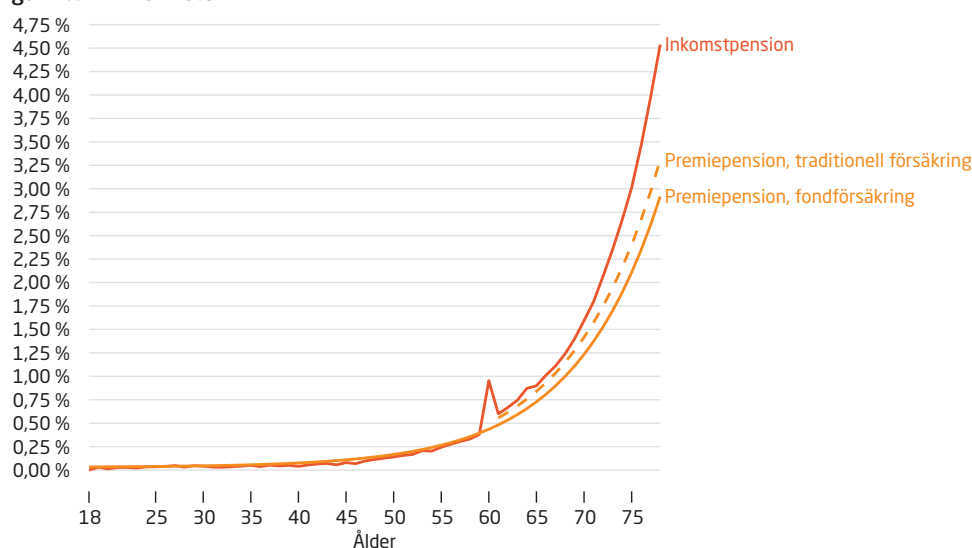
$PB_{i,t}$ summan av pensionsbehållningarna för kvarlevande år t i åldersgruppen i

$L_{i,t}$ antal kvarlevande personer år t i åldersgruppen i av 100 000 födda enligt SCB:s livslängdsstatistik för den femårsperiod som närmast har föregått det år då den försäkrade uppnådde 60 års ålder för $i = 60$ –64 respektive 64 års ålder för $i = 65$ år eller äldre

Arvsvinstfaktorer för personer 60 år eller yngre beräknas som summan av pensionsbehållningar för avlidna dividerat med summan av pensionsbehållningar för kvarlevande i samma åldersgrupp. För gruppen 2–17-åringar beräknas en gemensam arvsvinstfaktor. På grund av viss fördröjning i informationen om vilka personer som avlidit under året görs arvsvinstfördelningen till personer 60 år eller yngre med ett års eftersläpning. För äldre personer beräknas arvsvinstfaktorerna utifrån livslängdsstatistik från SCB.

Arvsvinster som uppkommer efter pensioneringen inkluderas underförstått i delningstalet genom omfördelningen från dem som lever kortare än genomsnittet till dem som lever längre. För att arvsvinsttilldelningen ska ske efter samma princip för både förvärvsaktiva och pensionerade inom samma födelseår byts fördelningsmetoden från och med 60 års ålder. Genom att metodväxlingen sker när individen fyller 60 år undviks eftersläpningen i fördelningen av arvsvinster avseende året före pensionsuttaget för personer som tar ut pension från 61 år. Under det år en försäkrad fyller 60 år får hon eller han dubbla arvsvinster med anledning av de olika tillvägagångssätten.

Figur A.3 Arvsvinster

Arvsvinstfaktorer för inkomstpensionen för 60-åringar visas i diagrammet som de båda arvsvinstfaktorerna multiplicerade med varandra. Vid faktisk arvsvinstfördelning används dock de två faktorerna på olika underlag.

Arvsvinsternas påverkan på pensionskulden är begränsad eftersom innebörden är en omfördelning av avlidnas pensionsbehållningar till de kvarlevande. En effekt på inkomstpensionskulden till aktiva uppstår dock på grund av skillnaden mellan uppkomna och fördelade arvsvinster, som redovisas i not 10. För gruppen avlidna före det 60:e levnadsåret förklaras skillnaden av taxeringsändringar mellan det att arvsvinstfaktorerna beräknades och tillfället då fördelningen sker samt sent inkomna uppgifter om avlidna. För gruppen avlidna under det 60:e levnadsåret eller senare är orsaken skillnader i uppskattad och faktisk dödlighet samt att dödligheten kan variera beroende på den försäkrades inkomstnivå, det vill säga effekten av att låginkomsttagare inom respektive kön i genomsnitt har en kortare livslängd än höginkomsttagare.

Arvsvinstfaktorer för premiepension

I premiepensionssystemet beräknas arvsvinster som en procentsats på det premiepensionskapital de kvarlevande har. Procentsatsen motsvarar den ettåriga dödsrisken, det vill säga sannolikheten att avlida inom ett år. Arvsvinsterna delas ut en gång om året både för förvärvsaktiva och för pensionärer. I delningstalet ingår precis som i inkomstpensionen framtida förväntade arvsvinster. Om den försäkrade väljer efterlevandeskydd blir arvsvinsten betydligt lägre eftersom den då baseras på sannolikheten att den sist kvarlevande av först- och medförsäkrad avlider inom ett år.

Dödsrisken år t beräknas med hjälp av Makehams formel (se avsnitt Delningstal för premiepensionen). Värdena på a , b och c i formeln bestäms av kapitalet från pensionssparare som avlidit år $t - 1$ i förhållande till kvarlevande pensionssparares kapital samma år, räknat per åldersklass. Pensionskapitalet som används för att bestämma arvsvinsten år t motsvarar snittbehållningen på premiepensionskontot den sista i varje månad år $t - 1$. Arvsvinstbeloppen justeras med en faktor (som är nära 1) för att det totala belopp som fördelas år t så exakt som möjligt ska motsvara kapitalet från pensionssparare som avlidit år $t - 1$.

Arvsvinsterna för premiepensionens fondförsäkring påverkar inte pensionsskulden över tiden eftersom dödsfallskapital balanseras av tilldelad arvsvinst.

Värden vid bestämning av arvsvinst för 2015, tilldelad under år 2016

	a	b	c	faktor
Fondförsäkring	0,00030	0,0000059	0,1083	0,9826
Traditionell försäkring	0,00020	0,0000079	0,1059	1,0037

Förvaltningskostnadsfaktor för inkomstpension

Kostnaden för förvaltningen av inkomstpensionssystemet minskar de förvärvsaktivas pensionsbehållningar. Avdraget görs genom att pensionsbehållningarna multipliceras med en förvaltningskostnadsfaktor vid en årlig omräkning.

$$FF_t = 1 - \left(\frac{B_t \cdot A_t + J_{t-1}}{PB_{t-1}} \right) \quad (\text{A.6.1})$$

FF_t	förvaltningskostnadsfaktor år t
B_t	budgeterade administrationskostnader år t
A_t	andel som belastar pensionsbehållningarna år t
J_t	justeringsbelopp, uppgår till skillnaden mellan det belopp som skulle ha dragits av från pensionsbehållningarna år t , baserat på kostnadsutfall år t och justeringsbeloppet år $t - 1$ samt det faktiska avdrag som gjordes från pensionsbehållningarna år t
PB_t	summan av pensionsbehållningar år t

Förvaltningskostnadsfaktorn beräknas utifrån en viss andel, A , av de budgeterade kostnaderna för år t . Fram till år 2021 är andelen som belastar pensionsbehållningarna mindre än 100 procent (se not 11). Därtill sker en justering avseende administrationskostnaden år $t - 1$. Justeringsbeloppet uppgår till skillnaden mellan det belopp som skulle ha dragits av från pensionsbehållningarna, baserat på kostnadsutfall och justeringsbeloppet året före samt det faktiska avdrag som gjordes från pensionsbehållningarna samma år.

Förvaltningskostnadsfaktorn påverkar inkomstpensionsskulden till aktiva genom avdraget från pensionsbehållningarna (se not 14 tabell A). Skillnaden mellan de totala administrationskostnaderna (se not 4) och avdraget på pensionsbehållningarna innebär en påfrestning på balanstalet.

Administrationsavgift för premiepension

I premiepensionen dras en avgift från pensionsspararnas premiepensionskonton en gång per år. Avgiften ska täcka premiepensionens totala driftskostnader inklusive räntor och andra finansiella kostnader.

Förvaltningskostnaden påverkar kapitalet i premiepensionssystemet och samtidigt, genom avdraget på pensionsbehållningarna, även premiepensionsskulden med samma belopp (se not 17 och not 20) för fondförsäkring. För traditionell försäkring påverkas livförsäkringsavsättningen av antaganden om framtida förväntade driftskostnader.

Delningstal för inkomstpension

Delningstalen för inkomstpension används för omräkningen av pensionsbehållningen till årsutbetalning och är ett mått på den beräknade återstående medellivslängden vid pensioneringstillfället med beaktande av den ränta om 1,6 procent (förskottsränta) som tillgodoräknas pensionen i förväg.

$$D_i = \frac{1}{12L_i} \sum_{k=i}^r \sum_{X=0}^{11} \left(L_k + (L_{k+1} - L_k) \frac{X}{12} \right) (1,016)^{-(k-i)} (1,016)^{\frac{-X}{12}}, \quad i = 61, 62, \dots, r \quad (\text{A.8.1})$$

D_i	delningstal för åldersgrupp i
$k - i$	antal år som pensionär ($k = i, i + 1, i + 2, \text{etc.}$)
X	månader (0, 1, ..., 11)
L_i	antal kvarlevande personer i åldersgrupp i av 100 000 födda enligt SCB:s livslängdsstatistik. Statistiken avser den femårsperiod som närmast föregick det år den försäkrade uppnådde 60 års ålder vid pensionsuttag före 65-årsåret respektive 64 års ålder vid senare pensionsuttag

För personer som tagit ut sin ålderspension före 65-årsåret sker en omräkning av utbetalt belopp vid årsskiftet det år de fyller 65 med anledning av omräknade delningstal. Omräkningen sker på grund av byte av statistikunderlag till den senaste livslängdsstatistik som är tillgänglig vid individens 65:e år. Den kontinuerliga ökningen av medellivslängden leder till att de omräknade delningstalen hittills blivit högre än de tidigare, vilket i sin tur innebär en sänkning av framtida månadsbelopp. Det resulterar i en marginell sänkning av inkomstpensionsskulden till pensionärer och är en delmängd av posten Ändring av utbetalade belopp i not 14 tabell C.

Efter 65 års ålder sker inte någon ytterligare omräkning av delningstalen. Den ökning av systemets pensionsskuld som de fasta delningstalen ger upphov till när medellivslängden ökar innebär en påfrestning på balanstalet.

Ett uttag av ålderspension innebär en överföring av pensionsskulden från aktiva till pensionerade. Själva omräkningen av pensionsbehållningen till årsutbetalning resulterar i en marginell förändring av pensionsskulden. Förändringen uppstår på grund av skillnaden mellan delningstalen och vad vi här kallar de ekonomiska delningstalen. För beskrivning av ekonomiska delningstal, se bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet, Pensionsskulden. De ekonomiska delningstalen används för att beräkna pensionsskulden till pensionerade.

Delningstal fastställs för varje ålder utan övre åldersgräns.

Fastställda delningstal för inkomstpension *

	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
1938	17,87	17,29	16,71	16,13	15,56	14,99	14,42	13,84	13,27	12,71
1939	17,94	17,36	16,78	16,19	15,62	15,04	14,47	13,89	13,32	12,76
1940	18,02	17,44	16,86	16,27	15,69	15,11	14,54	13,96	13,39	12,82
1941	18,14	17,56	16,98	16,39	15,81	15,23	14,65	14,08	13,50	12,94
1942	18,23	17,65	17,06	16,48	15,89	15,31	14,74	14,16	13,59	13,02
1943	18,33	17,75	17,16	16,58	15,99	15,41	14,84	14,26	13,68	13,11
1944	18,44	17,86	17,28	16,70	16,11	15,54	14,96	14,38	13,80	13,23
1945	18,55	17,96	17,38	16,80	16,22	15,64	15,07	14,48	13,91	13,33
1946	18,64	18,05	17,47	16,89	16,31	15,73	15,16	14,57	13,99	13,41
1947	18,73	18,15	17,56	16,98	16,40	15,83	15,24	14,66	14,07	13,49
1948	18,83	18,24	17,66	17,07	16,49	15,91	15,33	14,74	14,16	13,58
1949	18,89	18,31	17,72	17,13	16,55	15,97	15,38	14,79	14,21	13,63
1950	18,98	18,39	17,80	17,21	16,63	16,05	15,46	14,87	14,28	13,70
1951	19,06	18,48	17,89	17,30	16,71	16,13	15,54	14,95	14,37	13,78
1952	19,14	18,55	17,96	17,37	16,78	16,20	15,61	15,02	14,43	13,85

* Delningstal fastställs årligen upp till 80 år, men i tabellen redovisas endast upp till 70 år.

Delningstal för premiepension

För att beräkna den årliga premiepensionen divideras värdet på premiepensionskontot med ett delningstal för premiepension. Till skillnad från inkomstpensionen bygger premiepensionens delningstal på prognostiserade framtida livslängder.

$$D_x = \int_0^{\infty} e^{-\delta t} \frac{l(x+t)}{l(x)} dt \quad (\text{A.9.1})$$

$$\delta = \ln(1+r) - e \quad (\text{A.9.2})$$

$$l(x) = e^{-\int_0^x (1-s)\mu(t) dt} \quad (\text{A.9.3})$$

$$\mu(x) = \begin{cases} a + be^{cx} & \text{då } x \leq 100 \\ \mu(100) + (x-100) \cdot 0.01 & \text{då } x > 100 \end{cases} \quad (\text{A.9.4})$$

D_x	delningstal
x	exakt ålder vid beräkningstidpunkten
r	räntefot
e	ränteintensiteten för driftskostnaderna
s	dödlighetsbelastning

Delningstalen beräknas i kontinuerlig tid och med exakt ålder vid beräkningen men överensstämmer i princip med formeln för delningstalet för inkomstpensionen.² Överlevnadsfunktionen, $l(x)$, kan sägas motsvara de tal L som används vid beräkning av inkomstpensionen. Dödlighetsfunktionen, $\mu(x)$, är den så kallade Makehams formel som används för att beräkna den ettåriga dödsrisken.

²Formeln avser utan efterlevandeskydd.

Värdena på a, b och c motsvarar SCB:s prognos för återstående livslängder åren 2015–2110 för individer födda 1938, 1945 eller 1955.

Så kallad kohortdödlighet används, vilket innebär att årskull 1938 används för individer födda på 1930-talet eller tidigare, årskull 1945 används för individer födda på 1940-talet och årskull 1955 används för individer födda på 1950-talet eller senare. För $x > 100$ ansluter $\mu(x)$ till en rät linje med lutning 0,01. Under 2016 infördes en belastning s på dödlighetsintensiteten efter en analys av hur premiepensionens dödlighet skiljde sig från SCB:s.

Aktuella värden för belopp att utbetala i fond och trad

Kohort	a	b	c	s
1930-tal	0,00005	0,00000198	0,1239	0,1
1940-tal	0,00460	0,00000053	0,1373	0,1
1950-tal	0,00470	0,00000019	0,1476	0,1

Vid beräkning av det garanterade beloppet i den traditionella försäkringen används SCB:s alternativ med låg dödlighet sänkt med ytterligare 10 procent. Vid beräkning av pensionsbelopp som betalas ut används SCB:s huvudalternativ för dödlighet med ovannämnda sänkning på 10 procent.

Den tillgodoräknade ränteintensiteten δ baseras på räntefoten 3,0 procent och 1,75 procent före kostnadsavdrag vid beräkning av utbetalt belopp för fondförsäkring respektive traditionell försäkring. Det motsvarar $\delta = 0,028559$ för fondförsäkring och $\delta = 0,016349$ för traditionell försäkring. Räntefoten vid beräkning av det garanterade beloppet i traditionell försäkring är 0,0 procent.

Vid värdering av livförsäkringsavsättningarna används från och med 2013-12-31 en diskonterskurva baserad på interpolering av swappar med ett riskavdrag på 35 punkter samt en avslutande del som konvergerar mot en given forward rate på 4,2 procent. På ovan nämnda räntor görs ett kostnadsavdrag motsvarande 0,1 procent.

För traditionell försäkring är pensionsskulden lika med den försäkringstekniska avsättningen, FTA. Den räknas ut genom att varje garanterat belopp multipliceras med ett delningstal. Delningstalet räknas ut på samma sätt som vid bestämning av pensionsbelopp men med andra antaganden, se formler ovan. Vid beräkning av FTA används dock olika dödlighetsantaganden för kvinnor och män samt ovan nämnda räntekurva. En sänkning av dödlighets- eller ränteantagandet ökar FTA. För premiepension i form av fondförsäkring är pensionsskulden per definition lika med värdet av tillgångarna som i sin tur motsvarar det samlade värdet av alla fondandelar. För fondförsäkring ger därför en ändring av delningstalen ingen effekt på pensionsskulden.

Delningstal fastställs för varje ålder utan övre åldersgräns. För årligt belopp är de beräknade med räntefoten 3,0 procent för fondförsäkring och 1,75 procent för traditionell försäkring.

Delningstal för årligt belopp, fondförsäkring

	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
Utan efterlevandeskydd	17,88	17,48	17,08	16,67	16,24	15,81	15,37	14,93	13,93	13,47
Med efterlevandeskydd										
Medförsäkrad 55 år	21,78	21,66	21,54	21,43	21,33	21,23	21,13	20,97	20,90	20,82
Medförsäkrad 60 år	20,72	20,54	20,37	20,21	20,06	19,91	19,78	19,54	19,43	19,33
Medförsäkrad 65 år	19,81	19,58	19,34	19,12	18,90	18,70	18,50	18,14	17,98	17,82
Medförsäkrad 70 år	19,02	18,72	18,42	18,12	17,82	17,53	17,25	16,70	16,45	16,21

Delningstal för årligt belopp, traditionell försäkring

	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
Utan efterlevandeskydd	20,91	20,37	19,82	19,26	18,69	18,12	17,54	16,29	15,71	15,13
Med efterlevandeskydd										
Medförsäkrad 55 år	26,30	26,12	25,95	25,80	25,65	25,51	25,38	25,17	25,06	24,97
Medförsäkrad 60 år	24,69	24,44	24,19	23,96	23,75	23,55	23,36	23,04	22,89	22,75
Medförsäkrad 65 år	23,39	23,05	22,72	22,40	22,10	21,81	21,53	21,06	20,83	20,63
Medförsäkrad 70 år	22,31	21,88	21,45	21,04	20,63	20,23	19,84	19,12	18,79	18,47

Delningstal för garanterat årligt belopp (traditionell försäkring)

	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
Utan efterlevandeskydd	27,64	26,82	25,99	25,17	24,34	23,51	22,69	20,25	19,46	18,68
Med efterlevandeskydd										
Medförsäkrad 55 år	36,66	36,34	36,04	35,76	35,50	35,26	35,03	34,53	34,36	34,20
Medförsäkrad 60 år	33,86	33,42	33,02	32,63	32,27	31,94	31,63	30,95	30,72	30,51
Medförsäkrad 65 år	31,69	31,12	30,58	30,07	29,58	29,13	28,70	27,73	27,41	27,11
Medförsäkrad 70 år	29,80	29,10	28,42	27,75	27,11	26,48	25,88	24,41	23,92	23,45

Värdetförändring, premiepension

I kapitel 6 Pensionssystemets värdetförändringar används två olika mått för att beräkna värdetförändring inom premiepensionssystemet. Dessa mått är tidsviktad avkastning och kapitalviktad avkastning. Nedan beskrivs dessa mått kortfattat.

Kapitalviktad avkastning

Den kapitalviktade avkastningen tar hänsyn till kapitalflödet på kontot genom att väga samman avkastningen med det kapital som finns på kontot under motsvarande period. Det innebär att avkastningen under perioder där det förvaltade kapitalet varit stort väger tyngre i beräkningen än avkastningen under perioder då kapitalet varit litet. De kassaflöden som i huvudsak ingår i beräkningen är inbetalade pensionsrätter och pensionsutbetalningar. Räntan på de preliminära pensionsrätterna, avkastningen på fonderna i portföljen, administrationsavgiften till Pensionsmyndigheten, förvaltningsavgiften till fondbolagen, rabatten på förvaltningsavgiften och arvsvinster räknas inte som kassaflöden utan påverkar direkt avkastningen.

När den kapitalviktade avkastningen beräknas söks den så kallade internräntan. Internräntan är den diskonteringsränta som resulterar i att nuvärdet av alla kassaflöden, inklusive portföljens utgående värde med omvänt tecken, blir lika med noll.

Kapitalviktad avkastning (kallas även internränta eller IRR Internal Rate of Return) beräknas genom att lösa ekvationen

$$\sum_{t=0}^T \frac{C_t}{(1+r)^{\frac{t}{365}}} = 0 \quad (\text{A.10.1})$$

- r internräntan under perioden uttryckt i årstakt
 t antalet dagar sedan starttidpunkten
 T sluttidpunkten

C_t transaktion (kassaflöde) vid tidpunkten t
 C_T slutvärdet, det vill säga kontovärdet per dagen värderingen görs

Ekvationen kräver att slutvärdet är negativt så ett värde av X kr ger en transaktion på $-X$ kr. C_T är alltså alltid ≤ 0 .

För att beräkna internräntan krävs alltså kännedom om utgående portföljvärde (marknadsvärde), alla kassaflöden till och från portföljen, samt tidpunkten för dessa kassaflöden. Internräntan kan sägas ta fram den ”bankkontoränta” som, givet insättningar och uttag, resulterat i aktuellt slutvärde.

Ovanstående formel för internräntan är den som normalt används i finansiella sammanhang. Den kan även skrivas på följande sätt, som stämmer med hur förräntningen på ett bankkonto sker i verkligheten:

$$\sum_{t=0}^{T-1} C_t \cdot (1+r)^{\frac{T-t}{365}} = C_T \quad (\text{A.10.2})$$

Här förräntas varje insättning C_t från insättningstidpunkten t till slutdatum T . C_T är större än eller lika med noll och är behållningen vid beräkningstillfället.

Tidsviktad avkastning

Tidsviktad avkastning rensar bort effekterna av in- och utflöden av kapital, det vill säga om det har kommit in nya pensionsrätter eller om det har betalats ut pensioner så inverkar det inte på den framräknade avkastningen. Den tidsviktade avkastningen mäter alltså avkastningen för en insatt krona under en viss tidsperiod. När tidsviktad avkastning beräknas för en period vägs avkastningen för delperioderna samman med lika vikter. En delperiod utgörs av tiden mellan två kassaflöden. Ekvationen nedan beskriver den tidsvägda avkastningen.

$$R_t = \left(\prod_{t=0}^T \frac{MV_{t+1}}{MV_t + C_t} \right) - 1 \quad (\text{A.10.3})$$

R_t avkastningen under perioden
 t antalet dagar sedan starttidpunkten
 T sluttidpunkten
 MV_t marknadsvärdet vid tidpunkten t
 C_t transaktion (kassaflöde) vid tidpunkten t

Tidsviktad avkastning kan användas för rättvisande jämförelser av avkastningen mellan fonder där fondförvaltare inte kan avsätta mer kapital vid goda avkastningsförhållanden eller omvänt. Måttet kan även användas för att jämföra med relevanta marknadsindex eller med andra förvaltares avkastning. I premiepensionssystemet kan inte pensionsspararen fritt bestämma in- eller utflödet av kapital till premiepensionskontot. Däremot avgör spararen om och när de placerade pensionsmedlen ska föras över till en annan fond. Fondbolagen har inget inflytande över kapitalflödet i fonden.

Värdeutvecklingsmått för systemet

Hur går det för fonderna?
 – Tidsviktad avkastning (premiepensionsindex)
 Hur går det för spararna?
 – Kapitalviktad avkastning

Värdeutvecklingsmått för spararna

Hur går det för *mina* fonder?

- Tidsviktad avkastning per fond
- Tidsviktad avkastning för fondportföljen

Hur går det för *mitt* konto/*min* pension?

- Kapitalviktad avkastning
-

Bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet

Nya regler trädde ikraft 2016-01-01, förändringarna påverkade skuld- samt tillgångsberäkningarna och de nya bestämmelserna i 58 kap. socialförsäkringsbalken (2010:110) tillämpades första gången vid beräkning av balanstal och dämpat balanstal för år 2017. För mer detaljer kring övergången se Orange rapport 2015.

Utdrag ur förordningen (2002:780) om beräkning av balanstal¹

Enligt 58 kap. 14 § socialförsäkringsbalken (2010:110) ska balanstal årligen beräknas. Pensionsmyndigheten ska enligt förordning (2002:780) beräkna balanstalet som regeringen sedan fastställer. Balanstalet beräknas enligt följande:

Balanstalet, BT

$$BT_t = \frac{AT_{t-2} + BF_{t-2}}{S_{t-2}} \quad (\text{B.1.1})$$

$$AT_t = A_t \cdot OT_{t-1} \quad (\text{B.1.2})$$

t	kalenderår om variabeln avser flöden, utgången av av kalenderåret om variabeln avser stockar
AT_t	avgiftstillgång år t
BF_t	buffertfond, det samlade marknadsvärdet av tillgångarna hos Första-Fjärde och Sjätte AP-fonden år t . Med marknadsvärde avses det värde som, enligt 6 kap. 3 § lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder och 4 kap. 2 § lagen (2000:193) om Sjätte AP-fonden, ska upptas i fondernas årsredovisningar
S_t	pensionsskulden år t
A_t	avgiftsinkomst till fördelningssystemet år t
OT_t	omsättningstid år t

Dämpade balanstalet, BT^*

Det dämpade balanstalet för ett år utgörs av summan av talet 1 och det tal som motsvarar en tredjedel av differensen mellan balanstalet som har fastställts för samma år och talet 1. Det dämpade balanstalet ska avrundas till fyra decimaler.

$$BT^* = \frac{BT - 1}{3} + 1 \quad (\text{B.2.1})$$

¹Vissa redigeringar har gjorts för att förenkla framställningen.

Omsättningstiden, OT

$$OT_t = U\check{A}_t - I\check{A}_t \quad (\text{B.3.1})$$

Intjänandeåldern, $I\check{A}$

$$I\check{A}_t = \frac{\sum_{i=16}^{R_{intj,t}} \overline{PR}_{i,t} \cdot L_{i,t} \cdot (i + 0,5)}{\sum_{i=16}^{R_{intj,t}} \overline{PR}_{i,t} \cdot L_{i,t}} \quad (\text{B.4.1})$$

$$\overline{PR}_{i,t} = \frac{\frac{PR_{i,t}}{N_{i,t}} + \frac{PR_{i+1,t}}{N_{i+1,t}}}{2}, \quad i = 16, 17, \dots, R_{intj,t} - 1 \quad (\text{B.4.2})$$

$$\overline{PR}_{R_{intj,t}} = \frac{PR_{R_{intj,t}}}{N_{R_{intj,t}}} \quad (\text{B.4.3})$$

$$L_{i,t} = L_{i-1,t} \cdot h_{i,t}, \quad i = 17, 18, \dots, R_{intj,t} \text{ där } L_{16,t} = 1 \quad (\text{B.4.4})$$

$$h_{i,t} = \frac{N_{i,t}}{N_{i-1,t-1}}, \quad i = 17, 18, \dots, R_{intj,t} \quad (\text{B.4.5})$$

- i ålder vid utgången av ett kalenderår, åldersgrupp
- $R_{intj,t}$ den äldsta åldersgrupp som har tjänat in pensionsrätt för inkomstpension år t
- $PR_{i,t}$ summan av 16 procent av pensionsgrundande inkomster beräknade enligt 59 kap. socialförsäkringsbalken och 16 procent av pensionsgrundande belopp beräknade enligt 60 kap. samma balk intjänandeår t för åldersgruppen i
- $N_{i,t}$ antalet individer i åldersgruppen i som någon gång fram till och med intjänandeår t tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp och som inte har registrerats som avlidna
- $L_{i,t}$ andel personer i åldersgrupp i år t
- $h_{i,t}$ utveckling av andel personer i åldersgrupp i år t

Andelen av pensionsskulden som avser pensionerade R_i^*

R_i^* anger hur stor andel av pensionsskulden i åldersgruppen i som avser pensionerade och ingår i beräkningen för utbetalningsåldern $U\check{A}$

$$R_i^* = \frac{SP_{i,t}}{SP_{i,t} + PB_{i,t}^*} \quad (\text{B.5.1})$$

$SP_{i,t}$ pensionsskuld år t för åldersgrupp i till pensionerade i fördelningssystemet avseende pensioner som utbetalas

$PB_{i,t}^*$ summan av pensionsbehållningar utan hänsyn till förändringen i inkomstindex mellan år t och $t + 1$

Utbetalningsåldern, $U\check{A}$

$$U\check{A}_t = \frac{\sum_{i=61}^{R_{utb,t}} 1,016^{-(i-61+0,5)} \cdot L_{i,t}^* \cdot (i + 0,5) \cdot R_i^*}{\sum_{i=61}^{R_{utb,t}} 1,016^{-(i-61+0,5)} \cdot L_{i,t}^* \cdot R_i^*} \quad (\text{B.6.1})$$

$$L_{i,t}^* = L_{i-1,t}^* \cdot he_{i,t} \quad \text{där } L_{60,t}^* = 1 \quad (\text{B.6.2})$$

$$he_{i,t} = \frac{U_{i,t}}{U_{i,t} + Ud_{i,t} + 2 \cdot Ud_{i,t}^*}, \quad i = 61, 62, \dots, R_{utb,t} \quad (\text{B.6.3})$$

$R_{utb,t}$ den äldsta åldersgrupp som uppburit pension år t

$L_{i,t}^*$ andel kvarstående utbetalningar till åldersgrupp i år t

R_i^* andelen av pensionsskulden i åldersgrupp i som avser pensionerade

$he_{i,t}$ pensionsutbetalningarnas utveckling på grund av dödsfall år t , åldersgrupp i

$U_{i,t}$ summan av pensionsutbetalningar i december år t till åldersgruppen i

$Ud_{i,t}$ summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick pension utbetald i december år $t - 1$ men inte i december år t^2

$Ud_{i,t}^*$ summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick sin pension beviljad under år t men som inte fick pension utbetald i december år t^3

²Från och med år 2016 ingår enbart utbetalningar som upphört på grund av dödsfall. Tidigare år ingick även utbetalningar som upphört till följd av återtag av pension. Risktiden har ändrats till ett helt år, tidigare ingick endast utbetalningar till individer som haft åtminstone en utbetalning år t (i praktiken krävdes tidigare utbetalning i december år $t - 1$ och januari år t för ingå i variabeln)

³Från och med år 2016 ingår enbart utbetalningar som upphört på grund av dödsfall. Tidigare år ingick även utbetalningar som upphört till följd av återtag av pension.

Pensionskulden, S

$$S_t = SA_t + SP_t \quad (\text{B.7.1})$$

$$SA_t = PB_t^* + IPR_t + TP_t \quad (\text{B.7.2})$$

$$PB_t^* = \frac{PB_t}{I_{t+1}} \cdot I_t \quad (\text{B.7.3})$$

$$SP_t = BT_{t+1}^* \cdot \sum_{i=61}^{R_{utb,t}} U_{i,t} \cdot 12 \cdot \left(\frac{De_{i,t} + De_{i,t-1} + De_{i,t-2}}{3} \right) \quad (\text{B.7.4})$$

$$De_{i,t} = \frac{\sum_{j=i}^{R_{utb,t}} \frac{1}{2} \cdot (L_{j,t}^* + L_{j+1,t}^*) \cdot 1,016^{i-j-1}}{L_{i,t}^*}, \quad i = 61, 62, \dots, R_{utb,t} \text{ där } L_{R_{utb,t}+1}^* = 0 \quad (\text{B.7.5})$$

SA_t	pensionsskuld år t avseende pensionsåtagande som inte börjat utbetalas (pensionskulden till förvärvsaktiva)
SP_t	pensionsskuld år t till pensionerade i fördelningssystemet avseende pensioner som utbetalas
PB_t^*	summan av pensionsbehållningar utan hänsyn till förändringen i inkomstindex mellan år t och $t + 1$
IPR_t	skattat värde av pensionsrätter intjänade år t för inkomstpension enligt 61 kap. 5–10 §§ socialförsäkringsbalken, beräknat med hänsyn till 62 kap. 5 § andra stycket samma balk
TP_t	skattat värde för tilläggspension år t till personer som inte börjat att lyfta sin tilläggspension
PB_t	summan av pensionsbehållningar år t enligt 62 kap. 2, 5 och 7 §§ socialförsäkringsbalken
I_t	inkomstindex år t enligt 58 kap. 11 § socialförsäkringsbalken
BT_t^*	dämpat balanstal, beräknat enligt 58 kap. 20 a § socialförsäkringsbalken, om balansindex fastställts för samma år
$De_{i,t}$	ekonomiskt delningstal för åldersgrupp i år t

Bilaga C Ordlista

administrationsavgift*

avgift för att täcka kostnader för förvaltning och drift (se bilaga A).

allmän pension

pension enligt lag. Den allmänna pensionen regleras i socialförsäkringsbalken och består huvudsakligen av inkomstpension, tilläggspension, premiepension och garantipension.

allmän pensionsavgift

pensionsavgift som den enskilde betalar själv via inkomstskatten. Den motsvarar 7 procent av inkomsten upp till avgiftstaket.

AP-fonderna

juridiskt och administrativt består fördelningssystemets buffertfond av fem olika fonder: Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte Allmänna Pensionsfonden. Pensionsavgifterna tillfaller Första–Fjärde AP-fonderna i lika delar och de betalar pensionsutgifter i lika delar. Den Sjätte AP-fonden tilldelas inte några avgiftsinkomster och betalar inte pensioner. Ur fördelningssystemets perspektiv kan, i vissa avseenden, de fem buffertfonderna betraktas som en enda.

arvsvinst*

pensionsbehållning eller försäkringskapital från en avliden försäkrad som tillfaller övriga liknande försäkringar. Inom den allmänna pensionen avser inkomstpensionsbehållningen och premiepensionskapitalet som ärvs av övriga sparare (se bilaga A).

ATP

se tilläggspension.

avgiftsbestämt pensionssystem

pensionssystem där pensionsrätten i kronor tillgodoräknas med samma belopp som den pensionsavgift som betalats av eller för individen. I ett avgiftsbestämt pensionssystem bärs den finansiella risken, som kommer av att avkastningen på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, av den försäkrade. Detta innebär att pensionens värde inte är garanterad utan kan variera.

avgiftsinkomst

summan av de pensionsavgifter som betalas till fördelningssystemet under ett år.

avgiftstak

högsta inkomst som utgör underlag för allmän pensionsavgift och statlig ålderspensionsavgift. Det motsvarar 8,07 inkomstbasbelopp.

*Belopp och värden finns under statistik och publikationer på pensionsmyndighetens hemsida, www.pensionsmyndigheten.se.

avgiftstillgång

värdet av avgiftsflödet till inkomstpensionen. Beräknas genom att multiplicera avgiftsinkomsten med omsättningstiden.

avgiftsunderlag

de inkomster och belopp som pensionsavgift ska betalas för. Huvudsakligen förvärvsinkomster, men också ersättningar från socialförsäkringen som exempelvis sjukpenning och arbetslöshetsersättning samt pensionsgrundande belopp.

avkastning

inkomst som är resultatet av en investering. För aktier kan avkastningen bestå av utdelning och kursförändring. Här används begreppet för den direktavkastning och värdeförändring som buffertfonden samt premiepensionsfonderna erhåller.

balansering

metod för att återställa den finansiella balansen i systemet för inkomst- och tilläggspension inom den allmänna pensionen. Balanseringen aktiveras om balanstalet faller under 1,0000, det vill säga när systemets pensionskuld är större än systemets tillgångar och avslutas när balansindex når samma nivå som inkomstindex.

balansindex*

ersätter inkomstindex under en balanseringsperiod. När balanseringen är aktiv indexeras pensionsbehållningar och pensioner med förändringen i balansindex i stället för inkomstindex (se bilaga A).

balanstal

tal som uttrycker förhållandet mellan tillgångar och pensionskuld i systemet för inkomstpension och tilläggspension (se bilaga B).

buffertfond

hanterar periodiska skillnader mellan pensionsavgifter och pensionsutgifter i ett fördelnings-system. En buffertfonds främsta syfte är att stabilisera pensionsutbetalningarna och/eller pensionsavgiften i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer. Buffertfonden i den allmänna pensionen består av fem olika fonder: Första–Fjärde och Sjätte AP-fonderna.

delningstal*

tal som används för att beräkna pensionsbelopp i en premiebestämd pensionsförsäkring. Delningstalet speglar den beräknade återstående livslängden vid pensioneringstillfället med beaktande av den ränta som tillgodoräknas pensionen (se bilaga A). Ekonomiska delningstal används vid beräkning av pensionskulden (se bilaga B).

dämpat balanstal

det dämpade balanstalet för ett år utgörs av summan av talet 1 och det tal som motsvarar en tredjedel av differensen mellan balanstalet som har fastställts för samma år och talet 1. Det dämpade balanstalet ska avrundas till fyra decimaler.

fond

juridisk enhet som förvaltas av ett fondbolag. Fondbolaget investerar i värdepapper som en investerare kan köpa andelar i.

*Belopp och värden finns under statistik och publikationer på pensionsmyndighetens hemsida, www.pensionsmyndigheten.se.

fonderat system

pensionssystem där inbetalda pensionsavgifter eller premier fonderas och sparas separat för varje enskild person eller ett kollektiv. Premiepensionssystemet är ett exempel på ett fonderat system.

fondförsäkring

försäkring där kapitalet är placerat i fonder som är valbara hos försäkringsföretaget. Den försäkrade bestämmer själv inriktningen på sitt sparande genom val av fonder och står själv för risken för kapitalets utveckling.

fondstyrka

buffertfondens storlek i kronor vid utgången av ett år dividerad med samma års pensionsutbetalningar. Ett mått på buffertfondens storlek i förhållande till betalningsströmmen.

fondtillgång

värdet av tillgångarna vid utgången av fastställelseåret.

följsamhetsindexering

årlig omräkning av inkomstpension och tilläggspension utifrån förändring i inkomstindex. Förändringen i index reduceras med den ränta om 1,6 procent som tillgodoräknats i delningstalet. Observera att det inte finns något följsamhetsindex, utan endast följsamhetsindexering. Om inkomstindex för år t betecknas med I_t beräknas följsamhetsindexeringen enligt:

$$\text{Följsamhetsindexering (vid årsskiftet } (t-1) \rightarrow t) = \frac{I_t/I_{t-1}}{1,016}$$

Under en balanseringsperiod ersätts inkomstindex av balansindex.

fördelningssystem

pensionssystem där inbetalda pensionsavgifter eller premier under ett visst år används för att finansiera samma års utbetalningar. I ett fördelningssystem med buffertfond används eventuella överskott till att finansiera andra års underskott.

förmånsbestämt pensionssystem

pensionssystem där pensionen i förväg är bestämd till ett visst belopp eller en viss andel av till exempel slutlön eller genomsnittslön under ett visst antal år. I ett förmånsbestämt pensionssystem bärs den finansiella risken, som kommer av att avkastningen på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, av försäkringsgivaren. I ett nationellt pensionssystem är försäkringsgivaren lika med skattebetalarna, vilket innebär att avgiften/skatten till systemet kan komma att variera.

förräntning

här används ordet synonymt med indexering.

försäkringstekniska avsättningar

medel som ska garantera försäkringsgivarens åtaganden i traditionell försäkring.

garantipension

del av den allmänna pensionen som betalas ut till den som har låg eller ingen inkomstpension och eller tilläggspension.

garantiregel/garantitillägg

belopp som används för att höja tilläggspensionen för dem som är födda 1938–1953, så att de inte får lägre pension än vad de har tjänat in i ATP-systemet till och med 1994.

indexering*

omräkningen av pensionsbehållningar med förändringen i inkomstindex, eller balansindex, respektive omräkningen av pensioner genom följsamhetsindexering.

inkomstbasbelopp*

basbelopp som räknas om varje år med förändringen i inkomstindex. Inkomstbasbeloppet används främst för att beräkna avgifts- och intjänandetaket.

inkomstgrundad ålderspension

inkomst- och tilläggspension samt premiepension.

inkomstindex*

tal som mäter genomsnittlig inkomstutveckling i samhället för varje år. Förändringen i inkomstindex visar genomsnittsinkomstens utveckling. Med inkomst avses här pensionsgrundande inkomst utan takbegränsning, men efter avdrag för allmän pensionsavgift (se bilaga A).

inkomstpension

den del av den allmänna pensionen där avgiften, 16 procent av pensionsunderlaget, betalas till ett fördelningssystem.

internränta

se kapitalviktad avkastning.

intjänandetak*

högsta inkomst, efter avdrag för allmän pensionsavgift, som ger pensionsrätt. Det motsvarar 7,5 inkomstbasbelopp.

intjänandeålder

anger den genomsnittliga förväntade kapitalviktade åldern för intjänad pensionsrätt.

kapitalviktad avkastning

kapitalviktad avkastning går också under namnet internränta. Inom premiepensionen används måttet för att utvärdera enskilda konton, men även för systemet i sin helhet. Hänsyn tas till tidpunkten och storleken på alla inbetalda pensionsrätter och utbetalda pensioner samt till behållningen i slutet av perioden. Den kapitalviktade avkastningen svarar mot den genomsnittliga årsräntan under perioden och kan till exempel jämföras med en bankränta. I Pensionsmyndighetens beräkning av den kapitalviktade avkastningen för premiepensionen räknas förutom fondernas värdeförändring även arvsvinster, rabatter och förvaltningsavgifter som avkastning. För mer detaljerad information se bilaga A.

omsättningstid

speglar den förväntade tiden från det att pensionsrätt tjänas in till det att den betalas ut som inkomstpension. Omsättningstiden beräknas som differensen av utbetalningsålder och intjänandeålder. Omsättningstiden används för att värdera avgiftsflödet. Den bestäms av reglerna

*Belopp och värden finns under statistik och publikationer på pensionsmyndighetens hemsida, www.pensionsmyndigheten.se.

för intjänande och utbetalning av pension och av varje åldersgrupps förvärvs- och dödlighetsmönster.

pensionsavgift

avgift till den allmänna pensionen, se allmän pensionsavgift, ålderspensionsavgift och statlig ålderspensionsavgift.

pensionsbehållning

värdet av intjänade pensionsrätter inom den allmänna pensionen vid en viss tidpunkt. Pensionsbehållning för inkomstpension utgör, efter avdrag för administrationsavgifter, summan av pensionsrätterna för varje år, uppräknad med fördelade arvvinster och omräknad med förändringen av inkomstindex eller balansindex.

pensionsgrundande belopp

underlag för pensionsrätt i den allmänna pensionen som bygger på fiktiv inkomst för år med småbarn, studier, plikttjänst, sjuk- eller aktivitetsersättning.

pensionsgrundande inkomst

inkomst som utgör underlag för beräkning av pensionsrätt inom den allmänna pensionen. I princip årsinkomsten (förvärvsinkomst, sjukpenning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning med mera) minskad med den allmänna pensionsavgiften. För att vara pensionsgrundande måste årsinkomsten från och med 2003 överstiga 42,3 procent av ett prisbasbelopp.

pensionsnivå

här, genomsnittlig pension i förhållande till genomsnittlig pensionsgrundande inkomst för personer 16–64 år.

pensionspoäng

poäng inom allmän pension för personer födda 1938–1953 som beräknas årligen utifrån den pensionsgrundande inkomsten och som används vid beräkning av tilläggspension. Poängen beräknas enligt:

$$\text{Pensionspoäng} = \frac{\text{PGI} - \text{HPBB}}{\text{HPBB}}$$

PGI pensionsgrundande inkomst

HPBB det förhöjda prisbasbeloppet

pensionsrätt

belopp som varje år sätts av till inkomstpension samt premiepension. Pensionsrätten är 18,5 procent av pensionsunderlaget, lika stor som den sammanlagda pensionsavgiften som tillfaller pensionssystemet. Pensionsrätten för inkomstpension är 16 procent och pensionsrätten för premiepension 2,5 procent av pensionsunderlaget för personer födda 1954 eller senare.

pensionsskuld

här, pensionsåtagandet vid utgången av varje år. Pensionsskulden till förvärvsaktiva avseende inkomstpension beräknas som summan av alla individers pensionsbehållningar. Pensionsskulden till pensionerade beräknas genom att multiplicera pensionsbeloppet för varje årskull med årskullens ekonomiska delningstal. Fram till år 2018 tillkommer också en beräkning av pensionsskulden till förvärvsaktiva avseende tilläggspension. Pensionsskulden för premiepension beräknas för fondförsäkring som det samlade värdet av alla fondandelar. Pensions-

skulden för traditionell försäkring beräknas som varje garanterat belopp multiplicerat med ett delningstal.

pensionsunderlag

summan av pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp, dock högst 7,5 inkomstbasbelopp per år.

premiepension

del av den allmänna pensionen där avgiften, som är 2,5 procent av pensionsunderlaget, placeras i fonder.

prisbasbelopp*

ett belopp som i den allmänna pensionen bland annat används för att beräkna garantipension. Prisbasbeloppet räknas varje år om med förändringen i konsumentprisindex (juni månad). Det finns även ett förhöjt prisbasbelopp. Det används för att beräkna pensionspoäng och följer också förändringen i konsumentprisindex.

statlig ålderspensionsavgift

pensionsavgift som betalas av staten. Avgiften är 10,21 procent på pensionsgrundande socialförsäkringsersättningar, utom sjuk- och aktivitetsersättning. För sjuk- och aktivitetsersättning och så kallade pensionsgrundande belopp är avgiften 18,5 procent.

tidsviktad avkastning

tidsviktad avkastningen används för att beskriva en fonds eller ett index värdeförändring. Måttet visar avkastningen på en insättning som gjorts i början av perioden. Hänsyn tas inte till om ytterligare insättningar eller uttag gjorts under perioden. För mer detaljerad information se bilaga A.

tilläggs pension

del av den allmänna pensionen som beräknas enligt ATP-systemet. Tilläggs pensionen motsvarar tidigare ATP plus folkpension och utbetalas till personer födda före 1938. För personer födda 1938–1953 betalas ett visst antal tjugondelar av den inkomstgrundade pensionen ut i form av tilläggs pension och resterande antal tjugondelar i form av inkomstpension och premiepension. Antalet tjugondelar bestäms av födelseåret. ATP-systemet var ett förmånsbestämt pensionssystem. Tilläggs pensionens ATP-del motsvarar 60 procent av genomsnittet av de 15 högsta pensionspoängen och folkpensionsdelen motsvarar 96 procent av ett prisbasbelopp för ogifta och 78,5 procent för gifta pensionärer. Det krävs 30 inkomstår för oavkortad pension.

traditionell försäkring

försäkring där försäkringsföretaget bestämmer hur försäkringskapitalet ska placeras och som ger någon form av garanti för utbetalningar och möjlighet att få del av eventuellt överskott.

utbetalningsålder

anger den genomsnittliga kapitalviktade åldern för utbetald pension.

ålderspensionsavgift

betalas av arbetsgivaren via arbetsgivaravgiften och av egenföretagare via egenavgiften. Ålderspensionsavgiften är 10,21 procent. Den tas ut på hela inkomsten, men den del av avgiften som belöper på inkomstdelar över avgiftstaket tillfaller inte pensionssystemet utan staten.

*Belopp och värden finns under statistik och publikationer på pensionsmyndighetens hemsida, www.pensionsmyndigheten.se.

www.pensionsmyndigheten.se